

Univerzita Karlova Pedagogická fakulta
Katedra dějin a didaktiky dějepisu

Diplomová práce

NEMANŽELSKÝ VZTAH PŘEMYSLA OTAKARA II.
A ANEŽKY Z KUENRINGU V KONTEXTU
PŘEMYSLOVY RAKOUSKÉ POLITIKY PADESÁTÝCH
LET 13. STOLETÍ

Illegitimate relationship of Přemysl Otakar II. and
Anežka of Kuenring in the context of Přemysl's
Austrian politics in the 1250s

Autorka: Hana Trachtová
Vedoucí DP: Mgr. Gabriela V. Šaročová
Rok: 2010

Prohlášení:

Prohlašuji, že jsem tuto diplomovou práci vypracovala samostatně na základě pramenů a literatury uvedené v seznamu.

V Praze dne 17. listopadu 2010 _____

Poděkování:

Děkuji Mgr. Gabriele V. Šaročové za trpělivost a cenné rady, které mi poskytla.
Bez její pomoci by tato práce nikdy nemohla vzniknout.

Obsah

Úvod - Král železný a zlatý	6
Prameny a literatura.....	9
I. Svatá říše římská ve druhé polovině 12. a v první polovině 13. století.....	16
II. Babenberkové a Rakousko.....	22
Počátky babenberské moci v rakouských zemích.....	22
Friedrich I. Barbarossa a vznik Rakouského vévodství.....	22
Privilegium minus.....	24
Vztah českých zemí k Rakousku do počátku vlády Václava I.	25
III. Václav I.	27
Václav I. a Kunhuta Švábská.....	27
České země za vlády Václava I.	28
Vztah Václava I. k rakouským zemím	29
IV. Václav I. a Přemysl Otakar II.....	32
Přemysl Otakar II. a jeho sourozenci.....	32
Přemyslova vzpoura proti otci	33
Boj o babenberské dědictví.....	40
Smrt krále Václava I.....	47
V. Přemysl Otakar II. a Markéta Babenberská	48
Markéta Babenberská.....	48
Soužití Přemysla Otakara II. a Markéty Babenberské.....	51
VI. Přemysl Otakar II. a Anežka z Kuenringu	54
Anežka z Kuenringu.....	54
Kuenringové a politika Přemysla Otakara II.....	56
VII. Vláda Přemysla Otakara II. v padesátých letech 13. století.....	58
Nástup Přemysla Otakara II. na český trůn	58
Mír s Uhry.....	60

Křížová výprava do Prus	61
Přemyslova kandidatura na říšský trůn.....	64
Konflikt s Bavorskem.....	67
Další konflikt s Uhry	68
VIII. Nemanželské děti Přemysla Otakara II. a Anežky z Kuenringu	73
Nemanželské děti Přemyslovců	73
Nemanželské děti Přemysla Otakara II.	75
Otázka legitimacy nemanželských dětí Přemysla Otakara II.	76
Mikuláš I. Opavský	77
Jan	87
Nemanželské dcery Přemysla Otakara II.....	88
Manželé nemanželských dcer Přemysla Otakara II.....	90
IX. Rozchod Přemysla Otakara II. s Markétou Babenberskou a zmizení Anežky z Kuenringu	94
Další osudy Markéty Babenberské.....	99
Další osudy Kuenringů.....	100
Závěr	101
Přílohy.....	104
Prameny a literatura.....	139
Prameny:.....	139
Literatura:	141

Úvod - Král železný a zlatý

Jméno pátého českého krále Přemysla Otakara II. bývá již tradičně spojováno s přídomkem „král železný a zlatý“. Za „železného“ považovali českého krále spojenci Uhrů Kumáni, kteří jakožto obyvatelé stepí spoléhali v boji především na lehkou jízdu. Přemyslova vojska se naproti tomu skládala převážně z těžkooděnců v brnění. V dnešní době je však atribut „železný“ často chápán spíše jako výraz obdivu nad neporazitelností a tvrdostí českého panovníka. Přídomek „zlatý“ pak odkazuje na královo značné jmění pramenící zejména ze stříbrných dolů. Dalo by se tak říci, že Přemysl Otakar II. představoval pro dějiny zejména sílu a bohatství.

Pozornost historiků poutají nejenom Přemyslovy úspěchy politické a vojenské a v kontrastu s nimi jeho závěrečný pád po konfliktu s Rudolfem Habsburským, v němž Přemyslovi vyrostl nečekaně silný soupeř, ale také Přemyslův život osobní a rodinný. Ucelená monografie věnovaná Přemyslu Otakarovi II. u nás zatím neexistuje. V řadě dílčích studií¹ se však nejednou objevily poukazy na to, že byl Přemyslův osobní život do značné míry formován potřebami politickými.

Tato diplomová práce si klade za cíl ukázat, jakým způsobem mohl být provázán veřejný a intimní život panovníka, a to konkrétně na jeho nemanželském vztahu s Anežkou z rodu Kuenringů. Základní teze, z níž vychází, je, že výběr právě této milenky nebyl náhodným, král jím sledoval mimo jiné právě politický cíl, a to konkrétně upevnění svých pozic v rakouských oblastech.

Pro rozbor Přemyslovy rakouské politiky je potřeba alespoň v základních konturách načrtnout rámec, v němž se odehrávala. Značnou roli ve středoevropském prostoru hrála především existence Svaté říše římské, specifického státního útvaru, který v době Přemyslova panování zažil poměrně bouřlivý vývoj, a to vývoj provázaný velice úzce jak s Přemyslovou politikou, tak s vývojem v rakouských oblastech. První kapitole práce jsem tedy věnovala právě těmto momentům.

Ve druhé kapitole jsem se pokusila nastínit vývoj rakouských oblastí od okamžiku, kdy se dostaly do držení Babenberků. O dědictví po tomto rodu Přemyslovci usilovali nejprve osobou Přemyslova staršího bratra Vladislava a po jeho smrti pak osobou Přemysla samého. Dále jsem sledovala také vývoj česko-rakouských vztahů.

---

¹ Odkazy na konkrétní studie budou uvedeny později.

Třetí kapitola je věnována vládě Václava I., a to zejména těm jejím stránkám, které souvisely s rakouskými zeměmi a nástupem Přemysla Otakara II. k moci. Podrobněji jsem popsala vztah Václava k rakouským zemím a kroky, které pro jejich získání podnikl a na něž později Přemysl Otakar II. navazoval.

Vztah Václava I. a Přemysla Otakara II. prošel bouřlivým a nikoli nezajímavým vývojem, jemuž jsem se věnovala ve čtvrté kapitole. Popsala jsem příčiny, průběh a důsledky Přemyslovy vzpoury proti otci, s jejímiž dozvuky se Přemysl vyrovnával ještě po letech. Pozornost jsem věnovala také společnému úsilí obou Přemyslovců, jehož cílem bylo získat babenberské dědictví. V souvislosti s bojem o území rodu Babenberků jsem se zaměřila zejména na rod Kuenringů a jeho vztah k českým zemím.

Pátá kapitola je věnována Markétě Babenberské, a to nejprve jako konkurentce Anežky Přemyslovny a manželce římského krále Jindřicha (VII.), a poté jako dědičce rakouských zemí a první manželce Přemysla Otakara II. Navázala jsem kapitolou o Anežce z Kuenringu, kde jsem shrnula dosavadní poznatky o její osobě. Zabývala jsem se rovněž významem rodu Kuenringů pro politiku Přemysla Otakara II.

Přemyslův rodinný život byl provázán s jeho politickými činy, které do větší či menší míry ovlivňoval, nebo jimiž byl ovlivňován. Na počátku padesátých let se Přemysl Otakar II. ujal samostatné vlády a získal rakouské země jakožto dědictví po rodu Babenberků. Jeho moc rostla, o čemž svědčí fakt, že mohl svolat křížovou výpravu a kandidovat na říšský trůn. Nevyhnul se však ani konfliktům, v nichž ne vždy uspěl. Neúspěchy ale na počátku šedesátých let zastínilo vítězství u Kressenbrunu. Všem těmto událostem jsem se věnovala v sedmé kapitole a propojila jsem je s Přemyslovu rodinnou problematikou.

V osmé kapitole jsem se zabývala nemanželskými dětmi Přemysla Otakara II. a jeho snahou o legitimizaci tří z nich. Popsala jsem vztah Přemyslovců k jejich levobočkům v průběhu historie i v době Přemysla Otakara II. a jeho následovníků. Věnovala jsem se všem dnes známým Přemyslovým nemanželským potomkům, jelikož nelze přesně určit, které z těchto dětí byly dětmi Anežky z Kuenringu. Podrobněji jsem se zaměřila na život Mikuláše I. Opavského jakožto zakladatele linie opavských Přemyslovců. Srovnala jsem názory jednotlivých historiků na počet Přemyslových nemanželských dcer a osoby a počet jejich manželů. Problematiku Přemyslových levobočků jsem zasadila do kontextu jeho politických aktivit.

Devátá kapitola je věnována rozluce Přemyslova manželství s Markétou Babenberskou a konci jeho vztahu s Anežkou z Kuenringu. Podrobněji jsem vylíčila

Přemyslův postup při zrušení manželství, Markétin postoj k celé věci i to, jak se k ní Přemysl v této době choval. Zmínila jsem také, jak odchod Anežky z Přemyslova okolí ovlivnil jeho vztah k rodu Kuenringů a jak se postavení tohoto rodu v Rakousích dále vyvíjelo.

Prameny a literatura

Tato diplomová práce se zabývá politickými činy a soukromým životem Přemysla Otakara II. v padesátých letech 13. století. Jedná se na první pohled o relativně krátké období, bylo však potřeba zasadit Přemyslovy aktivity do kontextu doby, tedy vylíčit i to, co jeho činům předcházelo a na co svým snažením navazoval. Rozsah práce i množství pramenů a literatury, které se k dané problematice vztahují, se tím značně rozšířil. Rozhodla jsem se proto věnovat pouze pramenům vzniklým na našem území a literatuře českých historiků. K pracím zahraničních autorů jsem se obrátila pouze tehdy, pokud mi české publikace neposkytly k danému tématu dostatek informací, nebo pokud bylo potřeba některé problémy vyjasnit. Studiu diplomatického materiálu jsem se věnovala přímo, ale vycházela jsem z prací Josefa Žemličky, Vratislava Vaníčka a Ireny Prokopové,² kteří tento materiál prošli velmi precizně.

Autoři jednotlivých kronik se k počínání Přemysla Otakara II. v padesátých letech 13. století staví kladně, ačkoli později někteří z nich svůj názor na jeho osobu změnili.³ V době jeho nástupu na trůn a prvních let vlády však Přemysla líčí jakožto statečného a udatného rytíře a ochránce křesťanstva. Většinou ale věnují značnou pozornost jeho veřejnému životu, zatímco jeho soukromí zmiňují pouze okrajově. Nejstručnější zprávy o Přemyslových rodinných záležitostech v padesátých letech nalezneme ve *Druhém pokračování Kosmovy kroniky*.⁴ Na přelomu 13. a 14. století se zde neznámý pořadatel snažil do jednoho celku skloubit řadu záznamů různých autorů, z nichž někteří snad mohli být i současníky popisovaných událostí. O něco sdílnější je autor mladší *Kroniky tak řečeného Dalimila*,⁵ jenž své dílo napsal někdy na rozhraní prvního a druhého desetiletí 14. století, a zbraslavský opat Ota v první knize *Zbraslavské kroniky*,⁶ která vznikla zhruba ve stejné době jako *Kronika tak řečeného Dalimila*. Ani v jedné z těchto tří kronik však není

---

² Odkazy na konkrétní práce budou uvedeny později.

³ Například v *Kronice tak řečeného Dalimila* je Přemysl v pozdějších letech líčen spíše negativně, kvůli své podpoře cizinců a opomíjení domácí šlechty. *Kronika tak řečeného Dalimila*. Praha: Svoboda, 1977. S. 158. Srovnej FRB III.

⁴ Příběhy krále Přemysla Otakara II. In. *Fontes rerum Bohemiarum*. Tomi II. Ed. Emler, J. Praha: 1874. S. 308 – 335. Úryvky cituji podle Druhého pokračování Kosmovy kroniky. In. *Pokračovatelé Kosmovi*. Praha: Svoboda, 1874. S.75 – 191.

⁵ Rýmovaná kronika česká. In. *Fontes rerum Bohemiarum*. Tomi III. Ed. Emler, J. Praha: 1882. S. 3 – 224. Úryvky cituji podle *Kronika tak řečeného Dalimila*. Praha: Svoboda, 1977.

⁶ Petra Žitavského kronika zbraslavská. In. *Fontes rerum Bohemiarum*. Tomi IV. Ed. Emler, J. Praha: 1884. S. 3 – 337. Úryvky cituji podle *Zbraslavská kronika*. Praha: Svoboda, 1976.

zmíněna Anežka z Kuenringu. Těžko říct, proč o ní mlčí Dalimil, avšak u Oty Durynského je absence zmínek o ní vcelku pochopitelná. Anežka byla královnou milenkou a jako taková nemohla být církví úznávána, a tak i když Ota věděl o existenci Mikuláše a jeho sester a i když o nich píše, považoval patrně za vhodnější o jejich matce ve své kronice taktně pomlčet.

Anežčino jméno se poprvé objevuje až v *Kronice Františka Pražského*⁷ a po něm v *Kronice české Přibíka Pulkavy z Radenína*.⁸ Tyto kroniky však vznikly s odstupem téměř sta let od popisovaných událostí. Při líčení vlády Přemysla Otakara II. čerpali jejich autoři informace zejména z *Druhého pokračování Kosmovy kroniky* a *Zbraslavské kroniky*. Některé pasáže převzali dokonce téměř doslovně. Přesto u nich nalezneme několik míst, kde se od svých předloh odpoutali, a to zejména tam, kde popisují rodinnou problematiku Přemysla Otakara II. Autoři těchto kronik tak buď měli k dispozici nějaký dnes již ztracený pramen, z něhož čerpali, nebo zaznamenali události tak, jak se do jejich doby uchovali v ústním podání. Je ale možné, že mladší Přibík Pulkava z Radenína zde, podobně jako na jiných místech své práce, vycházel ze staršího díla Františka Pražského, i když se jeho líčení v některých detailech liší. Z kronikářů působících na dvoře Karla IV. se pak Přemyslova rodinného života dotkl ještě Beneš Krabice z Weitmile, jenž píše o Přemyslovu synovi Mikuláši I. Opavském.⁹

Nejstarší historickou publikací, s níž jsem pracovala, jsou *Dějiny národu českého v Čechách a v Moravě*.¹⁰ František Palacký však v některých případech při jejich psaní vycházel ze zpráv kronikářů, aniž by se k nim stavěl kriticky.¹¹ Jako historická fakta tak někdy předkládá i nepodložené informace připomínající spíše dvorské klepy. Ve svém textu se rovněž dopouští subjektivních morálních soudů, které pohled na minulou dobu

---

⁷ Kronika Františka Pražského. In. *Fontes rerum Bohemicarum*. Tomi IV. Ed. Emler, J. Praha: 1884. S. 347 – 456. Úryvky cituji podle FRANTIŠEK PRAŽSKÝ: Kronika. In. *Kroniky doby Karla IV*. Praha: Svoboda, 1987. S. 55 – 172.

⁸ Přibíka z Radenína řečeného Pulkavy kronika česká. In. *Fontes rerum Bohemicarum*. Tomi V. Ed. Emler, J. Praha: 1893. S. 1 – 39. Úryvky cituji podle PŘIBÍK Z RADENÍNA, ŘEČENÝ PULKAVA: Kronika česká. In. *Kroniky doby Karla IV*. Praha: Svoboda, 1987. S. 269 – 444.

⁹ Kronika Beneše z Weitmile. In. *Fontes rerum Bohemicarum*. Tomi IV. Ed. Emler, J. Praha: 1884. S. 459 – 548. Úryvky cituji podle BENEŠ KRABICE Z WEITMILE: Kronika pražského kostela. In. *Kroniky doby Karla IV*. Praha: Svoboda, 1987. S. 173 – 268.

¹⁰ Pracuji s vydáním z roku 1908, v němž však není uvedeno, o kolikáté vydání se jedná. PALACKÝ, F.: *Dějiny národu českého v Čechách a v Moravě*. Praha: B. Kočí, 1908.

¹¹ Jako historickou skutečnost podává František Palacký například líčení o dění po smrti krále Václava I., kdy podle Františka Pražského, jehož však Palacký neuvádí jako autora této zprávy, někteří šlechtici smrt krále zatajili a využili ji k získání statků, které dal Václav do držení svým příznivcům. PALACKÝ, 1908. S. 257. Srovnej kapitola Smrt krále Václava I., strana 47 této práce.

zkreslují.¹² O něco mladší než Palackého *Dějiny národu českého* jsou *Dějiny Moravy* Bedy Dudíka.¹³ Ani zde se však autor nevyvaroval řady hodnocení, jež jsou dnes již překonaná.¹⁴

Do dnešní doby ceněnou prací věnující se problematice vlády Přemysla Otakara II. nejen v padesátých letech 13. století jsou *České dějiny I/4 (Rozmach české moci za Přemysla II. Otakara)* od Václava Novotného.¹⁵ Tam, kde se František Palacký spoléhá na líčení kronikářů, přináší Václav Novotný již kritičtější pohled.¹⁶ Ani tak se ovšem nevyhnul nepodloženým soudům.¹⁷ Všechny pozdější historické práce věnované dějinám 13. století se ale ve větší či menší míře na jeho názory odvolávají či se k nim nějakým způsobem vyjadřují.

V předválečném období zpracoval problematiku posledních Přemyslovců také Josef Šusta. Jeho *Dvě knihy českých dějin (Kniha první. Poslední Přemyslovci a jejich dědictví)*¹⁸ a *České dějiny II/1 (Soumrak Přemyslovců a jejich dědictví)*¹⁹ se však vládě Přemysla Otakara II. věnují spíše po stránce politické a společensko-kulturní. Jeho rodinnou problematiku nechávají stranou a nevracejí se k ní ani tam, kde pojednávají o Přemyslových nemanželských dětech. Zvláště *České dějiny* však hovoří o osudech Mikuláše I. Opavského. V poválečné době pak na práci Josefa Šusty navazoval Zdeněk

---

¹² František Palacký například uvádí, že vinu za neshody mezi Václavem I. a Přemyslem Otakarem II. nesl z větší části Václav, který měl v oblibě prvorozeného Vladislava, zatímco Přemysla rád neměl. PALACKÝ 1908, s. 149, 253. Srovnej kapitola Přemyslova vzpoura proti otci, strana 34 této práce.

¹³ Vládě Přemysla Otakara II. v padesátých letech 13. století se věnuje V. díl. DUDÍK, B.: *Dějiny Moravy V. Od roku 1197 až do roku 1261*. Praha: Tempsky, 1878. V knize samotné to není uvedeno, ale jedná se patrně o první vydání.

¹⁴ Beda Dudík se například domníval, že Přemysl odkládal svoji královskou korunovaci, jelikož čekal na papežův souhlas, vzhledem k tomu, že papeži odpřisáhl věrnost. DUDÍK 1878, s. 20. Přemysl Otakar II. však po papeži nepožadoval souhlas s korunovací, ale její umožnění vzhledem k tomu, že se muhočský arcibiskup nacházel v klatbě. Viz kapitola Soužití Přemysla Otakara II. s Markétou Babenberskou, strana 52 této práce.

¹⁵ NOVOTNÝ, V.: *České dějiny I/4. Rozmach české moci za Přemysla II. Otakara.: 1253 – 1271*. Praha: Jan Leichter, 1937.

¹⁶ Například při již zmiňovaném líčení událostí po smrti Václava I. (viz poznámka 11, strana 10 této práce) uvádí Václav Novotný na rozdíl od Františka Palackého, nejen že se jedná o zprávu pozdějšího kronikáře, ale také že: „Jistě není zpráva, budící i jinak podezření, bezpečná ve všem, snad vznikla nadsazením, jímž pověst zveličovala skutečnost, aspoň poněkud, tuším, přece dosvědčenu.“ NOVOTNÝ 1937, s. 12.

¹⁷ Zejména tam, kde hovoří o povaze manželství Přemysla Otakara II. a Markéty Babenberské. Například: „Nepřekvapí tudíž – a maně se vnucuje do péra obrat, že to bylo přirozené, - hledal-li Přemysl náhrady jinde, ba není nemožné, že se i u své choti, o jejíž upřímné náklonnosti k mladému, statnému manželu netřeba pochybovati, setkával ve svých milostných dobrodružstvích ne-li s porozuměním, aspoň se shovívavou šetrností.“ NOVOTNÝ 1937, s. 96.

¹⁸ Z důvodu dostupnosti pracuji s fotoreprintem druhé vydání z roku 1926. ŠUSTA, J.: *Dvě knihy českých dějin. Kniha první. Poslední Přemyslovci a jejich dědictví 1300 – 1308*. Praha: Argo, 2001.

¹⁹ ŠUSTA, J.: *České dějiny II/1. Soumrak Přemyslovců a jejich dědictví*. Praha: Jan Leichter, 1935.

Fiala, jehož *Přemyslovské Čechy* se však rovněž k rodinnému životu Přemysla Otakara II. nevyjadřují.²⁰

Od poloviny osmdesátých let vycházely práce Josefa Žemličky, který se snažil revidovat závěry Františka Palackého a vnést do nich historickou objektivitu. Vycházel přitom z rozsáhlého studia diplomatického materiálu. Jeho práce *Století posledních Přemyslovců*,²¹ *Počátky Čech královských*²² a *Přemyslovci: Jak žili, vládli a umírali*²³ poskytují hluboký vhled do politických, hospodářských i společensko-kulturních dějin 13. století a jsou psány formou srozumitelnou i méně zasvěcenému čtenáři. Rodinné problematice Přemysla Otakara II. je nejvíce prostoru věnováno ve třetím zmiňovaném titulu a Josef Žemlička zde přináší řadu nových informací. V článku *Přemyslovci, Vítkovci, Kuenringové*²⁴ se pak jako jeden z mála českých historiků věnuje přímo problematice rodu Kuenringů.

Devadesátá léta přinesla řadu prací, které si z dějin českých zemí ve 13. století vybírají pouze určité úseky. Uměním na dvoře Přemysla Otakara II. a jeho zakladatelskou činností se zabýval Jiří Kuthan.²⁵ Přemyslovu rodinnou a politickou problematiku však zmiňuje pouze okrajově. Vztahům mezi českými a rakouskými zeměmi se velmi podrobně věnuje sborník přímo nazvaný *Česko-rakouské vztahy ve 13. století*,²⁶ do něhož přispěli také zahraniční autoři. Jednotlivé příspěvky zde mají charakter odborných studií a jsou cenným zdrojem informací. Vycházet začala také popularizační literatura, která však pohled na vládu Přemysla Otakara II. v některých případech zjednodušuje a jeho vztah s Anežkou z Kuenringu líčí spíše jako skandální aférku. Tyto publikace často nejsou příliš spolehlivé a dopouští se řady chyb, například druhý díl *Toulek českou minulostí*²⁷ od Josefa Hory.²⁸

---

²⁰ Pracovala jsem s 2. doplněným vydáním. FIALA, Z.: *Přemyslovské Čechy: český stát a společnost v letech 995-1310*. Praha: Svoboda, 1975.

²¹ ŽEMLIČKA, J.: *Století posledních Přemyslovců*. Praha: Panorama, 1986.

²² ŽEMLIČKA, J.: *Počátky Čech královských*. Praha: Lidové noviny, 2002.

²³ ŽEMLIČKA, J.: *Přemyslovci: jak žili, vládli a umírali*. Praha: Lidové noviny, 2005.

²⁴ ŽEMLIČKA, J.: *Přemyslovci, Vítkovci, Kuenringové: Vytlačení šlechtické moci do politických hranic (1156/58 – 1310)*. In. *Kultury na hranici*. Wien: Promedia, 1995. S. 39 – 42.

²⁵ KUTHAN, J.: *Přemysl Otakar II.: Král železný a zlatý. Král zakladatel a mecenáš*. Vimperk: Tina, 1993.

²⁶ BLÁHOVÁ, M., HLAVÁČEK, I.: *Česko-rakouské vztahy ve 13. století*. Praha: Filozofická fakulta Univerzity Karlovy, 1998.

²⁷ HORA, P.: *Touky českou minulostí. Druhý díl*. Praha: Práce, 1991.

²⁸ Josef Hora například chybně uvádí Gertrudu Babenberskou jako sestru Markéty Babenberské. HORA 1991, s. 35.

Dnes patrně nejcennějším zdrojem informací o vládě Přemysla Otakara II. jsou druhý a třetí svazek *Velkých dějin zemí koruny české*²⁹ od Vratislava Vaníčka. Ten navazuje na práce předchozích historiků, jejichž názory často uvádí a komentuje. Na základě studia rozsáhlého pramenného materiálu přináší zasvěcenou a obsáhlou výpověď nejen o padesátých letech 13. století u nás. Snaží se přitom vyrovnat s převládajícími koncepty i názorovými stereotypy minulých dob. Součástí obou zmiňovaných publikací je také rozsáhlý poznámkový aparát a vyčerpávající přehled relevantních pramenů i literatury. Od prací Josefa Žemličky se *Velké dějiny* Vratislava Vaníčka liší zejména menší snahou přizpůsobit se i laickému čtenáři. Představují po všech stránkách odbornou historickou publikaci, kterou není možné při studiu dějin 13. století opominout

Nabídka historických prací po roce 2000 je velice bohatá. K dispozici je množství článků, sborníků i rozsáhlejších děl encyklopedického charakteru. Do centra pozornosti se dostávají opavští Přemyslovci. Zabývá se jimi například Martin Wihoda,³⁰ Přemysl Bar,³¹ Markéta Střeštková³² či sborník *Sága moravských Přemyslovců*.³³ Zejména práce Matina Wihody mi poskytly řadu přínosných informací ohledně osobnosti Mikuláše I. Opavského a jeho postavení na Moravě. Některé příspěvky Martina Wihody, zejména ty v knižních publikacích, jsou však zčásti totožné.³⁴ Článek Markéty Střeštkové obsahoval rovněž řadu užitečných zpráv, ale chyběl mu rozsáhlejší poznámkový aparát, takže bylo nutné tyto

---

²⁹ VANÍČEK, V.: *Velké dějiny zemí koruny české. Svazek II. 1197 – 1250*. Praha, Litomyšl: Paseka, 2000. VANÍČEK, V.: *Velké dějiny zemí koruny české. Svazek III. 1250 – 1210*. Praha, Litomyšl: Paseka, 2002.

³⁰ Martin Wihoda píše jednak články do časopisů a sborníků, například WIHODA, M.: Mikuláš I. Opavský mezi Přemyslovci a Habsburky. In: *Český časopis historický*. Roč. 99, č. 2, 2001. S. 209 – 230.; WIHODA, M.: Přemyslovská Morava v dějinách českého státu. In: *Dějiny Moravy a Matice moravská. Problémy a perspektivy*. Brno: Matice moravská, 2000. S. 125 – 136.; a jednak se problematice dějin Moravy ve 13. století věnuje také v rámci knižních publikací, například MÜLLER, K., ŽÁČEK, R.: *Opava*. Praha: Lidové noviny, 2006. VEBER, V., HLAVAČKA, M., VOREL, P., POLÍVKA, M., WIHODA, M., MĚŘÍNSKÝ, Z.: *Dějiny Rakouska*. Praha: Lidové noviny, 2009.

³¹ BAR, P.: Vratislavský vévoda Jindřich IV. Probus a poslední Přemyslovci. In: *Český časopis historický*. Roč. 106, č. 4, 2008. S. 753 – 787.

³² STŘEŠTKOVÁ, M.: Králův syn. Dětství a jinošství Mikuláše I. Opavského. In: *Opava III. Sborník k dějinám města*. Opava: 2003. S. 12-16.

³³ *Sága moravských Přemyslovců: život na Moravě od XI. do počátku XIV. století* : sborník a katalog výstavy pořádané Vlastivědným muzeem v Olomouci a Muzeem města Brna k 700. výročí tragické smrti Václava III., posledního českého krále z dynastie Přemyslovců . Olomouc, Brno: Vlastivědné muzeum v Olomouci, Muzeum města Brna, 2006.

³⁴ WIHODA, M.: První opavské století. In: *Opava*. Praha: Lidové noviny, 2006. S. 43 – 56. Od pohraniční marky k říšskému vévodství. In: *Dějiny Rakouska*. Praha: Lidové noviny, 2009. S. 65 – 134.

informace ověřit i z jiných zdrojů. Autorka se také nevyvarovala ničím nepodložených soudů.³⁵

O první manželce Přemysla Otakara II. píše ve své diplomové práci *Markéta Babenberská*³⁶ velmi zasvěceně Irena Prokopová. Jejím prostřednictvím jsem se seznámila také s názory řady rakouských historiků. Osobnosti Přemyslova syna Václava se věnuje Kateřina Charvátová,³⁷ která zmiňuje rovněž Václavovy nevlastní sourozence. Podrobněji se však zabývá pouze osobností Mikuláše I. Opavského, a to zejména v souvislosti se Závišem z Falkenštejna.

Kromě těchto prací se vládě Přemysla Otakara II. pochopitelně věnují i práce další, které však kladou důraz na jiná období a aspekty jeho vlády, a proto nepřinášejí pro téma této diplomové práce žádné nové informace.³⁸ K dispozici je rovněž stále větší množství popularizační literatury.³⁹ Do této kategorie patří také publikace *Radostný úděl vdovský*,⁴⁰ jejíž autorkou je vedoucí této diplomové práce, Gabriela V. Šaročová.

V posledních letech se k vládě Přemysla Otakara II. vrací Vratislav Vaníček v publikaci *Čeští králové*,⁴¹ kde shrnuje a zjednodušuje své předchozí závěry z *Velkých dějin zemí koruny české*, a obsáhlé informace o rodu Přemyslovců přináší také práce kolektivu autorů s názvem *Přemyslovci*.⁴² Tato posledně jmenovaná publikace se však věnuje velice širokému časovému období a v problematice rodinného života Přemysla Otakara II. v padesátých letech 13. století nejde příliš do hloubky.

Obecnější rámec pohledu na zpracovávané téma poskytují práce věnované rodinnému a intimnímu životu panovníků i obyčejných lidí ve středověku. Z českých autorů se problematice partnerských vztahů a postavení ženy ve středověku věnovala

---

³⁵ Například v případě Přemyslova mladšího nemanželského syna Jana tvrdí Markéta Střeščíková bez uvedení jakýchkoli pochybností, že Janovou matkou byla Anežka z Kuenringu. STŘEŠČÍKOVÁ 2003, s. 13.

³⁶ PROKOPOVÁ, I.: *Markéta Babenberská*. Praha 2004. Diplomová práce. Univerzita Karlova v Praze. Filosofická fakulta. Katedra pomocných věd historických a archivního studia. Vedoucí práce Marie Bláhová.

³⁷ CHARVÁTOVÁ, K.: *Václav II.* Praha: Vyšehrad, 2007.

³⁸ Například KOFRÁNKOVÁ, V.: *26. 8. 1278 Moravské pole*. Praha: Havran, 2006.

³⁹ Například ČECHURA, J., HLAVAČKA, M., MIKULEC, J.: *Děti a levobočci českých králů*. Praha: Akropolis, 1995. ČECHURA, J., HLAVAČKA, M., MAUR, E.: *Ženy a milenky českých králů*. Praha: Akropolis, 1994.

⁴⁰ ŠAROČOVÁ, G. V.: *Radostný úděl vdovský*. Praha: Dokořán, 2004.

⁴¹ VANÍČEK, V.: Přemysl Otakar II. In: *Čeští králové*. Praha, Litomyšl: Paseka, 2008. S. 103 – 116.

⁴² SOMMER, P., TŘEŠTÍK, D., ŽEMLIČKA, J.: *Přemyslovci: budování českého státu*. Praha: Lidové noviny, 2009.

například Božena Kopiczková ve stati *Žena evropského středověku v zajetí své doby*.⁴³ Ze zahraničních autorů pak cenné informace přináší Christiane Klapisch-Zuberová,⁴⁴ Leah Otis-Cour⁴⁵ či Jean-Claude Bologne.⁴⁶

V žádné z výše uvedených publikací jsem však nenarazila na seriózně podloženou úvahu, že by Přemyslův výběr Anežky z Kuenringu, jakožto milenky, měl či mohl mít také dynastický a politický rozměr.

---

⁴³ KOPIČKOVÁ, B.: *Žena evropského středověku v zajetí své doby*. In. *Eva nejen v ráji. Žena v Čechách od středověku do 19. století*. Praha: Karolinum, 2002. S. 13 – 33.

⁴⁴ KLAPISCH-ZUBEROVÁ, CH.: *Ženy a rodina*. In. *Středověký člověk a jeho svět*. Praha: Vyšehrad, 1999. S. 241 – 262.

⁴⁵ OTIS-COUR, L.: *Rozkoš a láska. Dějiny partnerských vztahů ve středověku*. Praha: Vyšehrad 2002.

⁴⁶ BOLOGNE, J. C.: *Svatby*. Praha: Volvox Globator, 1997.

I. Svatá říše římská ve druhé polovině 12. a v první polovině 13. století

Roku 1138 usedl na trůn Svaté říše římské první panovník z rodu Štaufů, Konrád III., jenž v boji o říšskou korunu porazil Jindřicha Pyšného z rodu Welfů.⁴⁷ Dynastie Štaufů poté vládla v Říši až do poloviny 13. století. Císařská moc se v této době, stejně jako v minulosti, často střetávala s nároky a mocí papeže, který získal spojence mezi částí světských i církevních říšských knížat. S jejich pomocí pak mohl účinněji zasahovat do otázky nástupnictví na říšský trůn. Na ten byl po Konrádovi III. 4. března 1152 zvolen Friedrich I. Barbarossa. Z matčiny strany pocházel z rodu Welfů a přinášel tak naději na ukončení vleklého sporu o moc mezi Štaufy a Welfy, který Říši do značné míry oslaboval.

Roku 1155 byl sice Friedrich I. Barbarossa papežem korunován na císaře, ale pro jeho následující vládu byl charakteristický spíše problematický vztah k papežské moci, stejně jako úsilí o pevnější ovládnutí severní Itálie a její stmelení se zaalpskou částí Říše. V severní Itálii uskutečnil Friedrich několik tažení proti Milánu a lize lombardských měst. V roce 1158 se bojů s Milánem účastnil také český panovník Vladislav II., jenž za svoji pomoc obdržel od císaře královský titul. Jeho dědičné držení se mu ale obhájit nepodařilo.⁴⁸

Konečného vítězství Friedrich v Itálii nedosáhl. V roce 1176 se nakonec smířil s papežem Alexandrem III. a roku 1183 také s lombardskou ligou. Ani papež ovšem nemohl slavit vítězství. Postavením císaře se mu otrást nepodařilo. Většina říšských duchovních zůstala věrná Friedrichovi. Nastalé období klidu ve vztahu ke kurii pak narušilo zasnoubení Friedrichova syna Jindřicha VI.⁴⁹ s dcerou normanského krále Rogera II.

---

⁴⁷ K této problematice srovnej například NOVOTNÝ, V.: *České dějiny I/3. Čechy královské za Přemysla I. a Václava I.: 1197 – 1253*. Praha: Jan Leichter, 1928. NOVOTNÝ, V.: *České dějiny I/4. Rozmach české moci za Přemysla II. Otakara.: 1253 – 1271*. Praha: Jan Leichter, 1937. MÜLLER, H., KRIEGER, K. F., VOLLRATH, H.: *Dějiny Německa*. Praha: Lidové noviny, 1995. VANÍČEK, V.: *Velké dějiny zemí koruny české. II. svazek. 1197 – 1250*. Praha, Litomyšl: Paseka, 2000. KAVKA, F.: 5. 4. 1355. *Korunovace Karla IV*. Praha: Havran, 2002. VANÍČEK, V.: *Velké dějiny zemí koruny české. III. svazek 1250 – 1210*. Praha, Litomyšl: Paseka, 2002. RAPP, F.: *Svatá říše římská národa německého*. Praha, Litomyšl: Paseka, 2007. VEBER, V., HLAVAČKA, M., VOREL, P., POLÍVKA, M., WIHODA, M., MĚŘÍNSKÝ, Z.: *Dějiny Rakouska*. Praha: Lidové noviny, 2009.

⁴⁸ Problematika vztahu Friedricha Barbarossy a Vladislava II. není tématem této práce. Podrobnější informace lze nalézt například v MAŠEK, M.: *Vladislav II.: druhý král z Přemyslova rodu: k 850. výročí jeho korunovace*. Praha: Lidové noviny, 2009.

⁴⁹ V době sňatku již byl korunovaným římským králem. RAPP, 2007, s. 141.

Sicilského, Konstancí. Papežský stát byl nyní ze severu i jihu sevřen mocí Štaufů, což bylo něco, s čím se papež rozhodně nemínil smířit.

V zaalpské části Říše se Friedrich stále potýkal s komplikovaným vztahem k rodu Welfů. Chtěl-li se angažovat v Itálii, potřeboval tuto oblast stabilizovat, což se mu také po řadě bojů a jednání podařilo. Welfové byli poraženi. Stabilitu podporovaly rovněž právní reformy, restrukturalizace lenních vztahů a budování systému císařských falcí jakožto základních opěrných bodů.

Vyhrocující se spor s papežem na konci osmdesátých let přerušila zpráva o dobytí Jeruzaléma Saladinem. Krátce nato byla vyhlášena třetí křížová výprava, jíž se rozhodl zúčastnit také Friedrich I. Na počáteční vítěznou bitvu u Ikonía však další úspěchy nenavázaly. Slibně se rozvíjející tažení v roce 1190 ukončila císařova smrt v řece Salef.

Po Friedrichu I. nastoupil na říšský trůn jeho syn Jindřich VI. Papež jej roku 1191 korunoval na císaře a ve stejném roce padl do jeho zajetí anglický král Richard vracející se ze Svaté země. Za jeho propuštění pak císař získal značné výkupné. V roce 1194 byl Jindřich VI. korunován sicilským králem, postupně upevňoval své postavení v Záalpi a připravoval se na křížovou výpravu do Palestiny. Úspěšně započatou vládu ovšem přerušila jeho náhlá smrt v roce 1197. V Říši se poté opět rozhořel spor o nástupnictví mezi rodem Štaufů a Welfů.

Na straně Welfů se o královský titul ucházel vnuk Jindřicha Pyšného Ota Brunšvický. Štaufské pozice hájil nejmladší syn Friedricha I. Barbarossy, Filip Švábský, zastupující práva teprve dvouletého syna Jindřicha VI., Friedricha Rogera,⁵⁰ jenž byl také dědicem trůnu na Sicílii. Na papežském stolci pak v této době seděl vzdělaný právník a zdatný politik Inocenc III., který neváhal situaci v Říši využívat ve prospěch kurie a pasovat se do role rozhodčího ve věci nového říšského panovníka. Oba kandidáti dosáhli královské korunovace, přičemž podporu papeže získal Ota Brunšvický. Jeho pozice se ovšem začaly zhoršovat po smrti anglického krále Richarda, který patřil k jeho nejvýznamnějším spojencům.⁵¹ Obrat nastal v roce 1208, když byl v červnu v Bamberku zavražděn Filip Švábský, kterého se v té době již chystala kurie uznat. Ota se následně dohodl s papežem

---

⁵⁰ Při svém křtu dostal Friedrich II. jméno Friedrich Roger. Jeho první křestní jméno pak bylo Konstantin. RAPP, 2007, s. 154. Václav Novotný uvádí pořadí Friedrichových jmen obráceně, tedy jako Roger Friedrich. NOVOTNÝ, V.: *České dějiny I/3. Čechy královské za Přemysla I. a Václava I.: 1197 – 1253*. Praha: Jan Leichter, 1928. S. 220.

⁵¹ Základy spolenectví rodu Welfů s Anglií položil Jindřich Lev, otec Oty Brunšvického, v roce 1168, když si vzal dceru anglického krále Jindřicha II., Matyldu. Po porážce od Friedricha I. Barbarossy se pak Jindřich Lev uchýlil právě na dvůr svého tchána, kde také vyrůstal jeho syn Ota Brunšvický, který od krále Richarda získal hrabství Poitiers. RAPP, 2007, s. 143 a 155.

a v říjnu 1209 byl v Římě korunován na císaře Otu IV. Dobré vztahy se Svatým stolcem ovšem nevydržely dlouho a Ota se po ostrém konfliktu s Inocencem III. ocitl v klatbě. Papež poté ukončil své spory s francouzským králem Filipem II. Augustem a společně se postavili na stranu již dorostlého sicilského krále Friedricha Rogera z rodu Štaufů. V létě 1211 tak byl tento mladík zvolen říšským králem jako Friedrich II.⁵² Ota se následně pokusil hledat pomoc u anglického krále Jana I. Bezzemka, jenž byl ale 27. července 1214 Filipem II. Augustem poražen v bitvě u Bouvines.⁵³

Do sporů o říšskou korunu se v první polovině 13. století zapojoval také český panovník Přemysl Otakar I., který svojí obratnou politikou dosáhl v roce 1212 definitivního stvrzení dědičného královského titulu od Friedricha II.⁵⁴

V roce 1216 vystřídal na papežském stolci silného Inocence III. poměrně slabý papež Honorius III. Za jeho pontifikátu dosáhl Friedrich II. nejen opětovného zvolení za římského krále,⁵⁵ ale také roku 1220 císařské korunovace. Ve své politice se nový císař zaměřoval zejména na předalpskou část Říše. Těžiště rodové i říšské moci chtěl přenést na Sicílii, která představovala také výhodnou základnu pro východní Středomoří. Papežský stát se tak právem cítil ohrožen a spojil své síly s městskými komunami v Lombardii. Papež Řehoř IX., jehož pontifikát začal v roce 1227, uvalil záhy na Friedricha II. klatbu, avšak po císařových úspěších v Palestině musel zaujmout o něco smířlivější postoj. Friedrichu II. se totiž podařilo uzavřít dohodu se sultánem al-Málikem al-Kámilem a dosáhnout tak vydání nejen Jeruzaléma, ale i Betléma a Nazaretu. Roku 1229 pak byl dokonce korunován na jeruzalémského krále.

Papež ovšem nebyl jediný, kdo měl s Friedrichem II. spory. Problematická byla také situace v Záalpi, kde císař nepobýval příliš často. Vlady se zde v roce 1228 chopil jeho nejstarší syn Jindřich (VII.), jenž byl již roku 1220 zvolen římským králem. Jindřichovou manželkou byla Markéta Babenberská, s jejíž osobou Friedrich spojoval naděje na získání babenberských zemí. Jindřichovy názory na královskou vládu se ovšem s otcovými

---

⁵² Friedrichovu cestu k trůnu mapuje poměrně podrobně WIHODA, M.: *Zlatá bula sicilská*. Praha: Argo, 2005.

⁵³ K této problematice více například MAUROIS, A.: *Dějiny Francie*. Praha: Lidové noviny, 1994. S. 46.

⁵⁴ K této problematice více WIHODA, M.: *Zlatá bula sicilská*. Praha: Argo, 2005. ŽEMLIČKA, J.: *Zlatá bula sicilská*. Praha: Melantrich, 1987.

⁵⁵ Druhá volba se konala již na území Říše ve Frankfurtu nad Mohanem. Na Friedrichovu stranu se nyní postavila i další říšská knížata, takže tato volba měla větší váhu než volba první. RAPP 2007, s. 157.

neshodovaly. V okolí mladého krále měli značný vliv ministeriálové.⁵⁶ S jejich pomocí se Jindřich snažil omezovat moc světských i církevních knížat. Reorganizoval správu štaufského rodového majetku a opěrnými body císařské moci učinil města.

Friedrich II. se mezitím zabýval záležitostmi na Sicílii a v Itálii. Roku 1231 se ale do německé části Říše vrátil a proti svému synovi zasáhl, jelikož to byla právě říšská knížata, na jejichž podporu byl Friedrich do značné míry odkázán. Aby říšskou šlechtu opět získal na svoji stranu, udělil císař knížatům *Statut ve prospěch knížat*,⁵⁷ díky čemuž jak světská, tak duchovní knížata získala nejen ochranu před neoprávněnými zásahy na podporu měst, ale také značnou nezávislost ve správě svých území. Jindřichovi (VII.) nezbylo než tyto výsady uznat. Ve svém snažení tak neuspěl.

Mladý král se ovšem nemínil vzdát. Začal navazovat kontakty s francouzským králem a lombardskými městy, která patřila k opozici proti jeho otci. Na jeho stranu se postavil také rakouský vévoda Friedrich II. Bojovný z rodu Babenberků. Císařova reakce na sebe nenechala dlouho čekat. V květnu 1235 Friedrich II. se svým vojskem vtáhl do německé části Říše, zbavil Jindřicha koruny a uvěznil jej. Za následníka byl nyní označen Jindřichův mladší bratr Konrád.

Roku 1243 nastoupil na papežský stolec Inocenc IV., který si získal podporu Francie a španělských králů, s jejichž pomocí prohlásil Friedricha II. za sesazeného a uvrhl na něj klatbu. V zaalpské části Říše však císařovu stranu opustili pouze arcibiskupové. Roli vzdorokrále přijal nejprve durynský lankrabě Jindřich Raspe a po jeho smrti v roce 1247 Vilém Holandský. Oba však byli jen loutkami v rukou papeže a jeho spojenců.

Roku 1248 byl Friedrich II. poražen lombardskými městy a za dva roky na to zemřel. V polovině padesátých let 13. století se tak královská moc v Říši opět ocitla v krizi. Pozice Viléma Holandského příliš silná nebyla, stejně jako moc kdysi vlivných Štaufů. Král Konrád IV. zemřel v Itálii 25. května 1254. Jeho dvouletý syn Konradin byl vychováván na dvoře Ludvíka Falckého a byl mu přiznáván „pouze“ nárok na království jeruzalémské a štaufské vévodství. Vlady na Sicílii se ujal levoboček Friedricha II. Manfred.

---

⁵⁶ Rozvoj služebné šlechty, neboli ministeriálů, urychlila nepřítomnost silné císařské moci. Staré šlechtické rody jimi často opovrhovaly pro jejich poddanský původ. Přesto se ministeriálové zejména na počátku 12. století stali součástí feudální společnosti jako její nejnižší stupeň. Bývali pasováni na rytíře a dávali si tak říkat. Patřila jim nevelká území často přímo poddaná císaři. Řadil se k nim rovněž rod Kuenringů. Označení ministerialis mizí koncem 13. století. RAPP, 2007, s. 185 - 186.

⁵⁷ *Constitutio in favorem principum*. In: *Monumenta Germaniae Historica Constitutiones II*. Ed. Weiland, L. Hannover 1896. S. 418.

V polovině padesátých let se o říšský královský titul ucházel také český panovník Přemysl Otakar II.⁵⁸ Jeho snažení však nakonec skončilo neúspěšně. Dne 28. ledna 1256 pak padl král Vilém Holandský v boji proti Frísům a říšská knížata byla nucena hledat nového panovníka. Volbu mladého Konradina však papež zakázal. Obával se totiž, že by se Konradin jako vnuk Friedricha II. mohl snažit navázat na snahy svých předků a usilovat o omezení moci kurie.

Z volebního boje nakonec vyšli vítězně bratr anglického krále Jindřicha III. Richard Cornwallský a kastilský král Alfons X. Moudrý. Oba dva byli německému prostředí velmi vzdálení, přesto byli oba roku 1257 za říšského krále zvoleni, ačkoli ani jeden z nich nedosáhl všeobecného uznání.⁵⁹ První volba se konala před hradbami Frankfurtu, který obsadili stoupenci Alfonse X. Arcibiskupové kolínský a mohučský a falckrabě rýnský zvolili za krále Richarda, jehož posléze uznal i Přemysl Otakar II. Druhá volba se uskutečnila ve Frankfurtu a králem byl zvolen Alfons X. Získal tehdy hlasy arcibiskupa trevírského, markraběte braniborského, vévody saského a rovněž prostřednictvím zmocněnce také hlas Přemyslův.

Samotné německé území Říše nebylo ovšem hlavním zájmem ani Richarda, ani Alfonse. Anglii šlo zejména o získání Sicílie a obchodně bylo ostrovní království provázáno také s dolním Porýním, kam Richard, jenž jako jediný z obou králů do Říše zavítal, občas zajel. Zájmy Alfonse X. pak směřovaly spíše do oblasti Apeninského poloostrova, kde jej jako první říšská města uznala za krále Pisa a Marseille. Papež podporoval v rámci své politiky v oblasti Sicílie spíše Richarda, ale snažil se neznepřátelit si příliš ani Alfonse X., který byl spolu s francouzským králem Ludvíkem IX. hlavní oporou křesťanství ve Středomoří. Ludvíkův bratr Karel z Anjou v šedesátých letech poměrně úspěšně prosazoval svou moc v oblasti Sicílie. Roku 1266 u Beneventa porazil Friedrichova levobočka Manfreda a Sicílii obdržel jakožto léno od papeže. Nedlouho poté se Karlovi podařilo také porazit u Tagliacozza mladého Konradina, který pak byl roku 1268 v Neapoli popraven. Štaufské naděje na znovuzískání moci v Říši tak byly definitivně zmařeny.

Jelikož se ale ani Richard, ani Alfons nesnažili svoji autoritu příliš prosazovat, nastalo v Říši v podstatě bezvládí. Objevila se řada kandidátů usilujících o královskou

---

⁵⁸ Tato problematika viz kapitola Přemyslova kandidatura na říšský trůn, strana 64 – 67 této práce.

⁵⁹ Podle Vratislava Vanička došlo k první volbě 13. ledna 1256 a ke druhé 1. dubna téhož roku. VANÍČEK 2002, s. 76. Stejná data uvádí také Václav Novotný, avšak pro rok 1257. NOVOTNÝ 1937, s. 64 – 65. Na tomto roce se pak shodují rovněž další autoři, například RAPP 2007, s. 183; KOFRÁNKOVÁ, V.: *26. 8. 1278 Moravské pole*. Praha: Havran, 2006. S. 10. V případě Vratislava Vanička se tak patrně jedná o tiskovou chybu, neboť k volebnímu souboji Richarda s Alfonsem došlo až po smrti Viléma Holandského 28. ledna 1256.

korunu, ale neschopných jí dosáhnout. Do této situace také velmi často zasahoval papež a vměšoval se rovněž francouzský král. Jako kandidát na říšský trůn se opět objevil český král Přemysl Otakar II., který ale nakonec prohrál boj s Rudolfem Habsburským.

II. Babenberkové a Rakousko

Počátky babenberské moci v rakouských zemích

Základy babenberské moci v oblasti středního Podunají na území označovaném jako Východní marka položil ve druhé polovině 10. století markrabě Liutpold.⁶⁰ Území spadající pod jeho správu nemělo zpočátku jasně dané hranice. Dalo by se říci, že se jednalo spíše o výkon určitých práv v poměrně neklidné pohraniční oblasti. Liutpold nebo také Leopold I. tak tehdy disponoval velkými pravomocemi, které jej řadily k říšské elitě, a Babenberkové, podobně jako Přemyslovci či Arpádovci, patřili k zakladatelským dynastiím zemí střední Evropy.

Babenberské území hrálo důležitou roli jakožto křižovatka mezinárodních vztahů. Avšak na rozdíl od sousedních českých zemí, které byly v době vlády přemyslovské dynastie územně relativně stabilní, podléhala oblast Rakouska častým změnám a pevnější obrysy získala až díky Habsburkům.

Friedrich I. Barbarossa a vznik Rakouského vévodství

Když Friedrich I. ve druhé polovině 12. století chystal své tažení na Milán, snažil se upevnit si nejprve pozice v Záalpi, aby měl takřikajíc krytá záda. Problém zde představoval rod Welfů. Welfský vévoda Jindřich Lev nebyl v zásadě proti spojení s Friedrichem, ale jako podmínku si kladl obnovení svých dědických práv k Bavorsku, o něž přišel v roce 1132 v rámci dohod mezi svým otcem, Jindřichem Pyšným, a Konrádem III. Pokud ale chtěl

---

⁶⁰ K této problematice srovnej například PALACKÝ, F.: *Dějiny národu českého v Čechách a v Moravě*. Praha: B. Kočí, 1908. NOVOTNÝ, V.: *České dějiny I/3. Čechy královské za Přemysla I. a Václava I.: 1197 – 1253*. Praha: Jan Leichter, 1928. NOVOTNÝ, V.: *České dějiny I/4. Rozmach české moci za Přemysla II. Otakara.: 1253 – 1271*. Praha: Jan Leichter, 1937. MÜLLER, H., KRIEGER, K. F., VOLLRATH, H.: *Dějiny Německa*. Praha: Lidové noviny, 1995. HLAVÁČEK, I.: *Česko-rakouské sousedství do počátku vlády Přemysla otakara II. In. Česko-rakouské vztahy ve 13. století*. Praha: Filozofická fakulta Univerzity Karlovy, 1998. S. 9 – 19. VANÍČEK, V.: *Velké dějiny zemí koruny české. II. svazek. 1197 – 1250*. Praha, Litomyšl: Paseka, 2000. KAVKA, F.: *5. 4. 1355. Korunovace Karla IV*. Praha: Havran, 2002. VANÍČEK, V.: *Velké dějiny zemí koruny české. III. svazek 1250 – 1210*. Praha, Litomyšl: Paseka, 2002. ŽEMLIČKA, J.: *Počátky Čech královských*. Praha: Lidové noviny, 2002. RAPP, F.: *Svatá říše římská národa německého*. Praha, Litomyšl: Paseka, 2007. VEBER, V., HLAVAČKA, M., VOREL, P., POLÍVKA, M., WIHODA, M., MĚŘÍNSKÝ, Z.: *Dějiny Rakouska*. Praha: Lidové noviny, 2009.

Friedrich tyto dohody změnit, musel k tomu získat souhlas stávajícího bavorského vévody Jindřicha II. Jasomirgotta z rodu Babenberků. Oba Jindřichové byli tedy pozváni k jednacímu stolu do Řezna. Jindřich II. Jasomirgott ale veškeré návrhy na dohodu odmítl, a tak musel rozhodnout soud knížat. Na základě jeho usnesení Jindřich Jasomirgott v roce 1154 o bavorské vévodství přišel ve prospěch Jindřicha Lva. O rok později byl Jindřich Lev přijat bavorskými šlechtici. Jindřich Jasomirgott si nyní uvědomil, že se již kompromisní dohodě nevyhne, trvalo to ale celý další rok, než byl takový kompromis nalezen. Bratr Jindřicha Jasomirgotta a strýc Friedricha I. Barbarossy v jedné osobě, Ota z Freisingu, o tom jakožto očitý svědek napsal: „... bylo to v polovině září, když se sjela knížata do Řezna a čekala zde několik dnů na příjezd císaře. Potom dorazil císař a setkal se v půli cesty se svým strýcem Jindřichem, jehož obě stany byly vzdáleny dvě německé míle. V polním táboře za přítomnosti předních a mocných sjednali mnohé. A toto byl, pokud si dobře vzpomínám, hlavní obsah jejich úmluvy: ten na léta starší z Jindřichů (Jasomirgott) vydal císaři sedm korouhví a tím se zřekl vévodství bavorského. Poté, co byly korouhve předány mladšímu (Jindřichu Lvovi), vrátil tento dvě z nich císaři a vzdal se tak Východní marky a všech odpradávná k ní příslušejících hrabství. Z této marky a hrabství – říká se, že byly tři – pak císař podle výroku knížat učinil vévodství, které předal jemu (Jasomirgottovi) a jeho manželce na věčné časy, což stvrdil svým privilegiem...“⁶¹

Nově vzniklé vévodství se latinsky označovalo jako *Marchia austriaca* neboli Ostarrichi, odtud pak německé Österreich. Český název Rakousko pochází od názvu hradu Raabsu, v českém ekvivalentu Rakús.

Friedrich I. Barbarossa se ovšem již v polovině sedmdesátých let dostal do dalšího sporu s Jindřichem Lvem, který odmítl účast na císařových válečných akcích a vedl značně samostatnou politiku. Roku 1181 byl Jindřich císařem poražen, vyhnán z Říše a potrestán také odnětím Saska a Bavorska, takže jeho potomkům zbylo jen území Brunšvicka. Sasko Friedrich rozdělil mezi své spojence z rodu Askánců a kolínské arcibiskupství. Z Bavorska poté oddělil Štýrsko, které povýšil na samostatné vévodství. Zbytek Bavorska obdrželi Wittelsbachové.

Titul štýrského vévody získal od Friedricha Otakar IV. z rodu Otakarovců, který tuto oblast již řadu let spravoval. Naneštěstí se brzy ukázalo, že Otakar IV. trpí nevléčitelnou

---

⁶¹ VEBER 2009, s. 89.

nemocí a nemůže mít ani děti.⁶² Roku 1186 se pak Otakar dohodl s rakouským vévodou Leopoldem V., že štýrské vévodství připadne po Otakarově smrti Babenberkům. Ti tak Štýrsko získali roku 1192.

Privilegium minus

Friedrich I. udělil v roce 1156 nově vytvořenému Rakouskému vévodství značná práva, shrnutá do listiny označované jako *Privilegium minus*.⁶³ Nejvýznamnější zde bylo dědické právo v ženské linii, které se ale vztahovalo pouze na potomky posledního vévody. Císař Friedrich II. pak v roce 1245 platnost privilegia potvrdil a rozšířil také na Štýrsko.⁶⁴ Nově bylo přidáno ustanovení, že poslední člen rodu má právo určit svého nástupce. Kromě toho však byl babenberský vévoda zásluhou tohoto privilegia osvobozen od účasti na říšských sněmech, výjimkou byly sněmy konané v Bavorsku, stal se vrchním soudcem na svých državách a pod říšskými praporce musel bojovat jen tehdy, bylo-li ohroženo jeho vlastní území či se válčilo v sousedních zemích. První rakouský vévodský pár tvořili Jindřich Jasomirgott a jeho manželka Theodora Komnénovna.⁶⁵

Na domácí dění v rakouských zemích mělo ovšem *Privilegium minus* pouze omezený vliv. Naopak moc císaře zde byla značná. V jeho držení zůstával horní regál, mincování, ochrana Židů i lovecké a rybářské právo.⁶⁶ Prvním babenberským vévodům také scházelo stabilní majetkové zázemí, o které by se mohli při své vládě opřít. V Rakousku totiž zpočátku vlastnili jen poměrně zanedbatelné jmění a tato situace se změnila až po řadě let.

---

⁶² Soudobé prameny se podle Martina Wihody zmiňují o malomocenství, lepře či elephantiasis. WIHODA, M.: Od pohraniční marky k říšskému vévodství. In. *Dějiny Rakouska*. Praha: Lidové noviny, 2009. S. 95.

⁶³ Není dochováno v originále, ale v opisu z poloviny 13. století. ŽEMLIČKA 2002, s. 188. K dochování tohoto dokumentu více APPELT, H.: *Privilegium minus : Das staufische Kaisertum und die Babenberger in Österreich*. Wien ; Köln ; Graz : Böhlau, 1973. K problematice obecně také FIALA, Z.: Die Urkunde Kaiser Friedrichs I. für den böhmischen Fürsten Vladislav II. vom 18.11. 1158 und das „Privilegium minus“ für Österreich. In. *Mitteilungen des Instituts für Österreichische Geschichtsforschung*. Roč. 78, 1970. S. 167-192. ZÖLLNER, E.: Das Privilegium minus und seine Nachfolgebestimmungen in genealogischer Sicht. In. *Mitteilungen des Instituts für Österreichische Geschichtsforschung*. Roč. 86, 1978. S. 1-26.

⁶⁴ Tuto informaci uvádí KOFRÁNKOVÁ, V.: 26. 8. 1278 *Moravské pole*. Praha: Havran, 2006. S. 13; a Vratislav Vaníček s odkazem na *1000 Jahre Babenberger in Österreich*. Stift Lilienfeld 1976, Katalog, Vídeň: 1976. VANÍČEK 2000, s. 369. Josef Žemlička ve svých *Počátcích Čech královských* neuvádí, že by Friedrich II. privilegium minus nějak rozšířil. Štýrsko tak podle něj bylo z jeho ustanovení vyňato. ŽEMLIČKA 2002, s. 188.

⁶⁵ VANÍČEK 2000, s. 368.

⁶⁶ VEBER 2009, s. 93 - 94.

I přes omezenost svého vlivu však *Privilegium minus* poskytovalo významný příklad. Stejně svobody například žádal roku 1186 štyrský vévoda Otakar IV. nebo na počátku 13. století český král Přemysl Otakar I.⁶⁷

Vztah českých zemí k Rakousku do počátku vlády Václava I.

Česko-rakouská hranice byla celkem stabilní, i když na Vitorazsku či v povodí Moravy se čas od času objevovaly spory, jelikož držba zdejších oblastí byla také věcí prestiže. V 10. století udržovaly Čechy politické a církevní kontakty zejména se Saskem, respektive Bavorskem, kde se nacházela centra politického i církevního života. V oblasti babenberských zemí se nenacházelo biskupství, které by mohlo rozšiřovat svůj vliv na území Přemyslovců. Lze tedy předpokládat, že kontakty mezi oběma územími se omezovaly zejména na hospodářskou oblast.

V 11. století se prameny, jež se vztahují k soužití přemyslovských a rakouských zemí, stávají sdílnějšími. V roce 1040 podnikl císař Jindřich III. velké tažení do Čech jako odplatu za výpravu českého knížete Břetislava I. do Polska. Jindřichovým spojencem byl tehdy syn markraběte Východní marky Leopold. Ten se svým vojskem obsadil blíže neurčenou pevnost na bavorsko-českém pomezí. Není však jasné, o jaký hrad se vlastně jednalo. Mohl se nacházet v oblasti Vitorazska, neboť Leopold mířil k Praze, ale mohlo jít také o území na jihu Moravy, což by vedlo k posunu hranice až na řeku Dyji, kde ji ve druhé polovině 11. století zachycuje Kosmas.⁶⁸ Zhruba kolem poloviny 11. století se pak objevuje označení „Česká marka“ pro oblast na severu dnešních Dolních Rakous.

Za vlády Přemyslovce Vratislava II. ve Východní marce panoval Leopoldův synovec Leopold II. a role se převrátily. Leopold se tehdy nepostavil na stranu Jindřicha IV. proti papeži Řehoři VII. V důsledku toho mu Jindřich IV. na konci roku 1080 za trest odňal území Východní marky a udělil je právě Vratislavovi. Pro Vratislava však byla držba tohoto území pouze teoretická, protože si je měl teprve vybojovat, na což ovšem neměl dostatek sil. I tak se ale dá říci, že český panovník se stal, byť jen formálně, poprvé držitelem rakouských zemí.⁶⁹ Nicméně v roce 1082, poté, co byl Leopold II. v bitvě u Mailberku na hlavu poražen, a poté, co se Jindřichovi IV. podrobil, se Východní marka opět vrátila do rukou Babenberků. Vratislav ovšem jako odškodnění získal královský titul.

---

⁶⁷ VEBER 2009, s. 90.

⁶⁸ *Kosmova kronika česká*. Praha: Svoboda, 1972. S. 118. Srovnej FRB II.

⁶⁹ HLAVÁČEK, 1998, s. 12-13.

Vztahy mezi Přemyslovci a Babenberky se však neomezovaly pouze na válečná střetnutí. Došlo také k řadě sňatkových propojení mezi oběma rody. V roce 1100 si Bořivoj II. vzal Gerbirgu,⁷⁰ sestru Leopolda III. Babenberského.⁷¹ Mladší sestru Gerbirgy – Idu – si vzal znojemský kníže Litolt. Z rodu Přemyslovců pak pocházela manželka vévody Leopolda IV.⁷² Na dvůr českého knížete Vladislava naopak zamířila Gertruda, dcera Leopolda III. Babenberského, a z Čech byla také manželka Jindřicha, syna Jindřicha II. Jasomirgotta.⁷³

Další krizí prošly vzájemné vztahy v době sporů o území Vitorazska, které jak jazykově, tak politicky patřilo k českým zemím, bylo ale vládnoucími Přemyslovci v podstatě přehlíženo. Toto území bylo zprvu jen řídce osídlené, dokud zde nezačala kolonizace iniciovaná rodem rakouských Kuenringů. Vyřešení celého problému mírovou cestou ztroskotalo, takže se brzy začalo schylovat k válce. V létě 1176 vpadla vojska českého knížete Soběslava II. do Rakouska, vydrancovala zemi až k Dunaji a vrátila se bez úhony do Čech. Babenberkové na oplátku zamířili na jižní Moravu, ale většího úspěchu zde nedosáhli. Soběslav II. poté v prosinci 1176 opětovně vypálil severní část Rakouského vévodství. Jindřich II. byl nucen mu ustoupit a krátce nato podlehl zraněním, která si způsobil při pádu z koně.

Jindřichův syn Leopold V. se ukázal být zdatnějším diplomatem než jeho otec. V květnu 1179 se nakonec v Chebu za podpory Friedricha I. Barbarossy dohodl s novým českým knížetem Bedřichem na rozdělení sporné oblasti. Následný poměrně pozitivní rozvoj vzájemných česko-rakouských vztahů ukončil až Leopold VI. Babenberský, který překazil sňatek Přemyslovny Anežky se synem císaře Friedricha II. Jindřichem.

---

⁷⁰ Helbirga podle VEBER 2009, s. 114. Gerpírka podle HLAVÁČEK 1997, s. 14.

⁷¹ Někdy také označován jako Leopold Svatý. HLAVÁČEK 1998, s. 14.

⁷² Marie, dcera Soběslava I. HLAVÁČEK 1998, s. 14.

⁷³ Richza, dcera krále Vladislava I. z jeho druhého manželství s Juditou Durynskou. HLAVÁČEK 1998, s. 14.

III. Václav I.

Václav I. a Kunhuta Švábská

Václav I. byl synem Přemysla Otakara I. a jeho druhé manželky Konstancie Uherské.⁷⁴ V roce 1207⁷⁵ jej otec ještě v dětském věku zasnoubil s dcerou Filipa Švábského a sestřenicí Friedricha II. Kunhutou Švábskou. K dohodě mezi Přemyslem Otakarem I. a Filipem Švábským, který byl tehdy jedním z nejvýznamnějších kandidátů na říšský trůn, došlo zřejmě v souvislosti s jednáním říšského sněmu v Augšpurku. Přemysl Otakar I. se pomocí tohoto spojení snažil u Filipa pojistit své politické pozice. Filip Švábský naopak usiloval o pevnější připojení českých zemí ke straně Štaufů.

Je více než jasné, že nikdo nemohl zaručit budoucí uskutečnění sjednaného sňatku, ale Přemyslovým i Filipovým cílem bylo spíše upevnění pozic v přítomnosti než ve vzdálené budoucnosti. Důležité také bylo, že Přemysl jako svého nástupce jasně označil malého Václava a nikoli Vratislava, svého prvorozeného syna z manželství s Adlétou Míšeňskou.⁷⁶

Dne 8. června 1216 byl Václav I. ve svých jedenácti letech zvolen českým králem. Friedrich II. volbu v plném rozsahu potvrdil. Roku 1224 pak došlo k realizaci dříve sjednaného sňatku Václava s Kunhutou Švábskou. Ta se v souladu s tehdejšími zvyky na přemyslovský dvůr dostala patrně již dlouho před svatbou. Dá se také předpokládat, že s sebou měla početný doprovod. Z jejich manželství vzešlo celkem pět dětí, z nichž se čtyři dožily dospělosti.

---

⁷⁴ K této problematice srovnej například PALACKÝ, F.: *Dějiny národu českého v Čechách a v Moravě*. Praha: B. Kočí, 1908. NOVOTNÝ, V.: *České dějiny I/3. Čechy královské za Přemysla I. a Václava I.: 1197 – 1253*. Praha: Jan Leichter, 1928. MÜLLER, H., KRIEGER, K. F., VOLLRATH, H.: *Dějiny Německa*. Praha: Lidové noviny, 1995. HLAVÁČEK, I.: *Česko-rakouské sousedství do počátku vlády Přemysla Otakara II. In. Česko-rakouské vztahy ve 13. století*. Praha: Filozofická fakulta Univerzity Karlovy, 1998. S. 9 – 19. VANÍČEK, V.: *Velké dějiny zemí koruny české*. II. svazek. 1197 – 1250. Praha, Litomyšl: Paseka, 2000. ŽEMLIČKA, J.: *Počátky Čech královských*. Praha: Lidové noviny, 2002. RYANTOVÁ, M., VOREL, P.: *Čeští králové*. Praha, Litomyšl: Paseka, 2008. RAPP, F.: *Svatá říše římská národa německého*. Praha, Litomyšl: Paseka, 2007. VEBER, V., HLAVAČKA, M., VOREL, P., POLÍVKA, M., WIHODA, M., MĚŘÍNSKÝ, Z.: *Dějiny Rakouska*. Praha: Lidové noviny, 2009.

⁷⁵ Kunhuta se narodila asi v roce 1202. Václav se narodil roku 1205. RYANTOVÁ, 2008, s. 562.

⁷⁶ K problematice manželství Přemysla Otakara I. a Adléty Míšeňské více například VANÍČEK 2000, s. 88 a dále.

České země za vlády Václava I.

Dne 6. února 1228 byli Václav a Kunhuta za asistence mohučského arcibiskupa korunováni na českého krále a královnu. Nedlouho poté přenesl Přemysl Otakar I. na svého syna většinu pravomocí a úkolů. Václav se od počátku svého panování tituloval jako čtvrtý král Čechů, *rex Boemorum quartus*,⁷⁷ a jeho pozice při nástupu na trůn byla poměrně silná, zvláště když jeho nevlastní bratr Vratislav byl patrně již po smrti.⁷⁸ Prostřednictvím sňatků svých sester měl Václav blízko k vévodům korutanským i k vratislavským Piastovcům a jeho sestřenice Ludmila byla vdaná za bavorského vévodu Ludvíka z rodu Wittelsbachů.⁷⁹ Jako první slovanský vládce se také objevuje v písních minnesängřů. Oslavné písně mu složil například Reinmar von Zweter či Friedrich von Sunburg.⁸⁰ Václav je v těchto textech podle Vratislava Vaníčka líčen jakožto král, který uměl ocenit zásluhy básníka a který byl také velmi štědrý.⁸¹

Když se Václav I. ujal samostatné panovnické role po smrti Přemysla Otakara I., bylo mu 25 let. Stejně jako jeho otec se i on musel potýkat s komplikovanými vztahy mezi císařem a papežem a podobně jako mnozí další se snažil těžit z jejich vzájemných sporů a zdráhal se plně přiklonit na tu či onu stranu.

V průběhu mongolské invaze na počátku čtyřicátých let 13. století si Václav, jako jeden z mála evropských panovníků ohrožených cizími nájezdníky, zachoval chladnou hlavu a podnikal systematické kroky k jejich zastavení. Přijal kříž⁸² a pokoušel se mobilizovat spojence a opevňovat strategicky důležité hrady. Se svým vojskem vytáhl roku 1241 k Lehnici, kam ovšem nedošel včas. Mongolské oddíly poté pleny Moravu a těžkou ránu zasadily také uherskému králi, avšak k jejich přímému střetu s vojskem Václava I. nedošlo. Cizí nájezdníky nakonec zastavila smrt chána Ogodaje a s ní spojené boje o nástupnictví, kvůli nimž se z Evropy stáhli. Stejně rychle, jako se vytratilí Mongolové, však zmizela také Václavova energičnost.

V českých zemích došlo za Václavovy vlády k proměně politické kultury. Tento obrat bývá někdy připisován vlivu královny Kunhuty Švábské. Ta, jak již bylo řečeno,⁸³ sice vyrůstala na přemyslovském dvoře v Čechách, ale přivedla si s sebou vlastní doprovod. Lze

---

⁷⁷ ŽEMLIČKA 2002, s. 153.

⁷⁸ Vratislav mizí z pramenů v roce 1225. VANÍČEK 2000, s. 516.

⁷⁹ ŽEMLIČKA 2002, s. 153. Tato problematika viz Přílohy – Rodokmeny, strana 106 této práce.

⁸⁰ VANÍČEK 2000, s. 328.

⁸¹ VANÍČEK 2000, s. 328.

⁸² VANÍČEK 2000, s. 357.

⁸³ Tato problematika viz kapitola Václav I. a Kunhuta Švábská, strana 27 této práce.

ale spíše předpokládat, že změna stylu pražského dvora odrážela zásadní vnitřní změny společnosti v Čechách. Docházelo k modernizaci celé monarchie, nejednalo se o pouhé „poněmčení“ dvora.⁸⁴ Ačkoli je pravdou, že do Čech přišlo hodně Němců a zakotvila u nás rytířská kultura. Jejím nejvýraznějším projevem se stala rytířská klání, doprovázená řadou pestrých společenských událostí.

Vztah Václava I. k rakouským zemím

V průběhu své vlády se Václav I. musel vyrovnat také s poměrně problematickým vztahem k sousednímu Rakousku. Ke konfliktu se zde začalo schylovat, když se Leopoldu Babenberskému podařilo přesvědčit Jindřicha, syna císaře Friedricha II., aby si místo Anežky Přemyslovny vzal jeho (to jest Leopoldovu) dceru Markétu. Odmítnutí mladé Anežky výrazně ochladilo vztahy mezi českým králem a císařem, avšak Přemysl Otakar I. si byl velmi dobře vědom toho, že hlavním viníkem je Leopold Babenberský.

Václav I. se za své vlády střetl s Leopoldovým nástupcem Friedrichem II. Bojovným. Friedrichovou druhou manželkou byla Agnes Meránská. Zapudil kvůli ní svoji právoplatnou ženu Sofii z nikajského císařského rodu Laskarisů, jež byla sestrou manželky uherského „mladšího krále“ Bély IV. Marie.⁸⁵ V roce 1230 se Friedrich stal vévodou rakouským a využil zmíněného sňatku s Agnes k expanzi do Kraňska, jehož pánem se prohlásil v roce 1232.⁸⁶ V červenci 1233 pak Friedrich vpadl na jižní Moravu, kde dobyl hrad Bítov. Do sféry svého vlivu zároveň získal moravského markraběte a bratra Václava I. Přemysla, který měl za manželku sestru Agnes.⁸⁷ Přemysl spravoval severní Moravu. Jižní Morava pak zůstávala pod bezprostřední vládou českého krále. Vztahy mezi oběma bratry nebyly nijak ideální. Přemysl se několikrát pokusil staršímu Václavovi postavit a jejich sestra Anežka a matka Konstancie pak nejednou působily jako zprostředkovatelky smíru.

Friedrich II. Bojovný se neustále nacházel ve sporech se svým okolím a záhy proti sobě poštval i císaře Friedricha II. Ten dal vévodu obeslat před říšský sněm, avšak vzpurný Babenberk se nedostavil, a navíc neváhal ani oloupit císařovy posly, zmocnit se některých hradů a navazovat styky s odbojnými městy v severní Itálii. Výsledkem bylo císařovo uvalení říšského ahtu na babenberského vévodu v roce 1236. Císař měl v té době ale namířeno do Itálie, takže vedením války proti Rakousku pověřil vévodovy protivníky –

---

⁸⁴ VANÍČEK 2000, s. 329.

⁸⁵ Její manžel ji rovněž zapudil, avšak papež dosáhl jejího návratu.

⁸⁶ VANÍČEK 2000, s. 338.

⁸⁷ VANÍČEK 2000, s. 334.

českého krále Václava I., bavorského vévodu Otu a stejnojmenného braniborského markraběte. Na říšský acht pak měl dohlížet bamberský biskup Ekbert z rodu Andechsů a pasovský biskup Rudiger. Císař se rovněž závazal, že bez souhlasu těchto Babenberkových nepřátel nebude s vévodou Friedrichem uzavírat mír, a patrně jim také přislíbil územní zisky. Český král splnil, co slíbil, a očekával, že i císař dodrží svou část dohody. Ten se ovšem rozhodl ponechat si dobyté území celé. Vídeň byla prohlášena za říšské město a Štýrsku byla císařem potvrzena jeho odluka od vévodství rakouského, které nyní spadalo pod přímou autoritu císaře.⁸⁸ Zklamáný Václav opustil Vídeň.

Po odmítnutí Anežky Přemyslovny už tak dost napjaté vztahy mezi českým králem a císařem definitivně povolily. V boji mezi papežem a císařem se český král ocitl na straně kurie. Papež Řehoř IX., chápající se každé možnosti, jak oslabit pozici císaře, přiměl Václava, aby se s Friedrichem Bojovným usmířil. Český král dokonce babenberskému vévodovi přislíbil i pomoc při dobývání území, o která jej císař připravil. Václav tak pochopitelně nečinil zadarmo. Naopak, Friedrich Bojovný mu musel slíbit území na levém břehu Dunaje. Jako pojistku tohoto slibu si Václav vyžádal sňatek svého syna Vladislava s Friedrichovou neteří Gertrudou, dcerou Friedrichova bratra Jindřicha a Anežky Durynské. Jelikož Friedrich Bojovný neměl žádné vlastní potomky, rýsovala se tady Přemyslovcům reálná naděje na získání babenberského území.

Friedrich ovšem neměl v úmyslu tuto dohodu dodržet. Koncem roku 1239 oblehla jeho vojska Vídeň a Rakousy i Štýrsko se záhy ocitly opět pod vládou Babenberků. Následovalo poměrně rychlé a překvapivé smíření Friedricha Bojovného s císařem. Václavovy naděje vkládané do spojení s papežem tak nevyšly a český král se rozhodl následovat babenberského vévodu a rovněž se s Friederichem II. smířit. Jenže ani fakt, že se jak Friedrich Bojovný, tak Václav ocitli opět na stejné straně v mocenských bojích mezi císařem a kurií, nestačil k tomu, aby Friedrich splnil, co Václavovi slíbil. Teprve na jaře roku 1241 došlo k jednání, na němž se Václav vzdal slibovaných území v Rakousku a Friedrich obnovil svůj souhlas se zasnubami své neteře se synem českého krále. Ani teď ale neměl Václav nic jisté. Friedrich Bojovný sice sliboval, ale neplnil. Dynastické spojení Přemyslovců s Babenberky se mu stále nezamlouvalo, a tak začal opět útočit na Moravu a Uhry. Václav se snažil celou věc řešit diplomaticky i vojensky. Ačkoli vpád do Rakous v zimě 1246 se mu příliš nevydařil, nakonec slavil úspěch. K dlouho očekávanému sňatku mezi Vladislavem a Gertrudou došlo v květnu 1246.

---

⁸⁸ ŽEMLIČKA 2002, s. 156.

Friedrich II. Bojovný dne 15. června roku 1246 padl v boji s Uhry v bitvě na řece Litavě. Babenberkové jím vymřeli po meči. Friedrich byl v té době bez manželky, jelikož v roce 1243 nechal zrušit i své druhé manželství s Agnes Meránskou. Ta se sice proti tomu odvolala k papeži, ale Friedrich i přesto usiloval o sňatek s dcerou bavorského vévody Otty II. Alžbětou. Zasnoubili se na podzim 1243, ale ke svatbě nikdy nedošlo.⁸⁹ Agnes Meránská, dědička držeb v Kraňsku a Istrii, se po Friedrichově smrti znovu provdala, a to za břeclavského knížete Oldřicha, dědice Korutan.

Václav I. se ale neradoval dlouho, neboť již v roce 1247 Vladislav náhle zemřel a plány na získání babenberského dědictví se zhroutily.

---

⁸⁹ PROKOPOVÁ, I.: *Markéta Babenberská*. Praha 2004. Diplomová práce. Univerzita Karlova v Praze. Filosofická fakulta. Katedra pomocných věd historických a archivního studia. Vedoucí práce Marie Bláhová. S. 64.

IV. Václav I. a Přemysl Otakar II.

Přemysl Otakar II. a jeho sourozenci

Nevíme, kdy přesně se Václavův druhorozený syn Přemysl Otakar II. narodil.⁹⁰ Snad v letech 1232 nebo 1233. Z jeho sourozenců se dospělosti dožili tři – starší bratr Vladislav, s jehož manželstvím s Gertrudou Babenberkou spojoval Václav I. zpočátku naděje na získání rakouských zemí, a dvě sestry. Mladší Anežka si vzala míšeňského knížete Jindřicha Jasného a starší Božena se stala manželkou braniborského markraběte Oty III.⁹¹

O dětství a mládí Přemysla nevíme téměř nic. Existují domněnky, že se měl původně stát duchovním, ale nelze vyloučit ani možnost, že měl být po nástupu svého staršího bratra na trůn moravským markrabětem. Tento model rozdělení vlády mezi syny uplatnil již král Přemysl Otakar I. po roce 1222. Po smrti Vladislava v roce 1247 se Přemysl chopil vlády na Moravě v hodnosti markraběte.

---

⁹⁰ K této problematice srovnej například PALACKÝ, F.: *Dějiny národu českého v Čechách a v Moravě*. Praha: B. Kočí, 1908. NOVOTNÝ, V.: *České dějiny I/3. Čechy královské za Přemysla I. a Václava I.: 1197 – 1253*. Praha: Jan Leichter, 1928. NOVOTNÝ, V.: *České dějiny I/4. Rozmach české moci za Přemysla II. Otakara.: 1253 – 1271*. Praha: Jan Leichter, 1937. BRUNNER, K.: *Die Kuenringer und das Werden Land*. In. *Die Kuenringer: Das Werden des Landes Niederösterreich*. Niederösterreichische Landesausstellung. Stift Zwettel 16. Mai – 26. Oktober 1981. Wien: 1981. ŽEMLIČKA, J.: *Století posledních Přemyslovců*. Praha: Panorama, 1986. BLÁHOVÁ, M., HLAVÁČEK, I.: *Česko-rakouské vztahy ve 13. století*. Praha: Filozofická fakulta Univerzity Karlovy, 1998. VANÍČEK, V.: *Velké dějiny zemí koruny české. II. svazek. 1197 – 1250*. Praha, Litomyšl: Paseka, 2000. VANÍČEK, V.: *Velké dějiny zemí koruny české. III. svazek 1250 – 1210*. Praha, Litomyšl: Paseka, 2002. ŽEMLIČKA, J.: *Počátky Čech královských*. Praha: Lidové noviny, 2002. PROKOPOVÁ, I.: *Markéta Babenberská*. Praha 2004. Diplomová práce. Univerzita Karlova v Praze. Filozofická fakulta. Katedra pomocných věd historických a archivního studia. Vedoucí práce Marie Bláhová. CHARVÁTOVÁ, K.: *Václav II.* Praha: Vyšehrad, 2007. VEBER, V., HLAVÁČKA, M., VOREL, P., POLÍVKA, M., WIHODA, M., MĚŘÍNSKÝ, Z.: *Dějiny Rakouska*. Praha: Lidové noviny, 2009.

⁹¹ CHARVÁTOVÁ 2007, s. 29. Tato problematika viz Přílohy – Rodokmeny, strana 106 této práce.

Přemyslova vzpoura proti otci

Jak král Václav stárl, projevovaly se stále více podivínské rysy jeho povahy. V *Příbězích krále Václava*, zařazených do *Druhého pokračování Kosmovy kroniky*, se dozvídáme, že král „*oddav se vůli svého těla, začal milovati život o samotě a sám s několika lidmi přebývati na hrádcích nebo domech k tomu vystavěných, ač ještě stále panoval v celém jeho království dobrý mír a pokoj.*“⁹² V případě tohoto líčení musíme mít ovšem na paměti, že autor ač byl patrně současníkem popisovaných událostí, byl straníkem mladého Přemysla. *Příběhy krále Václava* navíc prošly před svým zařazením do *Druhého pokračování Kosmova* minimálně dvěma redakcemi a byly podstatně zkráceny, což značně ztěžuje rekonstrukci celého průběhu vzpoury.

Další Václavovy zvláštnosti popisuje ve své kronice František Pražský. Václav I. prý neusnul v blízkosti zlata a raději je rozdal mezi své služebníky.⁹³ Nesnášel rovněž zvuk zvonů a „*když totiž vstoupil do města pražského či jiného, nikdo, pokud zůstával v městě, se neodvážil zvonit.*“⁹⁴ V této souvislosti je ale třeba podotknout, že *Kronika Františka Pražského* vznikla až v letech 1341 – 1342, její autor tudíž nebyl pamětníkem událostí, o nichž píše.

Smrt své matky Konstancie v roce 1240 nesl Václav velmi těžce a značně jím otřásl také úmrtí prvorozeného syna Vladislava o sedm let později. K psychickým potížím se na počátku čtyřicátých let přidalo i další onemocnění, spojené zřejmě se ztrátou oka během lovu. Tvzení o králově rostoucí pasivitě tak patrně odpovídají pravdě. Množství listin, jež Václav I. vydával, začalo ve čtyřicátých letech klesat a v datačních formulích často nalezneme odlehlá lovecká sídla, zejména na Křivoklátsku. Jako svědkové z jeho listin prakticky mizí duchovní osoby a dvorští úředníci. Místo nich se král obklopil kruhem oblíbenců, mezi které patřil například Havel z Lemberka z rodu Markvarticů, Častoslov a Jindřich ze Žitavy z rodu Ronovců, Bavor ze Strakonic, Zdislav ze Šternberka, Boreš z rodu Hraběšiců či Ojří z Friedberka.⁹⁵

---

⁹² Druhé pokračování Kosmovy kroniky. In. *Pokračovatelé Kosmovi*. Praha: Svoboda, 1874. S. 102. Srovnej FRB II.

⁹³ FRANTIŠEK PRAŽSKÝ: Kronika. In. *Kroniky doby Karla IV*. Praha: Svoboda, 1987. S. 60. Srovnej FRB IV.

⁹⁴ FRANTIŠEK PRAŽSKÝ: Kronika. In. *Kroniky doby Karla IV*. Praha: Svoboda, 1987. S. 60. Srovnej FRB IV.

⁹⁵ ŽEMLIČKA 2002, s. 168 – 169.

V době vzpoury proti otci bylo Přemyslovi čtrnáct či patnáct let a nacházel se v situaci, kdy proti sobě neměl žádného soupeře o český trůn. Tímto soupeřem by čistě teoreticky mohl být pouze další bratr, kterého ovšem neměl. Mužských příslušníků přemyslovského rodu, jež by se dožili dospělosti, totiž začalo povážlivě ubývat. Přemyslova pozice následníka nemohla být pevnější. Proč se tedy postavil proti svému otci?

František Palacký píše: *„Po smrti zajisté prvorozence svého Vladislava král Václav postoupil sice Moravy synovi svému Přemyslu Otakarovi, nyní jedinému dědici, ale lásky své otcovské neobrátil k němu. Nevíme sice, která i jaká příkoří se dala mezi otcem a synem: zdá se však, že ještě před koncem r. 1247 přišel na králevice onen čas, o kterémž později v listině okolo r. 1256 dané pronesl se sám v ta slova, že to byl proň, čas zármutku a soužení, když rodičové jeho pronásledující jej (prý) bez vsí jeho viny ukrutně a nemilosrdně, usilovali o to, aby konečně i ze země vypuzen byl‘. Muselit na dvoře královském v Čechách přihoditi se v ohledu tomto scény hluboce dorážející k srdci, když následkem jejich královna Kunhuta, přirozená prostřednice mezi manželem a synem, i hořem se umořila: bohužel ale že všechny zprávy záhy utlačeny jsou, tak že potomstvo již žádné nemá vědomosti určité a podrobné.“⁹⁶*

Dá se předpokládat, že se Václav I. pochopitelně více věnoval dědici trůnu než mladšímu Přemyslovi, je ale těžké si představit, že by druhého syna zcela přehlížel či dokonce nesnášel. Svědčí proti tomu rychlé dosazení Přemysla do hodnosti moravského markraběte po smrti staršího Vladislava i volnost, s jakou si Přemysl v tomto úřadě mohl počínat. Nic z toho mu Václav nemusel tak brzy dopřát. Jako pravděpodobnější se tedy jeví teorie, že se Přemysl nechal zlákat vidinou rychle nabyté moci a stal se nástrojem v rukou nespokojené šlechty.

Šlechta v českých zemích se stále více hlásila o slovo v rámci správy státu. Kolem nového markraběte se poměrně svobodně mohli sdružovat lidé kritizující způsob vlády Václava I. Pohoršovalo je na jedné straně Václavovo zanedbávání veřejných záležitostí a na straně druhé, a patrně i podstatnější, skutečnost, že král si k sobě pouštěl jen poměrně úzký okruh oblíbenců. Je pochopitelné, že předáci Markvarticů, Hrabišiců a Ronovců z královny přízně neváhali těžit. Dalším kamenem úrazu bylo pronikání cizinců na královský dvůr. Jednalo se například o Ojíře z Friedberka, jemuž Václav později udělil Bílinu, nebo o Sigfrieda Sirotku, který získal statky na Moravě.⁹⁷ Proto si také Dalimil ve své kronice

---

⁹⁶ PALACKÝ 1908, s. 149.

⁹⁷ ŽEMLIČKA 2002, s. 169.

stěžuje na Václavovu přízeň k „Němcům“.⁹⁸ Dalším důvodem mohla být skutečnost, že se Václav přiklonil na stranu guelfů, což se příliš nezamlouvalo proštaufsky orientované části šlechty.

V příčinách Přemyslovy vzpoury proti otci tedy příliš jasno nemáme a podobné je to také v případě její datace. Dříve se historici přikláněli k názoru, že se jednalo o období mezi červencem 1248 a srpnem 1249. Následně se objevily názory, že šlo o dobu mezi lety 1247 až 1249.⁹⁹ Dnes se vědecké bádání opět přiklání ke starší variantě.¹⁰⁰ Zabývat se tím, která z obou variant je pravděpodobnější, není předmětem této práce, ta se proto bude držet dnes nejvíce přijímaného datování, tedy 1248 – 1249.

Opoziční nálady se navenek začaly projevovat na podzim roku 1247. Jak silné bylo tehdy Václavovo postavení v zemi, dnes nedokážeme s jistotou říci, protože nám k tomu chybí dostatečné množství spolehlivých zpráv. Víme, že se Václav pokoušel posílit svou pozici přijetím kříže proti Štaufům,¹⁰¹ což se zamlouvalo zejména papeži, který si za této situace oslabení moci českého krále mohl přát jen těžko. Papež se ale brzy začal obávat možnosti, že Václav zneužije síly křížové výpravy pro své vlastní soukromé cíle, a usiloval tedy o ukončení sporu.

Tradiční interpretace celého konfliktu říkají, že Přemyslovi povolání na trůn předcházelo odboj části šlechty na jaře roku 1248. Určitá skupina šlechticů tehdy vypověděla králi Václavovi poslušnost, vzbouřila se a hledala oporu v Říši u Oty Falckého a krále Konráda IV. V této době se údajně mladý Přemysl povstání ještě neúčastnil. Teprve v červenci byl zvolen proti svému otci a podle Neplachovy kroniky¹⁰² vyslal k Václavovi na hrad Zvíkov posly, mezi nimi i biskupa Mikuláše a probošta Tobiáše, aby krále o událostech zpravili. Václav je ale uvrhl do vězení. V případě Neplachovy kroniky se ovšem nejedná o soudobý pramen, autor nebyl pamětníkem zmiňovaných událostí a jeho výklad podle Vratislava Vaníčka poněkud odporuje logice událostí a mocenskému uspořádání v zemi. Předně aby se šlechta postavila proti králi, je nezbytné, aby byla dostatečně emancipovaná, sebevědomá a mocná. Česká šlechta ale o svoji „odbojnost“ přišla již za vlády Přemysla Otakara I. a trvalo dlouho, než začala opět vystupovat jako nezávislý subjekt. Otu Falckého navíc znali hlavně šlechtici z okolí krále Václava, jelikož svého času

---

⁹⁸ *Kronika tak řečeného Dalimila*. Praha: Svoboda, 1977. S. 144. Srovnej FRB III.

⁹⁹ ŠUSTA, J.: Kritické příspěvky k počátkům Přemysla Otakara II. In. *Český časopis historický*. Roč. 21, 1915, s. 12 – 39.

¹⁰⁰ ŽEMLIČKA 2002, s. 167.

¹⁰¹ ŽEMLIČKA 2002, s. 169. VANÍČEK 2000, s. 374.

¹⁰² NEPLACH: Stručné sepsání kroniky římské a české. In. *Kroniky doby Karla IV.* Praha: Svoboda, 1987. S. 544. Srovnej FRB III.

byl Ota na straně guelfů. Další věcí je, že kdyby se šlechta proti králi skutečně vzbouřila už na jaře, nemusel by se Přemysl tajně vydat do klauzury pražského kostela, ale mohl by odbojné pány přijmout na svém hradě v Olomouci. A konečně pokud by se Přemysl do odboje zapojil až v létě 1248, pak by se do té doby jakožto věrný stoupenec svého otce jistě objevoval po jeho boku.¹⁰³

Neposlušní šlechtici si uvědomovali, že mají-li mít naději na úspěch, potřebují si jako záštitu opatřit člena panujícího přemyslovského rodu. Jako jediný kandidát se jim nabízel mladý Přemysl. Nevíme, jak probíhalo jeho přesvědčování. Možná zapůsobila jeho pýcha a mladík, který se z druhorozeného syna rázem stal následníkem, podlehl pocitu nedotknutelnosti a neotřesitelnosti své pozice. Možná jej také přesvědčily poukazy šlechty na královu netečnost a trpící zemi. Ať tak či tak 31. července 1248¹⁰⁴ šlechta svévolně, bez souhlasu krále Václava I., zvolila spoluvladařem – podle *Druhého pokračování Kosmovy kroniky* knížetem nebo králem – Václavova druhorozeného syna Přemysla.: „Roku od narození páně 1249 panování pak krále Václava dvacátého. Dne 31. července urození a rodem starší země české přijali si za knížete nebo za krále syna téhož krále Václava, jménem Přemysla, a přísahali mu věrnost v klauzure kostela pražského, ačkoli otec o tom nic nevěděl.“¹⁰⁵

Dnes už se můžeme jen dohadovat, zda a pokud ano, tak do jaké míry si byl mladý princ vědom toho, že je pouhým nástrojem v rukou šlechty. Za celou akci stála omezená skupina radikálně smýšlejících šlechticů zejména z Čech, ale i z Moravy. Netrvalo dlouho a k „novému“ králi se začali hlásit další nespokojenci, popřípadě ti, kteří věřili, že vláda Václava I. končí. Jelikož Václav I. nastoupil kurz výrazně guelfské politiky, k odboji se připojila také hlava zemské církve, pražský biskup Mikuláš. Ten se již dříve dostal do sporů s kurií jako stoupenec ghibellinů a nesporně mu šlo rovněž o obnovení privilegií pro zemskou církev. Místem volby byl areál kostela sv. Víta. Václav I. přitom nebyl svržen, byl ale důrazně požádán, aby na trůn rezignoval sám a uvolnil tak místo svému synovi.

Skutečným vůdcem povstání byl Ctibor zvaný Moudrá Hlava. O tomto muži toho kromě jména mnoho nevíme. Přízvisko Moudrá Hlava mu přiřkl Dalimil¹⁰⁶ a pokusy ztotožnit ho s některou známou osobou před rokem 1248 nelze hodnověrně podložit.

---

¹⁰³ VANÍČEK 2000, s. 376-377.

¹⁰⁴ *Příběhy krále Václava* vložené do *Druhého pokračování Kosmovy kroniky* uvádějí rok 1249, ale většina historiků se dnes shoduje na roce 1248, který uvádí také samotné *Druhé pokračování Kosmovy kroniky*.

¹⁰⁵ *Druhé pokračování Kosmovy kroniky*. In. *Pokračovatelé Kosmovi*. Praha: Svoboda, 1974. S. 102. Srovnej FRB II.

¹⁰⁶ *Kronika tak řečeného Dalimila*. Praha: Svoboda, 1977. S. 151. Srovnej FRB III.

Snad se jednalo o hradeckého soudce, ale k jakému místu či době se tento jeho úřad vázal, nevíme. O dalších Přemyslových stoupcích máme rovněž jen mlhavé informace.

V počátcích konfliktu si Přemysl počínal velmi sebevědomě. Měl za sebou patrně silnou skupinu šlechticů a první kolo boje vyhrál bez problémů. Václavovi nezbylo, než se s daným stavem věcí prozatím smířit. Jeho jednotky se v podstatě rozpadly a zůstalo mu jen několik málo věrných šlechtických rodin (Hrabišici - Boreš z Riesenburka, Markvartici - Havel z Lemberka a jeho bratr Jaroslav a Ronovci – Častoslov, Jindřich a Smil ze Žitavy). Kromě nich to ale byli i různí nositelé dvorských úřadů, například olomoucký biskup Bruno a rovněž řada cizích, většinou německých rytířů, například Ojíf z Friedberka. Spiklenci se navzdory své počáteční převaze a momentu překvapení ale záhy dopustili řady chyb. Předně si nebyli jisti tím, jak vlastně Václava donutit k rezignaci, čímž mu otevřeli prostor k manévrování a znovuzískání ztracených pozic. Český král odešel za hranice království a začal zde s pomocí svých spojenců z oblasti saského dolního Polabí připravovat tažení do Čech.

Na podzim roku 1248 se Přemysl rozhodl skoncovat s posledními opěrnými body nepřítelů a vzpouru zdárně završit. Avšak než se do toho pustil, vtrhl do jeho tábora Boreš z Riesenburka a rozprášil jeho vojsko. Přemyslova pozice se otřásla v základech. Spojenci jej začali opouštět a vojsko, které dal dohromady Václav I., vstoupilo do země. Skládalo se zejména z německých žoldnéřů a za podpory dvorské šlechty se mu podařilo dostat až k Brnu. Zde Václav získával spojence z jižní Moravy, Rakouska a možná i z Uher. V únoru roku 1249 pak „s velikým vojskem Čechů, Rakušanů a Uhrů přitáhl do Čech ... usadil se na Vyšehradě“.¹⁰⁷ Nedošlo však k otevřenému boji. Václav se omezil na demonstraci síly při přesunech vojsk v okolí Prahy a na pochod do Žatce, který mu bez odporu otevřel své brány. Václavova snaha vyvolat v Praze převrat skončila neúspěchem. Město v této chvíli zachovalo princi svou přízeň.

Nevíme přesně, jak to vypadalo s vyjednáváním a uzavíráním mírových dohod mezi otcem a synem. Dobové prameny mají v této oblasti poněkud zmatek. Podobných jednání bylo patrně hned několik. Vratislav Vaníček se kloní k názoru, že v roce 1249 byly uzavřeny mírové dohody hned dvě, což později mátl autorů análů.¹⁰⁸ První dohoda byla uzavřena na přelomu let 1248-1249, druhá pak 10. června 1249. Výsledkem jednání bylo, že si princ mohl ponechat titul král, přestal se ale označovat jako král český a začal užívat

---

¹⁰⁷ Druhé pokračování Kosmovy kroniky. In. *Pokračovatelé Kosmovi*. Praha: Svoboda, 1974. S. 103. Srovnej FRB II.

¹⁰⁸ VANÍČEK 2000, s. 380.

titul „mladší král“.¹⁰⁹ Dále došlo k rozdělení sfér vlivu mezi oběma panovníky a také k dělbě některých statků. Přemyslovi zůstala nejen Praha, a to jak hrad, tak město, ale také další hrady a města v jiných částech země a v pozdějších vedlejších zemích – Žitavsku a Budyšínsku. Brno zůstalo v rukou Václava, který zároveň posílil své pozice v Čechách. Václav ale nenechával nikoho na pochybách, že dohody chápe jako vynucené.

Své k celé záležitosti hodlal říci také papež. V březnu 1249 pohrozil Přemyslovi a jeho příznivcům klatbou. Za samotného iniciátora války byl označen pražský biskup Mikuláš, který, ačkoli na něj dominikáni uvalili klatbu, stále vykonával svoji činnost. Vstříc papež naopak vyšel Václavovi, když vydal dispens pro zasnoubení Oldřicha Sponheimského s vdovou po Friedrichovi Bojovném Agnes Meránskou. Díky tomuto manželství získal rod Sponheimů Kraňsko, které po smrti bezdětného Oldřicha připadlo, podle jeho dohod s Přemyslem Otakarem II., právě českému králi. Navíc Oldřich krátce po sňatku odešel i s manželkou do Kraňska a Morava tak připadla celá markraběti Přemyslovi.¹¹⁰

Jak již bylo řečeno, vyjednávání se synem krále Václava, který se společně s olomouckým biskupem Brunem dočasně uchýlil do Míšně, neuspokojilo, a tak s podporou papežské strany pokračoval ve své snaze dosáhnout úplného vítězství nad vzpurným Přemyslem a ghibellinskou stranou v českých zemích. Zpočátku vsadil Václav hodně na propagandu a „správné“ ideové podání celého konfliktu. Po zemi kolovaly listy papeže i krále Viléma Holandského na Václavovu podporu. Své stoupence „starý“ král svolal do Litoměřic, kam také papež pod hrozbou trestů svolával duchovenstvo. Václav nechal se souhlasem šlechty rozhlásit, „*aby (pod trestem smrti – poznámka H. T.) přestala všechna násilí a útisky, hubení a loupení vsí i aby se všichni, jak urození, tak poddaní, těšili bezpečnému míru*“.¹¹¹ Vina za domácí válku tak padla na královici Přemysla. Náhlým útokem se Václav vzápětí zmocnil Prahy. Za městskými branami jej uvítal biskup Mikuláš, jenž ho posléze uvedl do kláštera jeho sestry Anežky. Václav poté záutočil jak na biskupský dům, tak na Pražský hrad, který Přemysl opustil. Poměrně silná posádka však hrad bránila, takže byl Václav nucen nasadit do boje obléhací techniku, kterou mu poskytli horníci z Jihlavy.

Dne 15. srpna 1249 bylo dojednáno příměří. Následujícího dne pak Václav uspořádal v klášteře své sestry slavnost a byl korunován na krále jak biskupem pražským,

---

¹⁰⁹ VANÍČEK 2000, s. 380.

¹¹⁰ VANÍČEK 2002, s. 34.

¹¹¹ Druhé pokračování Kosmovy kroniky. In. *Pokračovatelé Kosmovi*. Praha: Svoboda, 1974. S. 103-104. Srovnej FRB II.

tak olomouckým. Došlo zde také ke smíření otce se synem. Přemysl složil svému otci slib poslušnosti, vzdal se královského titulu, vladařských práv i všech nabytých statků. Zůstala mu pouze Morava a titul moravského markraběte. Přišel také o polovinu výnosů z jihlavských mincoven. Ani toto smíření ale Václavovi nestačilo. V rámci pokračujících jednání o rozdělení mocenských nároků si pozval syna i jeho stoupence na hrad Týřov, kde je nechal zajmout. Vylíčení zmiňované hostiny nalezneme v Dalimilově kronice:

„Král dá k počtě syna konat hodokvas.

Když pak veselil se kníže vprostřed druhů,

hodovníkům na stůl přinesl řad sluhů

slizké ryby bez hlav, syrové a leklé.

V údivu jak vlci hledí všichni vztekle.

Do stříbrných pout je zakut kníže vzdorný,

druzí svrženi jsou v temné hladomorny.¹¹²

Šlechtici byli uvězněni, ale o dalším násilí či odporu již nevíme. Ctibor Moudrá Hlava a jeho syn Jaroš byli vydáni z Německa a popraveni. Udělená amnestie se na ně nevztahovala patrně proto, že nebyli přítomni mírovým přísahám a dohodám. Velké oblasti českých zemí byly zpuštěny, tudíž bylo nutné najít viníka. Potřeby dynastie a státu ale naopak žádaly, aby byl jediný dědic podporován a uznáván. Přemysl si tak ve vězení, nejprve na Týřově a později na hradě Přimda, pobyl jen určitý čas. Uvěznění mělo spíše symbolický a výchovný charakter, protože král jiného dědice prostě neměl. Po svém propuštění se Přemysl vrátil na Moravu, ale musel se smířit s tím, že řada jeho někdejších stoupenců o své posty přišla. Vítka z Hradce vystřídal ve funkci olomouckého kastelána velmož Cirho, kanovník Vilém vystřídal notáře Přisnobora a v Přemyslově okolí se začala objevovat celá řada dalších osobností z Václavova dvora, patrně jako jakýsi dohled.

---

¹¹² *Kronika tak řečeného Dalimila*. Praha: Svoboda, 1977. S. 151. Srovnej FRB III.

Boj o babenberské dědictví

Kandidáti a jejich možnosti

Mladý Přemysl dostal lekci, že vzpoura proti vlastnímu otci se nevyplácí. Z vězení na Přimdě byl propuštěn koncem roku 1249 a otec mu záhy opět svěřil moravské markrabství. Společně pak začali usilovat o znovuzískání babenberských zemí. Toto jejich společné úsilí mělo na jedné straně odlehčit napjatou atmosféru mezi otcem a synem a na straně druhé zaměstnat českou šlechtu, aby nějaký čas nemyslela na odboj proti panovníkovi.¹¹³

Bezvládí, které v alpských zemích panovalo po Friedrichově smrti a po smrti Přemyslova bratra Vladislava, přilákalo hned několik mocných zájemců o dědictví Babenberků. Císařova strana záhy prohlásila, že se dědická práva stanovená *Privilegium minus* vztahují pouze na přímé potomky, které ovšem bezdětný Friedrich neměl. Podle Friedricha II. se tak babenberské državy staly uvolněným říšským lénem. Pomocí zfalšované závěti se babenberské území snažil získat papež a o slovo se kromě Přemyslovců hlásili také bavorský vévoda Ota II. a uherský král Béla IV.

Pozornost se brzy soustředila na dvojici v dané době neprovdaných žijících Babenberkoven. Markéta byla sestrou zesnulého vévody Friedricha¹¹⁴ a podstatně mladší Gertruda byla jeho neteří. Své zájmy se prostřednictvím některé z Babenberkoven snažila prosadit zejména kurie, která tímto způsobem chtěla vytlačit císaře z Podunají. Nejprve bylo ale potřeba vyřešit otázku, zda mají obě zmiňované příbuzné Friedricha II. Bojovného vůbec dědické právo k babenberským zemím. *Privilegium minus* totiž s touto alternativou nepočítalo. Jeho text z roku 1156 uděloval, jak již bylo řečeno výše,¹¹⁵ nástupnictví vévodskému páru a jeho potomstvu a umožňoval také vévodovi, aby si svobodně zvolil nástupce v případě, že žádné potomky mít nebude. Friedrich II. Bojovný ale zemřel nečekaně v boji, potomky neměl a nástupce neurčil.

Kurie se nakonec rozhodla podporovat Gertrudu. Papež usiloval o její sňatek se vzdorokrálem Vilémem, jeho plány ovšem narazily na neochotu Gertrudy. Ta si totiž v roce 1248 vzala markraběte Heřmana V. Bádenského, příbuzného Oty II. Bavorského, který

---

¹¹³ ŽEMLIČKA 2002, s. 185.

¹¹⁴ ROHR, CH.: Přemysl Otakar II. – osnovatel cesty pro Habsburky?. In. *Česko-rakouské vztahy ve 13. století*. S. 22 uvádí, že Markéta Babenberská byla dcerou Friedricha II. Bojovného. Jedná se ale patrně o chybu v překladu, jelikož ostatní autoři se shodují v tom, že Markéta byla Friedrichovou sestrou.

¹¹⁵ Tato problematika viz kapitola *Privilegium minus*, strana 24 - 25 této práce.

tehdy stál na straně Štaufů. Papeži nezbylo, než se s vývojem událostí smířit a v roce 1248 potvrdit Heřmanovi držení Rakous.

Císař Friedrich dědické nároky obou Babenberkoven odmítl uznat a jako svého zástupce pro Rakousy, Štýrsko a Kraňsko ustanovil na jaře 1247 hraběte Otu z Ebersteina. Jeho moc v oblasti ale postupně slábla. Císař se jej tedy pokusil nahradit vévodou Otou II. Bavorským v Rakousích a hrabětem Menhartem III. Gorickým ve Štýrsku a Kraňsku.

Ani Heřmanovi V. Bádenskému se nedařilo udržet si svoje pozice. Ohrožovala ho nejen rostoucí moc pánů a ministeriálů, ale také agrese sousedů. V létě 1250 vpadlo do Rakous vojsko uherského krále, jemuž v plenění zabránil jen zásah českého panovníka. Heřman V. Bádenský pak na podzim náhle zemřel, zanechav po sobě dvě nezletilé děti. Syn Friedrich byl později nazýván „rakouský a štýrský vévoda“ a byl popraven v roce 1268 v Neapoli společně s Konradinem. Dcera Anežka se provdala za vévodu Oldřicha Korutanského.

Krátce nato z boje o babenberské země vypadli také Štaufové. Císař Friedrich zemřel. Podle jeho přání měly být Rakousy se Štýrskem povýšeny na království a připadnout jeho vnukovi Friedrichovi – synovi Jindřicha (VII.) a Markéty Babenberské, který však v roce 1251 také zemřel bez toho, aby se v dané oblasti nějak zásadněji prosadil.¹¹⁶ Císařův syn a nástupce Konrád IV. pak už neměl ani prostředky, ani sílu o dědictví bojovat. Do bojů se tak opět zapojili Přemyslovci. Ti se ale tentokrát rozhodli nespoléhat na Gertrudu, jejíž pozice slábla. Odmítla se totiž provdat za bratra Viléma Holandského Florentina, kvůli čemuž ztratila nejen přízeň kurie, ale také domácích stoupců.

O slovo se rovněž stále důrazněji hlásili bavorští Wittelsbachové usilující o ovládnutí západních Rakous. V cestě jim stáli právě Přemyslovci jakožto „ochránci“ rakouských stavů i celé země. Přemyslovci se také snažili zasahovat do sporů bavorského episkopátu s Wittelsbachy, jelikož biskupové bavorské a alpské oblasti vlastnili v Rakousích a ve Štýrsku rozsáhlé majetky.¹¹⁷ Rakouský vévoda, ať již se jím měl stát kdokoli, tak nesměl na tyto duchovní rozhodně zapomínat. Koncem ledna 1251 vystoupili Přemyslovci na ochranu řezenského biskupství před bavorskou expanzí. Tažení se zpočátku účastnil sám král Václav, posléze ale předal velení Přemyslovi. Královo zdraví patrně již v této době nebylo nejlepší. Ve *Druhém pokračování Kosmovy kroniky* se dočteme, že Přemysl se svým vojskem „vtrhl do Bavor a velkou část té země pohubil,

---

¹¹⁶ ROHR 1998, s. 22.

¹¹⁷ ŽEMLIČKA 2002, s. 189.

vypálil a různými zly soužil. Potom, uzavřev příměří s vévodou bavorským, který o ně žádal, vrátil se k 1. květnu domů“.¹¹⁸ Wittelsbachové, které útok zastihl nepřipravené, nechtěli v bojích pokračovat a uzavřeli s Přemyslovci mír.

Jak klesala obliba Gertrudy, tak naopak vystoupala do popředí starší Markéta a rovněž sílila pozice českého krále. Začátkem srpna 1251 došlo k jednání mezi králem Václavem a jeho zetěm, míšeňským markrabětem Jindřichem Jasným,¹¹⁹ jehož první ženou byla Konstancie Babenberská¹²⁰ a jenž si činil nároky na dědictví po Babenbercích pro své syny z tohoto prvního manželství. Tyto nároky byly patrně jen symbolické, protože míšeňský markrabě neměl síly na to, aby je prosadil. Nicméně se mu dost možná podařilo přesvědčit Václava k určitým blíže neznámým ústupkům, jelikož se po tomto jednání svých požadavků vzdal.

V celé záležitosti se se souhlasem Václava I. začal angažovat také markrabě Přemysl. Využíval přitom nepřehledné situace a zmatku, který v zemi bez jasné vlády panoval. Na jeho straně stála jak většina šlechty, tak také ministerialita. Zejména církev a rody sídlící na hranicích Rakouska, Čech a Moravy si přály ukončení vleklých sporů a nejistot.

Kuenringové a české země

Rakouskou politiku v období bojů o babenberské dědictví určovala nevelká skupina šlechtických rodů. Patrně nejvlivnějším a nejvýznamnějším z nich byl tehdy rod Kuenringů.

Kuenringové patřili mezi staré rakouské šlechtické rody. Jejich vzestup souvisel se službou Babenberkům. Za praotce rodu je považován Azzo, jenž je v roce 1056 uváděn jako služebník babenberského markraběte.¹²¹ O dalších příslušnících rodu pak prameny mlčí až do počátku 12. století. Državy Kuenringů sahaly od českých hranic až k Vídni. Mezi nejvýznamnější členy rodu patřil Hadmar I. z Kuenringu, za jehož života se v roce 1132 poprvé objevuje jméno Kuenringové¹²² a jenž v letech 1138/1139¹²³ založil rodový klášter ve Zwettlu. Ve druhé polovině 12. století moc rodu výrazně posílila a v sedmdesátých

---

¹¹⁸ Druhé pokračování Kosmovy kroniky. In. *Pokračovatelé Kosmovi*. Praha: Svoboda, 1974. S. 107. Srovnej FRB II.

¹¹⁹ Roku 1244 se oženil s dcerou krále Václava I. Anežkou.

¹²⁰ Sestra Markéty Babenberské.

¹²¹ BRUNNER 1981, s. 37.

¹²² BRUNNER 1981, s. 37.

¹²³ ŽEMLIČKA 1995, s. 42.

letech je dokonce blíže nejmenovaný Kuenring poprvé uveden jakožto maršálek¹²⁴ (*rector totius Austriae* – správce rakouských zemí za nepřítomnosti vévody).¹²⁵ Hadmar II. z Kuenringu je pak znám jako pán hradu Dürnstein, na němž nedobrovolně strávil poslední dny roku 1192 anglický král Richard Lví Srdce při svém návratu ze Svaté země.

Blížkost českých zemí a území ovládaného rodem Kuenringů vedla k častému sňatkovému propojování mezi Kuenringy a českou a moravskou šlechtou. Ke střetu s českými zájmy docházelo zejména v oblasti Vitorazska, jehož zemská příslušnost byla poměrně sporná.¹²⁶ Toto řídicí osídlené území mělo původně obyvatelstvo spíše slovanského původu, jak to dokazují jména míst a řek. Skrze Šumavu, Novohradské hory a západní Waldviertl vedla řada zemských cest. Tyto cesty vycházely většinou z Prahy a přes kastelánské hrady jako například Prácheň, Netolice a Chýnov směřovaly do rakousko-bavorského Podunají. Názvem Zlatá stezka byla později označována z hlediska celních poplatků velice významná cesta přes Netolice a Prachatice do Pasova. Starší osídlení oblasti Vitorazska se již od poloviny 12. století mísilo s kolonizací z bavorských a rakouských oblastí a rovněž z Čech. Postupně začínalo být stále méně jasné, kde v těžko prostupných lesích vlastně leží zemská hranice. Kolonizace, kterou iniciovali zejména hrabata z Raabsu a jejich leníci, ministeriálský rod Kuenringů, se záhy dotkla i území, na která si činil nárok český kníže. Po řadě bojů se nakonec obě strany podřídily rozhodnutí Friedricha I. Barbarossy, jenž v roce 1179 stanovil hraniční linii sporných oblastí. Část oblasti příslušející k hradu Vitorazi tehdy natrvalo připadla rakouským zemím a dočasně jim byla podřízena také území kolem Nové Bystřice. Došlo tak k jistému uvolnění vzájemných vztahů a k zesílenému pronikání rakouských vlivů do českého pohraničí. Roku 1185 udělil dokonce český kníže Bedřich zbývajících, tedy český díl Vitorazska v léno Hadmarovi II. z Kuenringu.¹²⁷ Jednalo se ovšem jen o stvrzení daného stavu věcí, protože vztah Kuenringů k této oblasti měl již starou tradici.

Když se novým babenberským vévodou stal Friedrich II. Bojovný, znepřátelil si záhy většinu rakouské šlechty i řadu svých sousedů. Není proto divu, že se brzy dostal do sporů i s mocnými ministeriály z rodu Kuenringů. Ti se spojili s českým králem Václavem a v první polovině roku 1231 se jim společně podařilo ovládnout a vyplenit severní část Babenberkových držav až po řeku Dunaj. Jindřich III. a Hadmar III. z Kuenringu byli

---

¹²⁴ BRUNNER 1981, s. 38.

¹²⁵ BRUNNER 1981, s. 39.

¹²⁶ Tato problematika viz kapitola Vztah českých zemí k Rakousku do počátku vlády Václava I., strana 25 - 26 této práce.

¹²⁷ „Část naší země přilehlé k Rakousům, totiž Weitru s lesem od řeky Lužnice až k řece Stropnici.“ ŽEMLIČKA 1995, s. 39.

v pozdějších podáních zmiňovaných událostí často líčeni pouze jako loupeživí rytíři. Pravda bude ale jiná, protože Friedrich nakonec ustoupil a Jindřich III. z Kuenringu tak mohl od března 1232 opět zastávat vlivný úřad zemského maršálka.¹²⁸

Za synů Hadmara III. se rod Kuenringů rozdělil do dvou větví. Jindřich IV. stanul v čele vitorazské větve a Albero V. zase v čele větve dürnsteinské. Jejich sestra Gisela z Kuenringu se pak provdala za Čéče z Budějovic.¹²⁹ Po vymření Babenberků moc Kuenringů ještě zesílila. Albero V. z Kuenringu se dokonce od srpna roku 1246 téměř půl roku tituloval jako *capitaneus Austrie*.¹³⁰

Vítězství Přemysla Otakara II.

Na podzim roku 1251 se rakouská šlechta pod vlivem Albera V. z Kuenringu, v té době zemského hejtmana, a předáků dalších významných šlechtických rodů, zejména Plain-Hardeků a Lichtenštejnů, rozhodla nabídnout uprázdněný vévodský stolec Václavovi I. Ten nabídku přijal a poslal Přemysla, aby toto území spravoval. Přemysl si tak k markraběcí hodnosti přidal titul rakouského vévody. Ve *Druhém pokračování Kosmovy kroniky* je celá událost popisována takto: „*Téhož roku (1251 – poznámka H. T.) se Rakousy poddaly českému králi Václavovi. Ke správě tohoto vlastnictví byl poslán králův syn Přemysl, který vjel do města Vídně a do jiných měst, hradů a hrádků.*“¹³¹ Formulace, že se „*Rakousy poddaly českému králi*“, může být jednak snahou kronikáře podat celou záležitost jako nesporné vítězství české strany, ale může také odrážet fakt, že se rakouské země bez silného vládce ocitly svým způsobem v nouzi. Z jedné strany je ohrožoval uherský král a z druhé strany zase bavorští Wittelsbachové. Vláda Přemysla pro ně byla způsobem, jak získat vojenské i finanční prostředky k boji s Uhry i Wittelsbachy. Zároveň se jednalo o jejich vlastní volbu a nikoli o řešení vynucené zvenčí. Logické také bylo, že nejprve žádali o souhlas s Přemyslovým povýšením jeho otce, aby nedošlo k obnovení sporu mezi oběma Přemyslovci.

Jakmile Přemyslova družina přešla přes zemskou hranici do Horních Rakous, postavili se na jeho stranu pánové ze Schaumberka a z Kuenringu. Přemysl měl také podporu pasovského biskupa Bertholda ze Sigmaringen, který měl v Rakousku řadu lén.

---

¹²⁸ VEBER 2009, s. 109.

¹²⁹ VANÍČEK 2002, s. 41.

¹³⁰ ROHR, 1998, S. 27.

¹³¹ Druhé pokračování Kosmovy kroniky. In. *Pokračovatelé Kosmovi*. Praha: Svoboda, 1974. S. 111. Srovnej FRB II.

Zásluhou Albera V. z Kuenrniku byl Václavův syn přijat rovněž v jednotlivých rakouských hradech a městech, včetně Vídně. Na počátku prosince 1251 jej pak zástupci měst i šlechty na sněmu v Korneuburgu přijali za rakouského vévodu.

Pro převzetí vlády v Rakousku bylo také formálně nutné, aby římskoněmecký panovník udělil toto říšské vévodství v léno a, což bylo důležitější, bylo potřeba, aby Přemysl své postavení dědice legitimizoval. Prostředkem k této legitimizaci měl být na žádost rakouské šlechty sňatek s jednou z žijících a v danou chvíli svobodných Babenberkoven. Gertruda nepřipadala v úvahu, protože byla s Přemyslem jako jeho švagrová příbuzná v prvním stupni, což bylo natolik blízké příbuzenství, že pro ně nebylo možné získat dispens. Zůstávala tedy jedinec Markéta Babenberská, kterou si mladý Přemysl Otakar II. vzal v únoru 1252.

Avšak ani po svatbě s Markétou neměl Přemysl ještě nic jisté. Netrvalo dlouho a Hainburg, kde se svatba konala, byl obležen oddíly Uhrů a Kumánů. Do rakouských zemí vstoupil také příbuzný uherského krále Bély IV. kníže Roman Haličský, který se v roce 1252 oženil s Gertrudou Babenberskou. I v jejich případě se, podobně jako u Přemysla a Markéty, jednalo o věkově nerovný svazek.

V červnu 1252 se vojsko krále Bély IV. neúspěšně pokusilo získat Vídeň a ve stejné době došlo také k loupeživému vpádu Kumánů na Moravu. Mladý Přemysl se v této době nemohl Bélovi na vojenském poli otevřeně postavit. Neměl na to dostatek sil. Snažil se tedy alespoň prosadit ve Štýrsku, kde jej šlechta přijímala rozporuplně. Nicméně po převzetí vlády v Rakousích byl přece jen pro štýrské šlechtice nejžhavějším kandidátem na uprázdněný vévodský stolec. Město a hrad Štýr získal Přemysl po úspěšném jednání v Linci. Následně získal také Vídeňské Nové Město a vstoupil do bran Štýrského Hradce. Fakt, že jej štýrská šlechta přijala za svého vévodu, ovšem znovu popudil uherského krále Bélu, jehož podporovala jižní část Štýrska.

Na první pohled by se mohlo zdát, že Václav nechal v této kritické situaci Přemysla osamocené. Avšak listiny, které mladý markrabě v této době vydával, ukazují, že kromě šlechticů z Moravy a Rakouska pobývali v jeho blízkosti také významní představitelé Václavova dvora, například Havel z Lemberka, Smil z Lichtenburka či Zdislav ze Šternberka.¹³² V březnu 1253 svolal král Václav na Starý Hrádek jednání biskupů, jehož výsledkem bylo urovnání sporu o pasovská biskupská léna v Rakousku mezi Přemyslem a pasovským biskupem. Na základě řady ústupků udělil biskup Berthold tato léna Přemyslovi.

---

¹³² VANÍČEK 2002, s. 47.

Ve stejném roce také český dvůr požádal papeže Inocence IV. o dispens k manželství Přemysla s Markétou Babenberskou. Manželé jej obdrželi až 5. července 1253, byl ale nutný, protože Přemysl a Markéta měli společného pradědečka, byzantského císaře Isaaka II. Angela, a uherský král Gejza II. byl Markétiným pradědečkem a Přemyslovým prapradědečkem. Papež vydáním tohoto dispensu sledoval rovněž svůj vlastní prospěch, neboť na oplátku očekával, že Václav i Přemysl zůstanou spojenci kurie a vzdorokrále Viléma Holandského. S tím neměl Václav problém, jelikož se již nějaký čas snažil udržovat s Vilémem dobré vztahy. Neúčastnil se patrně jeho dodatečné volby v Brunšviku v roce 1252, avšak brzy po ní se k němu přihlásil. Přemysl se na stranu guelfů přidal po svém nevydařeném povstání proti otci.

Své k celé záležitosti babenberského dědictví se ale opět chystal říci uherský král, který nyní začal posilovat koalici, již vytvořil spolu s dolnobavorským vévodou Jindřichem, krakovským knížetem Boleslavem Stydlivým a opolským knížetem Vladislavem. Do tohoto spojenectví se sice nepřidal Roman Haličský, který záhy přestal o Gertrudu jevit zájem, zato se ale na Bélovu stranu postavil jeho otec Daniel a bratr Lev. Navíc se k uherskému panovníkovi přidala také část rakouské a štýrské šlechty.

V létě 1253 zaútočily na území Přemysla hned tři proudy nepřátel. V červnu vedl haličský kníže Daniel se svým synem Lvem útok ze severu. K tomuto vojsku se záhy připojil krakovský kníže Boleslav Stydlivý a opolský vévoda Vladislav. Pod jeho vedením pak tyto oddíly vpadly na Opavsko a je možné, že se následně měly spojit s Bélovým vojskem na střední Moravě. Bélovi spojenci se však spokojili s tím, že vyplnili Opavsko a odtáhli s množstvím zajatců. V téže době došlo také k dalším útokům na Moravě a ve Štýrsku. Byla obležena Olomouc a 25. června¹³³ se pod jejími hradbami strhla bitva, které se účastnil také Béla IV. Moravané zde utrpěli vážné ztráty. Pohanští Kumáni neušetřili ani majetek křesťanských kostelů a klášterů, docházelo k plenění, loupení, zabíjení a odvlékání lidí.¹³⁴ Z Rakous se na pomoc vydal Přemysl, ale převaze Bélových vojsk se postavit nemohl. Václav poměrně dlouho otálel. Uherská vojska nakonec Moravu vyklidila patrně poté, co se Václav konečně rozhodl jednat a poslat z Čech vojsko na pomoc svému synovi. Po stažení z Moravy ale Uhři zaútočili na alpské země a vypadalo to, že získají pomoc Wittelsbachů. Nakonec se ovšem nepodařilo dosáhnout vzájemné dohody a po smrti Oty Wittelsbašského se jeho synové raději soustředili na upevnění vlastní moci.

---

¹³³ Druhé pokračování Kosmovy kroniky. In. *Pokračovatelé Kosmovi*. Praha: Svoboda, 1974. S. 113. Srovnej FRB II.

¹³⁴ Zemlička 2002, s. 191.

Dne 17. září 1253 Přemysl složil v Kremži přísahu věrnosti papeži a zavázal se rovněž k lennímu holdu králi Vilémovi. Tituloval se přitom jako syn krále českého a vévoda rakouský, štyrský a markrabě moravský. Král Václav přislíbil, že se k této přísaze připojí.¹³⁵ Přemyslovo mezinárodní postavení se tak posilovalo a králi Bélovi brzy začalo být jasné, že se kompromisu nevyhne.

Smrt krále Václava I.

Král Václav zemřel nečekaně v osmačtyřiceti letech dne 22. září 1253 na dvoře v Počaplech u Berouna. František Pražský pak líčí ve své kronice Václavovu smrt a další události takto: „A král Václav po mnoha činech a podnicích královských a vojenských, když byl v podzimním čase na lovu, byl stížen těžkou nemocí a přišed na svůj dvůr Počaply u Berouna, odešel tam z tohoto života. Někteří rytíři, kteří tam tehdy byli, skrývajíce to, vyňali všechny jeho vnitřnosti a pohřbili je v tamním kostele. Královo tělo pak tajně dovezli na Pražský hrad a tam je položili do věže se silnou stráží. A když někdo chtěl vyřizovat před králem své záležitosti, řekli, že si král vzal lék a nemůže se zabývat žádnými záležitostmi. A brzy obezřele poslali listiny opatřené královskou pečeti těm, kteří drželi královské hrady, a žoldnérům, jimž král dal do zástavy královské statky, když měl spor se svým synem Přemyslem, tehdy markrabím moravským. Ti spatřivše listiny, uposlechli rozkazů jakoby královských, a když přišli na Pražský hrad, byl každý zvlášť přiveden k tělu královi a uvržen do vězení. A tak byvše přinuceni vrátili královské statky.“¹³⁶ Těžko říci, do jaké míry odpovídá toto líčení pravdě. Přemysl se skutečně mohl v této době nějakým způsobem pokusit vyrovnat s posledními dozvuky svého povstání proti otci. S královým pohřbem se nicméně opravdu čekalo, protože mladý následník trůnu byl válečně zaneprázdněn mimo Prahu. Do hlavního města království se vrátil až 17. října a byl „přijat od prelátů kostelů a duchovních s poctami na stolec svého království“.¹³⁷ Král Václav I. byl poté pohřben v pražském kostele sv. Františka, aby tak mohl zůstat nablízku své sestře Anežce.

---

¹³⁵ CDB IV./1, č. 290, s. 485. Tato problematika viz Přílohy – Listiny, strana 108 této práce.

¹³⁶ FRANTIŠEK PRAŽSKÝ: Kronika. In. *Kroniky doby Karla IV.* Praha: Svoboda, 1987. S. 60-61. Srovnej FRB IV.

¹³⁷ Druhé pokračování Kosmovy kroniky. In. *Pokračovatelé Kosmovi.* Praha: Svoboda, 1974. S. 113. Srovnej FRB II.

V. Přemysl Otakar II. a Markéta Babenberská

Markéta Babenberská

Markéta Babenberská se narodila patrně v roce 1204 nebo 1205¹³⁸ a byla tedy jen o pár let mladší než Přemyslova matka Kunhuta Štaufská.¹³⁹ Byla dcerou babenberského vévody Leopolda VI. a Theodory, vnučky byzantského císaře Isaaka II. Angela. Leopold VI. patřil k nejvýznamnějším příslušníkům babenberské dynastie a jeho vláda bývá někdy označována jako zlatý věk rakouských zemí. Po dobu svého panování dokázal zemi zajistit mír a hospodářský rozvoj. Jeho manželkou se původně měla stát patrně jedna z dcer Přemysla Otakara I. a Adléty Míšeňské, avšak z tohoto sňatku nakonec sešlo. Theodoru si Leopold VI. vzal dne 25. prosince 1203 a Markéta byla prvním z jejich šesti dnes známých dětí.¹⁴⁰

Prvním vážným kandidátem na manžela pro mladou Markétu byl anglický král Jindřich III. U zrodu plánu na sňatkové propojení mezi Babenberky a Plantagenety stál kolínský arcibiskup Engelbert. Kolínská politika byla již řadu let zaměřena na vztahy s Anglií, takto mělo dojít k jejich posílení. Nemělo totiž zůstat jen u sňatku Markéty Babenberské s králem Jindřichem III. Arcibiskup Engelbert jakožto regent syna Friedricha II. Jindřicha zároveň doufal ve spojení Plantagenetů se Štaufy prostřednictvím Jindřichova sňatku se sestrou anglického krále. Císař Friedrich II. si ovšem nechtěl tímto sňatkovým projektem znepřátelit Francii, a tak jej odmítl. Jako výhodnější se mu jevil

---

¹³⁸ 1205 nebo 1206 uvádí VEBER 2009, s. 697. MORAVCOVÁ 2006, s. 22 uvádí roky 1204 nebo 1205 s tím, že se někdy zvažují i léta 1210/1211. Totéž uvádí ve své diplomové práci také Irena Prokopová. Ta uvádí, že léta 1210 až 1211 potvrdil antropologický průzkum z roku 1974. PROKOPOVÁ 2004, s. 31. KOFRÁNKOVÁ, V.: 26. 8. 1278 *Moravské pole*. Praha: Havran, 2006. S. 14 uvádí, že se Markéta narodila mezi lety 1205 až 1210.

¹³⁹ K této problematice srovnej například PALACKÝ, F.: *Dějiny národu českého v Čechách a v Moravě*. Praha: B. Kočí, 1908. NOVOTNÝ, V.: *České dějiny I/3. Čechy královské za Přemysla I. a Václava I.: 1197 – 1253*. Praha: Jan Leichter, 1928. NOVOTNÝ, V.: *České dějiny I/4. Rozmach české moci za Přemysla II. Otakara.: 1253 – 1271*. Praha: Jan Leichter, 1937. ŽEMLIČKA, J.: *Století posledních Přemyslovců*. Praha: Panorama, 1986. BLÁHOVÁ, M., HLAVÁČEK, I.: *Česko-rakouské vztahy ve 13. století*. Praha: Filozofická fakulta Univerzity Karlovy, 1998. VANÍČEK, V.: *Velké dějiny zemí koruny české*. II. svazek. 1197 – 1250. Praha, Litomyšl: Paseka, 2000. VANÍČEK, V.: *Velké dějiny zemí koruny české*. III. svazek 1250 – 1210. Praha, Litomyšl: Paseka, 2002. ŽEMLIČKA, J.: *Počátky Čech královských*. Praha: Lidové noviny, 2002. PROKOPOVÁ, I.: *Markéta Babenberská*. Praha 2004. Diplomová práce. Univerzita Karlova v Praze. Filozofická fakulta. Katedra pomocných věd historických a archivního studia. Vedoucí práce Marie Bláhová. MORAVCOVÁ, I.: Dvůr královny Markéty Babenberské mezi lety 1246-1266.. In: *Dvory a rezidence ve středověku*. Praha: Historický ústav AV ČR, 2006. VEBER, V., HLAVÁČKA, M., VOREL, P., POLÍVKA, M., WIHODA, M., MĚŘÍNSKÝ, Z.: *Dějiny Rakouska*. Praha: Lidové noviny, 2009.

¹⁴⁰ Tato problematika viz Přílohy - Rodokmeny, strana 105 této práce.

návrh Leopolda VI., aby si Jindřich vzal místo české princezny Anežky Leopoldovu dceru Markétu.¹⁴¹ Markéta se tak poprvé vdávala 29. listopadu 1225 v Norimberku za nejstaršího syna římského císaře Friedricha II. Štaufského, Jindřicha (VII.). V této době žili ještě oba Markétini bratři a všechny tři její sestry. Žádný z jejích sourozenců ovšem dosud neměl potomky. Je tedy možné, že se již v této době kalkulovalo s možností, že rod Babenberků vymře po meči a největší naději na získání jeho dědictví budou mít manželé Babenberkoven. Právě v této době se také Markétina životní dráha prvně protla s Přemyslovci, neboť původně se Jindřichovou manželkou měla, jak již bylo řečeno,¹⁴² stát dcera Přemysla Otakara I. Anežka Přemyslovna.

Markétino první manželství trvalo sedmáct let a Markéta v něm po manželově boku dosáhla korunovace na římskou královnu. Tradičně se ovšem má za to, že toto soužití příliš šťastné nebylo.¹⁴³ Svědčí o tom i fakt, že po šesti letech (1231) začal Jindřich znovu uvažovat o manželství s Anežkou Přemyslovnou, a tudíž o zrušení sňatku s Markétou, a to i přesto, že spolu měli již dvě děti.¹⁴⁴ Jako záminka pro tyto úvahy posloužila Jindřichovi skutečnost, že mu stále nebylo vyplaceno Markétino věno. Své plány však nezrealizoval. Po konfliktu s otcem, kdy se Jindřich neúspěšně snažil omezovat moc říšských knížat, o jejichž podporu se jeho otec ve své politice opíral, byl zbaven královské koruny a uvězněn. V následujících sedmi letech byl internován na řadě míst v Německu i za Alpami.

Zda tento nezáviděníhodný osud sdílela s Jindřichem také jeho manželka a děti, je sporné. František Palacký je přesvědčen, že ano,¹⁴⁵ a toto tvrzení od něj přejímají v podstatě všichni čeští historici. Naopak němečtí historici se většinou domnívají, že Markéta zůstala i s dětmi sama v Německu. Prameny o této problematice bohužel mlčí nebo uvádějí pouze Jindřichovo jméno.¹⁴⁶

Internaci ukončila až Jindřichova sebevražda v roce 1242.¹⁴⁷ Mladší z obou Markétiných synů, Jindřich, zemřel ještě v dětském věku někdy mezi léty 1242 a 1245.¹⁴⁸

---

¹⁴¹ MORAVCOVÁ 2006, s. 22. VANÍČEK, 2000, s. 124.

¹⁴² Tato problematika viz kapitola Vztah Václava I. k rakouským zemím, strana 29 této práce.

¹⁴³ O nepřilíživě šťastné povaze tohoto manželství svědčí také list císaře Friedricha II., který Markétě napsal po Jindřichově smrti a v němž píše, že Markéta může ze strany jeho syna, svého manžela, vzpomínat jen na málo radosti. PROKOPOVÁ 2004, s. 44.

¹⁴⁴ NOVOTNÝ, 1928, s. 645. Tato problematika viz Přílohy – Rodokmeny, strana 105 této práce.

¹⁴⁵ PALACKÝ 1908, s. 141.

¹⁴⁶ PROKOPOVÁ 2004, s. 51.

¹⁴⁷ Vrhli se i s koněm do propasti. HÁDEK, C.: *Konec Přemyslovců v Čechách*. Praha: Akropolis, 2006. S. 28. Na stejném místě autor také uvádí, že Markétin první manžel byl po uvěznění svým otcem deportován do jižní Itálie.

¹⁴⁸ MORAVCOVÁ 2006, s. 22.

V roce 1251 pak náhle zemřel také Markétin druhý syn Friedrich, jemuž chtěl císař Friedrich II., jak již bylo řečeno výše,¹⁴⁹ udělit rakouské země. Markéta se poté uchýlila do ústraní. Žila v klášteře dominikánek v Trevíru, odkud v roce 1242 přesídlila do cisterciáckého kláštera ve Würzburgu. Držela se stranou politického života a složila slib vdovské čistoty. Slíbila, že bude zachovávat cudnost a poslušnost řádovým pravidlům, ostříhala si vlasy a začala nosit řeholní šat. Svého majetku a svých práv se ale nevzdala, jelikož nikde není ani zmínka o tom, že by složila také slib chudoby.¹⁵⁰ Na přání rakouských velmožů však Markéta klášterní ústraní přeci jen opustila, stačil jí k tomu souhlas abatyše daného konventu. Byla dcerou skutečně vládnoucího rakouského vévody, a tudíž se dalo říci, že měla v dědičných nárocích přednost před svou neteří Gertrudou. Její přítomnost v Rakousku je prvně doložena již necelé čtyři měsíce po smrti Friedricha II. Bojovného.¹⁵¹

Jak již bylo řečeno,¹⁵² zapojoval se do bojů o babenberské dědictví také papež, který se záhy po smrti Friedricha II. Bojovného snažil Markétu přesvědčit, aby se provdala za Heřmana z Hennebergu, který byl blízkým příbuzným Jindřicha Raspeho. Papež si od tohoto sňatku nepochybně sliboval posílení vlastních pozic, avšak Markéta jej odmítla. Proč tomu tak bylo, nevíme. Jedním z důvodů mohl být fakt, že Markéta v té době ještě měla žijícího syna, a tudíž se snažila prosazovat jeho dědičné nároky.¹⁵³

Není tak úplně jasné, co přesně nakonec přivedlo Markétu k souhlasu s manželstvím s Přemyslem Otakarem II. Její syn Friedrich zemřel, jak již bylo řečeno,¹⁵⁴ v roce 1251, a jeho dědičné nároky tak zanikly. Je také možné, že Markéta pocítovala určité vědomí odpovědnosti k rodným zemím. V Přemyslově osobě pak přiváděla do Rakouska mladého, sebevědomého, schopného a rozhodně ne chudého panovníka. Navíc si brala budoucího krále.¹⁵⁵

Svatba se konala 11. února 1252 v Hainburgu.¹⁵⁶ Oddávajícími byli pasovský biskup Bertold a olomoucký biskup Bruno. Svatebních obřadů se účastnili také salcburský

---

¹⁴⁹ Tato problematika viz kapitola Kandidáti a jejich možnosti, strana 41 této práce.

¹⁵⁰ PROKOPOVÁ 2004, s. 56.

¹⁵¹ Ke 13. říjnu 1246 vydává ve Vídni listinu. MORAVCOVÁ 2006, s. 23.

¹⁵² Tato problematika viz kapitola Kandidáti a jejich možnosti, strana 40 této práce.

¹⁵³ PROKOPOVÁ 2004, s. 70.

¹⁵⁴ Tato problematika viz kapitola Kandidáti a jejich možnosti, strana 41 této práce.

¹⁵⁵ ŠAROCHOVÁ, G. V.: *Radostný úděl vdovský*. Praha: Dokořán, 2004. S. 55.

¹⁵⁶ Markéta se do tohoto města uchýlila záhy po svém návratu do Rakous. Důvodem mohla být skutečnost, že jí byl Hainburg přislíben jako dědictví nebo že zde po smrti prvního manžela žila její nedávno zemřelá matka Theodora. PROKOPOVÁ 2004, s. 69.

arcibiskup Filip,¹⁵⁷ biskup Konrád z Friesingu a řezenský biskup Albert a dále také přední rakouští, moravští a někteří štýrští šlechtici. Markéta odevzdala Přemyslovi císařská privilegia zpečetěná zlatou bulou – *Privilegium minus* z roku 1156 a také jeho potvrzení císařem Friedrichem II. z roku 1245. Přemysl tak snad již v této době mohl získat nároky na Štýrsko.¹⁵⁸

Soužití Přemysla Otakara II. a Markéty Babenberské

Nevíme, jak přesně vypadalo manželské soužití Markéty Babenberské a Přemysla Otakara II. Věkový rozdíl mezi nimi byl značný. Přemyslovi bylo kolem devatenácti, zatímco Markétě bylo patrně více než pětadvacet let. Otázkou také zůstává, s jakými představami o charakteru celého manželství do něj obě zúčastněné strany vstupovaly. Kdyby se Markéta provdala v roce 1247 za Heřmana z Hennebergu, byla zde ještě určitá pravděpodobnost, že by mohla porodit dítě. V roce 1252 se však její šance na to, že dá svému manželovi dědice, podstatně snížily. Možná ale Přemysl věřil, že ani v takto pozdním věku není narození potomka zcela vyloučeno. Vždyť například Agnes z Weinblingen, matka vévody Jindřicha II. Jasomirgotta, porodila své první dítě až v sedmačtyřiceti letech. Také císařovna Beatrix Burgundská, manželka Friedricha I. Barbarossy, se stala matkou v podobně pozdním věku a rovněž manželka Friedrichova syna Jindřicha VI., Konstancie, porodila budoucího Friedricha II. téměř ve čtyřiceti letech.¹⁵⁹ Domníval se tedy Přemysl, že mu Markéta ještě může dát dědice?

Není mi myslím pochyb, že z Přemyslovy strany se jednalo o čistě politický sňatek. Mladý následník českého trůnu si musel dříve či později uvědomit, že bude muset otázku dědice nějakým způsobem řešit. Již v roce 1252 mohl kalkulovat s tím, že se nakonec s Markétou rozvede nebo, což se jeví jako pravděpodobnější, se domníval, že vzhledem k velkému věkovému rozdílu je čas na jeho straně, Markéta brzy zemře a on se bude moci znovu oženit.

Prvních několik let po svatbě žila Markéta v rakouských zemích. Máme doložen její pobyt v Kremži a ve Vídni. V Hainburgu se již nezdržovala, což je vzhledem k jeho blízkosti

---

¹⁵⁷ Přemysl Otakar II. a arcibiskup Filip z rodu Sponnheimů byli bratřenci, neboť Filip byl synem Přemyslovy tety Judity. V době Přemyslova prvního sňatku však měl Filip pouze jáhenské svěcení, a proto nemohl vést obřad. PROKOPOVÁ 2004, s. 79.

¹⁵⁸ Vzhledem k tomu, že tato problematika není předmětem této práce, nebudu se o ní více rozepisovat. Další informace je možné nalézt v diplomové práci PROKOPOVÁ 2004, s. 79.

¹⁵⁹ RAPP, F.: *Svatá říše římská národa německého*. Praha, Litomyšl: Paseka, 2007. S. 147 – 148.

k neklidné uherské hranici pochopitelné. Do Čech přijela Markéta poprvé až v roce 1255 a 11. července ji přivítala Praha: „*Po nějakém čase královna Markéta, manželka Přemysla, syna krále Václava, vyjela z rakouských hranic a přijela do Čech a dne 11. července byla přijata před zdmi města pražského ode všeho duchovenstva a lidu téhož města s procesími a s velkým plesáním i s rozličnými hudebními nástroji. Následujícího dne pak byla přijata v bráně pražského hradu od biskupa a kanovníků pražských se slavným procesím. Na tomto procesí byl Martin, opat břevnovský, a Jan, opat hory Sion (strahovský), se vším svým konventem oděni ve slavnostní kápě.*“¹⁶⁰ Nevíme, kde pobývala Markéta v následujících letech, jelikož nemáme žádnou listinu, kterou by vydala nebo která by se k jejímu pobytu jakkoli vztahovala. Její jméno je prvně zmiňováno až v listině ze 17. února 1260¹⁶¹ a pokud byla v danou dobu v místě vydání této listiny, pak byla společně se svým manželem v Sitzenbergu v Dolních Rakousích. Jak často se ale oba manželé potkávali či zda spolu žili delší čas na jednom místě, dnes nedokážeme říci.

Zatímco necelý rok a půl po své první svatbě (nejpozději 28. března 1227)¹⁶² se Markéta Babenberská dočkala po boku manžela Jindřicha (VII.) v Cáchách korunovace na římskou královnu, českou královnu nikdy korunována nebyla. Královská korunovace jak Markéty, tak Přemysla zprvu narážela na klatbu, v níž se ocitl mohučský arcibiskup Gerlach.¹⁶³ Přemysl se proto obrátil na kurii s prosbou, aby mu umožnila realizaci korunovace. Legát, který přijel do Prahy v souvislosti s uzavřením míru s uherským králem, si přivážel listiny, které mu umožňovaly zbavit mohučského arcibiskupa klatby, pokud ten odstraní její příčiny. Další možností bylo, že by legát vyzval mohučskou kapitolu, aby určila některého z mohučských sufragánů, jenž by poté korunovaci vykonal. Kurie počítala dokonce i s možností, že mohučská kapitula odepře poslušnost jako celek. V takovém případě měl legát svolení ustanovit ke korunovaci českého krále jiného biskupa. Ke korunovaci však přesto nedošlo. Během svého manželství s Přemyslem Otakarem II. se tak Markéta titulovala v souvislosti s českými zeměmi pouze jako *marchionissa Moraviae*. Kromě toho byla ale stále bývalá římská královna a vévodkyně rakouská a štýrská. Přemysl pak vystupoval s titulem *heres et dominus regni Boemie*.¹⁶⁴ Václav Novotný se domnívá, že Přemyslovi šlo ve zmiňovaném listu papeži o něco víc než jen o korunovaci. Žádost o umožnění korunovace sloužila prý jen jako záminka a skutečným problémem byla již tehdy

---

¹⁶⁰ Druhé pokračování Kosmovy kroniky. In. *Pokračovatelé Kosmovi*. Praha: Svoboda, 1974. S. 115. Srovnej FRB II.

¹⁶¹ CDB V/1, č. 210, s. 350.

¹⁶² MORAVCOVÁ 2006, s. 22.

¹⁶³ Podle Václava Novotného se jmenoval Gerhard. Novotný 1937, s. 19.

¹⁶⁴ VANÍČEK, V.: Přemysl Otakar II. In. *Čeští králové*. Praha, Litomyšl: Paseka 2008. S. 109.

manželská záležitost mladého panovníka.¹⁶⁵ V této oblasti se ale papež odmítal angažovat, a tak se spokojil s odstraněním záminky. Přemysl pak sice korunovací odložil, ale na jeho přátelském postoji ke kurii se zatím nic nezměnilo.

Markéta Babenberská se tedy českou královnou formálně nestala, ale byla manželkou českého panovníka, a je tedy pochopitelné, že ji obklopoval její vlastní dvůr. Měla řadu vlastních úředníků, jejichž tituly a povinnosti se shodovaly s úředníky dvora Přemysla Otakara II., například komorník, podkomoří, číšník či notář. Kromě toho patřily k jejímu dvoru také ženy, a to nejen služebné, ale také ženy z lepších rodin. V letech 1246 až 1266 podléhaly Markétě fakticky hned tři dvory. Do roku 1252 stála v čele dvora dědičky Babenberků a sídlila nejprve ve Vídni a poté v Hainburgu. Mezi léty 1252 – 1261 jí podléhal dvůr rakouské a štyrské vévodkyně a posléze manželky českého panovníka. Tento dvůr nebyl, podobně jako dvůr jejího manžela, vázán na jedno konkrétní místo. Třetím dvorem pak byl v letech 1261 – 1266 dvůr bývalé římské královny v Kremži a Krummau am Kamp.

Je také pochopitelné, že při obou svých sňatcích Markéta získala určité statky pro případ ovdovění. Bohužel nevíme přesně, o která území se jednalo, a je také možné, že šlo o finanční zajištění a nikoli o zajištění formou movitých statků.

---

¹⁶⁵ NOVOTNÝ 1937, s. 98.

VI. Přemysl Otakar II. a Anežka z Kuenringu

Anežka z Kuenringu

Manželství Přemysla Otakara II. a Markéty Babenberské nebylo výjimečné tím, proč bylo uzavřeno, ale tím, o kolik let byl ženich mladší než nevěsta.¹⁶⁶ Z tohoto důvodu už od samého počátku přitahovalo pozornost a nepochybně zavadlo příčinu k mnoha klepům a pomluvám. V kronice Františka Pražského se dočteme: „*A ačkoli řečená Markéta byla neplodná, připisovala hanbu neplodnosti králi, tvrdíc, že je neplodným proto, že se narodil na den svatého Petra. Král však řekl: ‚Dej mi jednu ze svých dívek a do roka s ní zplodím chlapce,‘ s čímž královna souhlasila. Král si pak vybral mezi ostatními dívkami od dvora jednu, která byla ostříhána po mužsku, a proto se obecně nazývala Palcérič, a zplodil s ní v prvním roce syna jménem Mikuláš a potom několik dcer.*“¹⁶⁷ Podobnou informaci nalezneme také v kronice Přibíka Pulkavy z Radenína: „*Téhož roku (1252) slavil Přemysl, syn krále Václava, o němž je svrchu zmínka, v Hainburku svatbu a vzal si za manželku vdovu Markétu, legitimní dceru zesnulého rakouského vévody Leopolda. Protože byla neplodná, připisovala hanu neplodnosti manželovi. Když se to její manžel Přemysl dozvěděl, řekl jí: ‚Dej mi jednu ze svých dívek a během roku vyzkoušiš mou potenci nebo impotenci.‘ Ona souhlasila a dala mu jednu z dívek, kterou milovala více než ostatní, dceru pana z Künringu z Rakous. V prvním roce s ní zplodil syna jménem Mikuláš, jehož později učinil vévodou opavským.....A tak hana neplodnosti, přikládána dříve manželovi, byla*

---

¹⁶⁶ K této problematice srovnej například PALACKÝ, F.: *Dějiny národu českého v Čechách a v Moravě*. Praha: B. Kočí, 1908. NOVOTNÝ, V.: *České dějiny I/4. Rozmach české moci za Přemysla II. Otakara.: 1253 – 1271*. Praha: Jan Leichter, 1937. BRUNNER, K.: *Die Kuenringer und das Werden Land*. In. *Die Kuenringer: Das Werden des Landes Niederösterreich*. Niederösterreichische Landesausstellung. Stift Zwettel 16. Mai – 26. Oktober 1981. Wien: 1981. ŽEMLIČKA, J.: *Přemyslovci, Vítkovci, Kuenringové: Vytačení šlechtické moci do politických hranic (1156/58 – 1310)*. In. *Kultury na hranici*. Wien: Promedia, 1995. S. 39 – 42. VANÍČEK, V.: *Velké dějiny zemí koruny české. II. svazek. 1197 – 1250*. Praha, Litomyšl: Paseka, 2000. VANÍČEK, V.: *Velké dějiny zemí koruny české. III. svazek 1250 – 1210*. Praha, Litomyšl: Paseka, 2002. PROKOPOVÁ, I.: *Markéta Babenberská*. Praha 2004. Diplomová práce. Univerzita Karlova v Praze. Filosofická fakulta. Katedra pomocných věd historických a archivního studia. Vedoucí práce Marie Bláhová. MORAVCOVÁ, I.: *Dvůr královny Markéty Babenberské mezi lety 1246-1266*. In. *Dvory a rezidence ve středověku*. Praha: Historický ústav AV ČR, 2006. VEBER, V., HLAVAČKA, M., VOREL, P., POLÍVKA, M., WIHODA, M., MĚŘÍNSKÝ, Z.: *Dějiny Rakouska*. Praha: Lidové noviny, 2009.

¹⁶⁷ FRANTIŠEK PRAŽSKÝ: *Kronika*. In. *Kroniky doby Karla IV*. Praha: Svoboda, 1987. S. 61. Srovnej FRB IV.

*připsána manželce.*¹⁶⁸ Obě kroniky, zejména mladší Pulkavova, vznikly s odstupem více než sta let ode dne sňatku Přemysla Otakara II. s Markétou Babenberskou a jejich autoři si mohli leccos přimyslet či zaznamenat události tak, jak si je lidé vyprávěli pro pobavení. Nakolik je tato zaznamenaná verze událostí pravdivá, dnes nedokážeme posoudit. Jisté však je, že během svého manželství s Markétou Babenberskou udržoval Přemysl Otakar II. také nemanželský vztah s ženou jménem Anežka. Je sporné, zda skutečně pocházela z rodu rakouských Kuenringů, ale autoři mně dostupné literatury se domnívají, že ano. Je také pravděpodobné, že Markéta Babenberská o jejím poměru s Přemyslem Otakarem II. věděla a v podstatě jej tolerovala. Musela patrně chápat, že mladá milenka může jejímu manželovi poskytnout to, co ona sama již ne.

O Anežce z Kuenringu toho dnes víme jen málo. Patřila k významnému rakouskému šlechtickému rodu a ke dvoru Přemysla Otakara II. se velmi pravděpodobně dostala jako dvorní dáma Markéty Babenberské. Otázkou zůstává její příslušnost k hlavním rodinám Kuenringů. V oficiální malované rodové genealogii ze 14. století její jméno totiž nenajdeme.¹⁶⁹ Němečtí autoři ji někdy řadí k vitorazské větvi Kuenringů. Jejími rodiči by pak pravděpodobně byli Jindřich IV. a jeho manželka Kunegunda z Dobré.¹⁷⁰

V padesátých letech 13. století byla Anežka, německy Agnes, oficiální milenkou Přemysla Otakara II. a matkou minimálně tří jeho nemanželských dětí. Přezdívalo se jí *Palcěřík* podle pro ženu netypicky nakrátko střižených vlasů připomínajících pážecí účes ve tvaru přílby. Důvodem pro tento netradiční vzhled mohla být snaha stylizovat se do kultury mladých válečníků.¹⁷¹

---

¹⁶⁸ PŘIBÍK Z RADENÍNA, ŘEČENÝ PULKAVA: Kronika česká. In. *Kroniky doby Karla IV.* Praha: Svoboda, 1987. S. 360 – 361. Srovnej FRB V.

¹⁶⁹ VANÍČEK 2002, s. 91.

¹⁷⁰ GRUNDLER, J., BRUNNER, K.: Stammbaum der Kuenringer. In. *Die Kuenringer: Das Werden des Landes Niederösterreich.* Niederösterreichische Landesausstellung. Stift Zwettel 16. Mai – 26. Oktober 1981. Wien: 1981.

¹⁷¹ VANÍČEK 2002, s. 91.

Kuenringové a politika Přemysla Otakara II.

Ve 13. století kolonizační aktivity na obou stranách česko-rakouské hranice v oblasti Vitorazska dosáhly svého vrcholu. Němečtí osadníci začínali pronikat také na české území. Jižní Čechy se začínaly plnit sítí nově vznikajících i starších a nyní se rozšiřujících měst a městeček. Z českých rodů se v této oblasti nejvíce uplatňovali Vítkovci. Jejich moc se neomezovala jen na území českých zemí, ale sahala i do rakouských a bavorských oblastí. Jejich državy byly překvapivě celistvé a dobře hájené. Je pochopitelné, že se tento šlechtický rod záhy dostal do sporů s Přemyslem Otakarem II. Zpočátku Přemysl neváhal těžit z propojení mezi Vítkovci a rakouskými ministeriály. Zejména Vok z Rožmberka představoval cenného spolupracovníka, který byl českým panovníkem pověřen řadou správních funkcí v Rakousích (působil tak jako český maršálek a *iudex provincialis* Horních Rakous).¹⁷² Jeho manželkou byla Hedvika ze Schauemberka, jejímž prvním manželem byl Jindřich z Kuenringu. Roku 1260 udělil Přemysl Vokovi ještě před rozhodujícím střetnutím s Uhry v léno hrabství Raabs společně s patronátními právy ke všem kostelům, lény, soudy a fojtstvími „dědičně a věčně“,¹⁷³ čímž tento šlechtic získal velmi prestižní postavení. Po Vokově smrti v roce 1262 se však vztahy mezi Přemyslem a Vítkovci značně zhoršily.¹⁷⁴

Těžko říci, jaké byly vztahy mezi Vítkovci a Kuenringy, ale když na konci sedmdesátých let 13. století došlo na lámání chleba, byli to vitorazští Kuenringové, kdo zachoval českému panovníkovi věrnost. Přemysl Otakar II. měl s Kuenringy dobré vztahy již delší dobu. Kuenringové snad byli mezi jmenovitě neuvedenými rakouskými ministeriály, kteří se podíleli na povstání české šlechty proti králi Václavovi I. Albero V. z Kuenringu se, jak již bylo řečeno,¹⁷⁵ výrazně zasadil o Přemyslovo přijetí na vévodský stolec rakouských zemí, za což mu byl ponechán úřad maršálka. Je dost dobře možné, že ani Kuenringům se nelíbila rostoucí moc Vítkovců v oblasti, kde měli rakouští ministeriálové své zájmy, a proto se přiklonili na stranu českého panovníka. Podporovali

---

¹⁷² VANÍČEK 2002, s. 77.

¹⁷³ Říšská hrabata z Raabsu vymřela v roce 1192. Spory o následnictví mezi sebou poté řadu let vedly různé rody, například hrabata z Hiršberku a Hohenzollernové či Waisové a Schaumberkové. VANÍČEK 2002, s. 85.

¹⁷⁴ ŽEMLIČKA 1995, s. 41.

¹⁷⁵ Tato problematika viz kapitola Vítězství Přemysla Otakara II., strana 44 této práce.

ho také při nepříliš vydařeném konfliktu s Bavorskem,¹⁷⁶ kdy byli Albero i Jindřich z Kuenringu mezi zajatými šlechtici z řad Přemysla Otakara II.¹⁷⁷

Líčení Františka Pražského a Přibíka Pulkavy o počátcích vztahu Přemysla s Anežkou z Kuenringu se liší v zajímavém detailu. Starší zápis v kronice Františka Pražského uvádí, že to byl Přemysl, kdo si Anežku vybral. Mladší Pulkava naopak trvdí, že mu ji vybrala Markéta Babenberská. Budeme-li věřit Františkovi Pražskému, jenž byl časově bližší zmiňovaným událostem, pak je sice možné, že si Přemysl Anežku vybral na základě osobní sympatie, ale je také možné, že svou roli sehrála její příslušnost k rodu Kuenringů. Kuenringům se Přemysl po svém zvolení rakouským vévodou nepochybně cítil zavázán a oni nepochybně usilovali o co nejsilnější spojení s jeho osobou, aby měli co největší prospěch z jeho rostoucí moci. Přemysl byl již ženatý a Kuenringové nepatřili k natolik významným rodům, aby si mohli činit ambice, že se některá z jejich dcer přivdá do české královské rodiny, avšak post oficiální milenky se, vzhledem k Přemyslovu netradičnímu manželství, přímo nabízel. Obzvláště pokud se Přemysl zavázal usilovat o legitimizaci dětí narozených z tohoto svazku, aby mohly v případě, že jeho manželství zůstane bez potomků, zaujmout místo jeho dědiců.

---

¹⁷⁶ Tato problematika viz kapitola Konflikt s Bavorskem, strana 67 - 68 této práce.

¹⁷⁷ VANÍČEK 2002, s. 79.

VII. Vláda Přemysla Otakara II. v padesátých letech 13. století

Nástup Přemysla Otakara II. na český trůn

Přemysl Otakar II. nastoupil na český trůn po smrti svého otce krále Václava I. na podzim roku 1253.¹⁷⁸ V *Kronice tak řečeného Dalimila* se dočteme:

*„V tom roce král Václav sešel se světa,
Přemysl, syn jeho, převzal český trůn.
Krásný byl jak růže, která nemá trn
a uprostřed louky sličně rozkvétá.
Postavy byl statné, dobrých způsobů,
Zem neměla nikdy větší ozdobu.
Kníže nejmoudřejší byl vždy ve sněmu,
v mládí štědré dary dával každému,
ctil každý stav, řešil spory bez hněvu,
nikdo neodolal jeho úsměvu.
Neutrpěl v boji s Prusy pohanu,
V krátký čas dal pokřtít mnoho pohanů.“¹⁷⁹*

V době svého nástupu na trůn byl tedy Přemysl Otakar II. patrně vítán sympatiemi svých poddaných. Vzhledem k předcházejícímu období vlády jeho otce, který se, jak již bylo řečeno,¹⁸⁰ zvláště ke konci života uzavíral před světem, si řada obyvatel Českého

---

¹⁷⁸ K této problematice srovnej například PALACKÝ, F.: *Dějiny národu českého v Čechách a v Moravě*. Praha: B. Kočí, 1908. NOVOTNÝ, V.: *České dějiny I/4. Rozmach české moci za Přemysla II. Otakara.: 1253 – 1271*. Praha: Jan Leichter, 1937. FIALA, Z.: *Přemyslovské Čechy: český stát a společnost v letech 995-1310*. Praha: Svoboda, 1979. ŽEMLIČKA, J.: *Století posledních Přemyslovců*. Praha: Panorama, 1986. KUTHAN, J.: *Přemysl Otakar II.: Král železný a zlatý. Král zakladatel a mecenáš*. Vimperk: TINA, 1993. VANÍČEK, V.: *Velké dějiny zemí koruny české. Svazek III. 1250 - 1310*. Praha, Litomyšl: Paseka, 2002. KOFRÁNKOVÁ, V.: *26. 8. 1278 Moravské pole*. Praha: Havran, 2006. RYANTOVÁ, M.: *Čeští králové*. Praha, Litomyšl: Paseka, 2008. VEBER, V., HLAVAČKA, M., VOREL, P., POLÍVKA, M., WIHODA, M., MĚŘÍNSKÝ, Z.: *Dějiny Rakouska*. Praha: Lidové noviny, 2009.

¹⁷⁹ *Kronika tak řečeného Dalimila*. Praha: Svoboda, 1977. S. 154. Srovnej FRB III.

¹⁸⁰ Tato problematika viz kapitola Přemyslova vzpoura proti otci, strana 33 - 34 této práce.

království včetně šlechty od Přemysla Otakara II. slibovala dlouho očekávanou změnu. Na trůn nyní nastupoval mladý, asi dvacetiletý panovník, kterému se již podařilo získat pro českou korunu rakouské země, byť boj o ně nebyl v té době ještě u konce.

Dne 8. listopadu 1253 Přemysl znovu složil do rukou nuncia přísahu papeži a říšskému králi. Sliboval, že chce věrně stát při církvi, Svatém otci i králi Vilémovi, pokud ten zůstane oddán kurii. Ve stejné době také, jak bylo zvykem u nově nastupujících panovníků, potvrdil privilegia celé řadě církevních institucí, například kostelu Pražskému, Vyšehradu, Břevnovu či Strahovu.¹⁸¹

Ve svých službách si nový panovník ponechal řadu vysokých hodnostářů ze dvora svého otce. Mezi svědky v listinách vydaných krátce po jeho nástupu na trůn nalezneme například pražského purkrabího Jaroše, dvorského sudího Pomněna, Havla z Lemberka, Vítka z Hradce, dvorského číšníka Čéče, ale také nejvyššího komorníka Boreše. Svým smířlivým postupem vůči nim se Přemysl snažil získat si jejich oddanost. Záhy se však rozhodl také určitým způsobem vyrovnat s tou částí šlechty, která během jeho povstání proti otci zůstala na straně Václava I. Možná zde určitou roli hrály osobní pocity přetrvávající zášti vůči bývalým odpůrcům, ale je také možné, že nový vládce musel dokázat svou sílu a rozhodnost, aby se mu šlechta nevymkla z rukou. Přemysl Otakar II. vystoupil zejména proti Borešovi z Rýzmburka, čelnímu představiteli dvora Václava I. Snažil se však také omezovat moc Markvarticů a Ronovců, kteří nyní, na rozdíl od Boreše z Rýzmburka, stáli pevně na jeho straně. Přemyslův zákrok vůči Borešovi zaznamenává *Druhé pokračování Kosmovy kroniky*: „Dne 25. ledna (1254) byl urozený muž Boreš zatčen a v poutech uvržen do vězení v Praze.“¹⁸² Borešovi mohl Přemysl zazlívát mnohé, porážku u Mostu za jeho odboje proti otci i neúčast na Přemyslových bojích v Rakousku. Boreš se musel vzdát některých svých hradů a přišel také o vysoké dvorské funkce. Do čela Přemyslova dvora se nyní postavili Bavor ze Strakonice jako nejvyšší komorník a Vok z Rožmberka jako maršálek. Oba dva patřili k původnímu okruhu Přemyslových spojenců.

---

¹⁸¹ NOVOTNÝ 1937, s. 13.

¹⁸² Druhé pokračování Kosmovy kroniky. In. *Pokračovatelé Kosmovi*. Praha: Svoboda, 1974. S. 113. Srovnej FRB II.

Mír s Uhry

Jakmile Přemysl po svém nástupu na trůn stabilizoval situaci v Čechách, byl nucen vydat se opět do rakouských zemí. Zde stále přetrvával konflikt s uherským králem, který se nemínil vzdát babenberského dědictví. Vleklé boje obě znesvářené strany vyčerpávaly, a tak nakonec jak Přemysl, tak Béla souhlasili s ukončením sporu dohodou. Mírová jednání se konala v Budíně, kam se za českou stranu vypravil olomoucký biskup Bruno, který se tak poprvé dostává do čela české diplomacie, dále Vítek z Hradce, Ota z Maissova, Kadolt Sirotek a Vikart z Tyrny. Tato skupina šlechticů dokládá přesun geopolitického těžiště českého státu do oblasti jižní Moravy, jižních Čech a přiléhajících částí Dolních Rakous. 3. dubna 1254 byl uzavřen takzvaný Budínský mír. Béla IV. na jeho základě získal Štýrsko, jehož hranice s Rakouskem byla upravena. Dále toto ujednání rozdělovalo dědická práva Gertrudy a Markéty Babenberské. Gertruda své dědické nároky na Rakousko ztratila a Markéta byla nucena vzdát se nároků na Štýrsko. Součástí Rakouska se stalo také Vídeňské Nové Město a Pittensko. Přemysl si ponechával rovněž Travencko s městy Enží a Štýrem. Dne 1. května 1254 se pak Přemysl Otakar II. a Béla IV. sešli v Bratislavě a definitivně stvrdili uzavření míru.

V celé záležitosti se navíc angažoval také papež Inocenc IV. Do Čech byl vyslán papežský nuncius, který přinášel Přemyslovi řadu výhod, jež papež ani později neváhal rozšiřovat. Dne 16. března 1254 byla obnovena výsada, podle níž nesměl žádný biskup ani papežský legát vznést na Přemysla exkomunikaci či interdikt bez přímého nařízení od papeže.

Po svém nástupu na trůn se Přemysl Otakar II. pustil rovněž do změn v právním uspořádání svých zemí. Byl vytvořen zemský soud a královští úředníci se začali označovat jako „úředníci království českého“. Nové právní uspořádání se připravovalo také pro Rakousko. Patrně v roce 1254 schválil Přemysl Otakar II. zásady zemského práva a míru shrnuté do úmluvy *Pax Austriatica*. Tento dokument zčásti navazoval na starší landfrýd Friedricha II., ale odrážel také novou situaci. Mezi nová ustanovení patřila například soudní nezávislost církevní vrchnosti a ochrana před zneužíváním fojtských práv. Rytíři se pak mohli v závažnějších záležitostech obracet na vyšší zemské soudy. V Rakousku se také

objevuje hodnost *consiliares* (rádcové) jako poradního sboru vévody. Reformní institucí byl rovněž vznik úřadu čtyř zemských sudí, kteří konali soudy na úrovni panovníka.¹⁸³

Křížová výprava do Prus

První křížová výprava Přemysla Otakara II. do Prus se uskutečnila v letech 1254 – 1255. Vel mistr řádu německých rytířů Poppo z Osterny tehdy navštívil Čechy a vyzval českého panovníka k pomoci při získání poloostrova Sambia, což by řádu umožnilo propojit livonská a pruská území a získat námořní základnu proti gdaňskému pobřeží. Řád vlastnil řadu majetků jak v Čechách, tak na Moravě. Další řádové komendy se pak nacházely v alpských zemích, odkud část rytířů pocházela. Na podzim roku 1254 tak Přemysl Otakar II. společně s řadou dalších čelních představitelů království včetně olomouckého biskupa Bruna přijal kříž. Výprava byla zahájena v zimních měsících, kdy neudržované cesty a rozsáhlé mokřiny v Prusích zamrzly a křížáci tak mohli postupovat rychleji.

Přemyslova moc v padesátých letech získala v rámci Říše výrazné reprezentativní postavení, což českému panovníkovi umožnilo křížovou výpravu svolat. Přemysl Otakar II. se tak snažil jednak získat prestiž potřebnou k tomu, aby mohly být jeho královské ambice v Říši uznávány, a jednak mu šlo o upevnění postavení ve vlastních zemích. Byl to také způsob, jak si naklonit papeže a přesvědčivě mu demonstrovat, že s mocí českého panovníka je třeba počítat. Pochopitelně že Přemysl očekával za svou angažovanost v prosazování církevní politiky na východě projevy papežovi přízně. Dalším důvodem pro organizaci nového křížového tažení mohla být patrně snaha oslabovat vliv Uher a Haliče, aby tak nedošlo k dalšímu útoku na území českého státu.

Z českých pánů se ke křížovému tažení kromě biskupa Bruna přidali například Vítek z Hradce, Vok z Rožmberka, pražský purkrabí Jaroš ze Slivna, Smil z Lichtenburka, ale i nyní již propuštěný Boreš z Riesenburka.¹⁸⁴ V Přemyslově průvodu se pak nacházel také potulný pěvec Mistr Sigeher, jehož úkolem bylo vylíčit úspěchy a hrdinství českého panovníka. V souladu s tehdejší tradicí přirovnával Sigeher Přemysla často k Alexandrovi Makedonskému:

---

¹⁸³ VANÍČEK 2002, s. 58 – 59.

¹⁸⁴ NOVOTNÝ 1937, s. 23.

*„Tak alexandrovský duch povede
Vojáky stejné, kteří odevšad se sjeli,
jak Alexandr mocný vojsko vybrané;
řeknete:
slavnější, než je kdy králi měli.*

*Takový král je Otakar, Čech smělý:
srovná spíš
hory a doliny a stráně, chce-li.
Štaufovec ten stoupne letos ještě výš:
Uslyšíš
o větší cti, než o jaké kdy pěvci pěli.“¹⁸⁵*

Avšak ještě 17. listopadu 1254 se Přemysl nacházel v rakouské Kremži, kde došlo k popravě některých odbojných rakouských šlechticů. Nevíme přesně, co provinilci spáchali, zdá se ale pravděpodobné, že se jim nelíbila Přemyslova snaha získat v rakouských zemích silnější postavení a větší moc. Vánoční svátky roku 1254 strávil Přemysl Otakar II. ve Vratislavi. Ve *Druhém pokračování Kosmovy kroniky* se dočteme: *„Dne 14. prosince (1254) Přemysl, syn krále Václava, táhl do Prus, opásán znamením kříže, aby bojoval proti Prusům, a následovalo ho veliké množství urozených českých, moravských, rakouských i jiných bojovníků nižšího rodu. Přitáhnuv do Vratislavě, slavil vánoce a byl s velikou ctí, jak se slušelo, uvítán od knížat polských a urozených i od biskupa vratislavského a hoštěn několik dní se svým veškerým vojskem velmi pěkně.“¹⁸⁶* Je tedy vidět, že Slezsko mělo zájem na udržování míru s českým panovníkem a stalo se jeho spojencem.

Dalším Přemyslovým významným spojencem byl braniborský markrabě Ota III., jehož manželkou byla Přemyslova sestra Božena. Toto spojení bylo velmi významné, jelikož Braniborsko patřilo mezi nejsilnější území v rámci severní části střední Evropy. Při Přemyslovi navíc Askánci zůstali i v době jeho bojů proti Rudolfu I. Habsburskému.

---

¹⁸⁵ KOFRÁNKOVÁ, 2006, s. 17.

¹⁸⁶ Druhé pokračování Kosmovy kroniky. In. *Pokračovatelé Kosmovi*. Praha: Svoboda, 1974. S. 114. Srovnej FRB II.

Pro dějiny řádu německých rytířů byla křížová výprava v letech 1254 – 1255 tím významnější, že žádný z říšských panovníků doposud rytířům v Prusích osobně nepomohl. Přemysl Otakar II. přitáhl s řadou významných českých, moravských, ale i rakouských šlechticů. Mezi těmi rakouskými nechyběl ani Albero V. z Kuenringu. Pro Přemysla se celé tažení vyvíjelo dobře. Vůdci Sambie záhy požádali o mír a část se jich dokonce nechala biskupem Brunem pokřtít. Za Přemyslovy podpory byl také založen nový hrad Královec, neboli „Králova hora“ čili Königsberg. České oddíly setrvaly v Prusích patrně po celý rok 1255.

Přemysl Otakar II. se pod dojmem křížové výpravy prezentoval jako „pruský křižák“ či boží bojovník. Tato představa byla součástí obrazu Přemysla jako statečného a udatného rytíře, který utvářela dvorská ideologie. Přemysl touto prezentací nepochybně sledoval nejen prestižní, ale také politické cíle a to jak u kurie, tak v Říši. Stavěl sám sebe do role ochránce křesťanů, čímž do určité míry přejímal úlohu císaře, jehož Říše v této době postrádala.¹⁸⁷ Svůj postup na území Sambie spojoval Přemysl Otakar II. rovněž s ochranou nově kanonizovaného polského světce sv. Stanislava. Na území Prusů se ale český král zdržel jen relativně krátce. Již 18. února se nacházel v Brně a v březnu dorazil do Kremže, kde vydal privilegium pro Židy. Boje v Prusích tím ovšem nekončily.

Jörg K. Hoensch se domnívá, že po smrti papeže Inocence IV.¹⁸⁸ se Přemysl necítil nadále vázán slibem, že svolá křížovou výpravu. Naopak se rozhodl vrátit do Říše, aby zde na její úkor získal další území.¹⁸⁹ Vratislav Vaníček s ním však nesouhlasí. Boje, které český panovník po návratu z Pruska vedl, neměly za cíl podmanění říšských území či poškození říšských zájmů. Štýrsko ovládal uherský král a příčinou sporu s Jindřichem Bavorským byly hrady na bavorsko-rakouském pomezí. Navíc podle Vratislava Vaníčka v této době nebylo zvykem, aby panovník zůstával dlouho na jednom místě.¹⁹⁰

Nový papež Alexandr IV. byl zvolen ještě v prosinci 1254 a počítal Přemysla Otakara II. stále mezi své spojence. Dne 9. července 1255 mu potvrdil privilegium českých králů, podle něž je smí dávat do klatby jedině papež.¹⁹¹

---

¹⁸⁷ KUTHAN, J.: *Přemysl Otakar II. Král železný a zlatý. Král zakladatel a mecenáš*. Vimperk: Tina, 1993. S. 26 – 27.

¹⁸⁸ Zemřel 7. prosince 1254 v Neapoli.

¹⁸⁹ HOENSCH, J. K.: *Přemysl Otakar II. von Böhmen*. Graz : Styria, 1989. S. 78.

¹⁹⁰ VANÍČEK, 2002, s. 72.

¹⁹¹ CDB V./1., č. 47, s. 99. Tato problematika viz Přílohy – Listiny, strana 111 této práce.

Přemyslova kandidatura na říšský trůn

S pozvolným úpadkem královské moci v Říši v polovině padesátých let 13. století¹⁹² kontrastoval vzestup mladého Přemysla Otakara II. Jeho moc se současníkům jevila natolik významná, že se zejména v prostředí jihoněmeckých hrabat začaly ozývat hlasy navrhuující, aby se český panovník stal jakýmsi nástupcem Štaufů v Říši. Koncem roku 1254 se proti králi Vilémovi Holandskému postavil i kolínský arcibiskup Konrád, který stál v čele strany guelfů.

Pro tábor guelfů se Přemysl rozhodl již v době, kdy převzal vládu v rakouských zemích. Mohl se tak rozhodnout jednak ve snaze posílit dobré vztahy se svým otcem, který byl v té době na straně guelfů, a jednak mohl patrně již tehdy vycítit, že politická situace v Říši začíná nahrávat spíše zájmům kurie. Papežská moc posílila zejména s nástupem Inocence IV. Dne 17. září 1253 složil Přemysl, tehdy ještě spolu se svým otcem, v Kremži přísahu věrnosti papeži a králi Vilémovi Holandskému a po smrti Václava I. a svém nástupu na trůn v českých zemích ji, jak již bylo řečeno výše,¹⁹³ obnovil. Politické orientace na guelfy se Přemysl držel po zbytek života. Usiloval o shodu s kuríí i ve chvílích, kdy odmítala vyhovět jeho žádosti. Nejednalo se ale o slepou poslušnost. Konfliktům s papežem se ovšem Přemysl snažil vyhnout. Pokud papež jeho plánům nedal souhlas, Přemysl se jich většinou vzdával. Podle Václava Novotného se tak snažil papeže přesvědčit, že se v případě jeho volby za říšského panovníka kurie nemusí obávat obnovení boje mezi císařstvím a papežstvím. Přemysl Otakar II. totiž dle názoru Václava Novotného považoval z hlediska zájmů říše, kterou se snažil vybudovat, dosažení císařské koruny za nutnost, k níž s různou mírou rozhodnosti vždy směřoval.¹⁹⁴

Doklady o první kandidatuře Přemysla Otakara II. na post římskoněmeckého vládce nám poskytuje pouze vedlejší pramen. Jedná se o formulář, který vznikl při kanceláři bamberského biskupství a který zachycuje v podobě fiktivních listů průběh událostí okolo Přemyslovy kandidatury v letech 1254 – 1255. Vzhledem k dalším dokladům, jež věrohodnost zmiňovaných událostí potvrzují, se zdá být jisté, že Přemysla Otakara II. někdo skutečně za kandidáta na římskoněmeckého krále navrhl. Přemysl přitom měl s kandidaturou souhlasit, avšak jen tehdy, když král Vilém Holandský

---

¹⁹² Tato problematika viz kapitola Svatá říše římská ve druhé polovině 12. století a v první polovině 13. století, strana 19 - 21 této práce.

¹⁹³ Tato problematika viz kapitola Nástup Přemysla Otakara II. na český trůn, strana 59 této práce.

¹⁹⁴ NOVOTNÝ 1937, s. 31 – 32.

dobrovolně odstoupí a když bude s celou věcí souhlasit papež. Papežovu přízeň v této záležitosti se Přemysl pokusil získat mimo jiné i zorganizováním již zmiňované křížové výpravy.¹⁹⁵ Situace se však začala pozvolna měnit. V prosinci roku 1254 zemřel papež Inocenc IV. a jeho nástupcem se stal Alexander IV. Tato změna ještě sama o sobě Přemyslovi kandidaturu ani nezaručovala, ani neznemožňovala. V polovině roku 1255 se však králi Vilémovi podařilo získat podporu říšských měst, tak zvaného Rýnského spolku, a jeho postavení v Říši se začalo upevňovat. Papež nyní váhal, jak se k Přemyslově žádosti postavit. Když pak Vilém dokonce odvolal svůj souhlas s odstoupením ve prospěch Přemysla a rovněž řada říšských knížat v čele s vůdcem ghibellinů, falckrabětem Ludvíkem, změnila svůj postoj, kurie žádost českého panovníka zamítla. Papež si ovšem nechtěl stále mocnějšího Přemyslovce zneprátnit, a tak mu, jak již bylo řečeno výše,¹⁹⁶ 9. července 1255 obnovil výsadu, že nesmí být bez jeho souhlasu stížen klatbou.

Další obrat znamenala nečekaná smrt krále Viléma. Dodnes není jasné, zda byl tehdy uprázdněný post říšského vladaře nabídnut Přemyslovi, či zda se s jeho kandidaturou již nepočítalo. Jak velkou váhu Přemysl Otakar II. své kandidatuře v padesátých letech přikládal, je dnes těžké říct. Mohl ji pokládat za stěžejní prvek ve svém politickém snažení, nebo jen za okrajovou a málo realistickou možnost, což je pravděpodobnější vzhledem k tomu, jak málo iniciativy v této věci projevoval. Kritizován také někdy bývá „nevděčný“ papež, který Přemysla na římskoněmecký trůn nepozvedl ani poté, co se český vládce osvědčil jako ochránce křesťanství na křížové výpravě do Pruska. Přemysl podle názorů některých historiků doplatil na svou snahu naklonit si papeže.¹⁹⁷ Avšak bez přízně kurie se jeho zvolení tak jako tak uskutečnit nemohlo. Jednoznačným kandidátem na říšský trůn za stranu ghibellinů byl zprvu Štauf Konradin.¹⁹⁸ Chtěl-li se český panovník o tento post ucházet, pak mohl kandidovat jedině s podporou guelfů. V takovém případě ale nutně potřeboval papeže na své straně.¹⁹⁹

Na první pohled se tehdy mohlo zdát, že Přemysl Otakar II. byl jasnou volbou. Po matce pocházel z rodu Štaufů, čímž byl přijatelný pro světská knížata, a již řadu let se řadil mezi straníky guelfů, čímž byl přijatelný pro knížata duchovní. Přesto se po Vilémově smrti o jeho kandidatuře příliš nemluví. Jörg K. Hoensch se domnívá, že již tehdy měl Přemysl jako český král a rakouský vévoda tolik moci, že by tím omezoval zájmy říšských knížat,

---

¹⁹⁵ Tato problematika viz kapitola Křížová výprava do Prus, strana 61 - 63 této práce.

¹⁹⁶ Tato problematika viz kapitola Křížová výprava do Prus, strana 63 této práce.

¹⁹⁷ VANÍČEK 2002, s. 62.

¹⁹⁸ Tato problematika viz kapitola Svatá říše římská ve druhé polovině 12. století a v první polovině 13. století, strana 19 – 20 této práce.

¹⁹⁹ VANÍČEK 2002, s. 59 -63.

kteřá si rozhodně nepřála mít silného panovníka.²⁰⁰ Sám Přemysl v tuto chvíli také žádnou velkou iniciativu v celé věci neprojevoval, jelikož si byl patrně vědom faktu, že bez podpory papeže a alespoň části říšských knížat nemá jeho kandidatura šanci na úspěch. Volbu mladého Konradina papež nakonec zakázal a o říšský trůn se tak ucházela pouze dvojice zahraničních kandidátů - Richard Cornwallský a Alfons X. Moudrý.²⁰¹

Přemysl Otakar II. měl z hlediska příbuzenských vztahů blíže ke kastilskému králi Alfonsovi, který byl synem sestry Přemyslovy matky, Beatrice-Isabely Švábské. Avšak během bojů o hlasy volitelů zůstával Přemysl stranou hlavního dění. Nenechal se koupit, nepožadoval za svůj hlas žádná území a nakonec hlasoval postupně pro oba kandidáty. Jak Alfons, tak Richard se cítili přízní českého panovníka poctěni. Roku 1262 udělil Richard Cornwallský, který na rozdíl od Alfonse říšské území osobně navštívil, Přemyslovi jeho země, to jest Čechy, Moravu, Rakousy a Štýrsko v léno. Tento zdánlivě formální detail sehrál později významnou roli při sporu Přemysla s Rudolfem Habsburským. V polovině šedesátých let pak Richard Přemyslovi svěřil do ochrany říšské statky na pravém břehu Rýna.²⁰²

O tom, proč se Přemysl přiklonil postupně k oběma kandidátům, se dodnes vedou spory. Francis Rapp se domnívá, že se tak snažil pojistit si právo účasti na volbě říšského panovníka, neboť právě při této volbě roku 1257 se prvně prosadil systém sedmi volitelů, jež se tak postavili nad ostatní říšská knížata.²⁰³ Podle názoru Václava Novotného se Přemysl v zájmu jednotnosti volby nejprve přiklonil k Richardovi Cornwallskému, ačkoli měl politicky blíže k Alfonsovi. Podle názoru Václava Novotného však šlo Přemyslovi o pravý opak a poté, co byl zvolen Richard Cornwallský, se k němu v zájmu jednotnosti volby přiklonil, ačkoli měl politicky blíže k Alfonsovi. Avšak ke druhé volbě stejně došlo, navíc se souhlasem papeže, takže se Přemysl nyní přidal na stranu jemu bližší.²⁰⁴

Odpor říšských knížat k představě Přemysla Otakara II. jako říšského krále nebyl podle Vratislava Vaníčka v souladu s tehdejšími obrazy krále jako nositele řádu, míru a spravedlnosti, který není panovníkem jen podle jména. Již v sedmdesátých letech se tak vytváří určitá legenda o Přemyslovi, který císařskou hodností pohrdal, jelikož měl dost své vlastní moci.²⁰⁵ Dá se říci, že se tak říšská knížata do určité míry poškodila. Přemysl totiž,

---

²⁰⁰ HOENSCH, 1989, s. 78.

²⁰¹ Tato problematika viz kapitola Svatá říše římská ve druhé polovině 12. století a v první polovině 13. století, strana 20 – 21 této práce.

²⁰² KOFRÁNKOVÁ 2006, s. 25.

²⁰³ RAPP, R.: *Svatá říše římská národa německého*. Praha, Litomyšl: Paseka, 2007. S. 184.

²⁰⁴ NOVOTNÝ 1937, s. 65 – 66.

²⁰⁵ VANÍČEK, 2002, s. 76.

ačkoli nebyl panovníkem v Říši, představoval nejsilnějšího vládce v této oblasti, a Praha se stala politickým centrem střední Evropy.

Konflikt s Bavorskem

Při získávání babenberského dědictví se Přemyslovi podařilo zajistit si mimo jiné také podporu okolních biskupů, z nichž nejvýznamnějším spojencem pro něj byl jeho bratranec, salcburský arcibiskup Filip z rodu Sponnheimů. Arcibiskupem salcburským byl Filip zvolen v roce 1246 a svým protištaufským smýšlením si brzy získal přízeň papeže Inocence IV. Osobním životem ovšem Filip své okolí spíše pobuřoval. Odmítal vyšší kněžské svěcení, dopouštěl se řady výstředností a neváhal ani zpronevěřovat církevní finance. Avšak až v roce 1257, za papeže Alexandra IV., byl svého úřadu zbaven, a to ve prospěch sekovského biskupa Oldřicha, s čímž se ovšem nemínil dobrovolně smířit. Mezi Filipem a Oldřichem tím začal vleklý spor, který se odrazil také ve vztazích mezi českými zeměmi a Bavorskem. Nutno ovšem podotknout, že i samotní bavorští vévodové jím byli do určité míry rozděleni. Falckrabě Ludvík se postavil na stranu Filipa, zatímco Jindřich stranil spíše Oldřichovi.

Do sporu s bavorským vévodou Jindřichem se dostal bezprostředně po svém nástupu do úřadu v roce 1254 také biskup Ota z Lonsdorfu, jehož diecéze sousedila s rakouským panstvím Přemysla Otakara II. Předmětem sporu zde bylo například užívání mince, jurisdikce nad biskupským městem a zejména dědictví po hrabatech z Bogenu. V dubnu 1257 uzavřeli Přemysl a Ota v Linci dohodu, v níž se Přemysl zavázal pomáhat biskupovi proti bavorským vévodům a neuzavírat s nimi smlouvy, do kterých by nebyl zahrnut i biskup. Podobné ustanovení platilo také pro Otu.²⁰⁶

Na rakousko-bavorském pomezí tak začalo opět docházet ke konfrontacím. Přemysl Otakar II. od vévody Jindřicha požadoval vydání některých držav náležejících k dědictví po hrabatech z Bogenu, s nimiž byli ve 12. století Přemyslovci spřízněni. Jednalo se zejména o oblast Sušicka, kterou Bogenové a Wittelsbachové drželi jakožto věnné území v oblasti Čech.²⁰⁷ Tchán vévody Jindřicha, uherský král Béla IV., byl v této době zaneprázdněn bojem s Tatary a český panovník neváhal příznivé situace využít. Na počátku srpna 1257 vyrazilo česko-rakouské vojsko přes Pasov směrem k Landshutu, avšak narazilo na silné oddíly, které navíc posílil ještě falckrabě Ludvík. Český panovník neměl zájem

---

²⁰⁶ NOVOTNÝ 1937, s. 72.

²⁰⁷ VANÍČEK 2002, s. 78.

bojovat s přesilou, a tak došlo ve druhé polovině srpna²⁰⁸ k uzavření krátkého polního příměří a Přemyslovo vojsko se dalo na ústup, čímž krylo Přemyslův únik do Salcburku. Bavorské vojsko ovšem nemínilo nechat Přemysla utéct a vydalo se ho pronásledovat. U Mühlendorfu se pod ustupujícími rytíři podlomil údajně podříznutý most a řada se jich utopila. V Mühlendorfu, který přeživší část Přemyslova vojska obsadila, pak byla uzavřena dohoda o kapitulaci výměnou za volný odchod. V listopadu 1257 se poté setkali zástupci šlechty obou stran v bavorské Koubě u českých hranic. Zajatí šlechtici byli vykoupeni a byl domluven mír. Český panovník sice prohrál, jeho moc ale otřesena nebyla. Bavorský vévoda Jindřich si ponechal tu část dědictví po hrabatech z Bogenu, jejíž navrácení Přemysl požadoval, a získal také Neuburg a Schärding, které se Přemyslovi podařilo obsadit. Český král pak usiloval o zajištění zázemí na západě a oslabení vlivu uherského krále. V červenci 1258 byla mírová smlouva Přemyslem ratifikována na hradě Kahlenberku. Celá výprava tak podle Vratislava Vaníčka doplatila na podcenění obranných schopností Bavorska a Wittelsbachů.²⁰⁹

Další konflikt s Uhry

Ke konci padesátých let, když byl Přemysl zaneprázdněn v Bavorsku, došlo ke změně situace ve Štýrsku. Zemský hejtman a bán v sousední Slavonii, Štěpán, byl ze země v podstatě vyhnán. Uherský král Béla IV. pak předal správu země do rukou svého syna Štěpána. Tomu se sice podařilo silou získat ve Štýrsku převahu, avšak vše se tím uklidnilo jen zčásti a dočasně. Na straně Štýřanů se začali zapojovat také Korutanci. Protivník salcburského arcibiskupa Filipa, zvolenec Oldřich, požádal o pomoc Štěpána, ale vyhnat Filipa se mu nepodařilo a sám skončil v zajetí. Začalo se tak opět schylovat k válce mezi Čechami a Uhry. Na jaře 1259 zaútočil Štěpán na Korutany, čímž porušil mír z roku 1254, který se vztahoval také na Přemyslovy korutanské příbuzné. Tvzení, že to byl Štěpán, kdo útokem na Korutany novou válku zahájil, potvrzuje také *Druhé pokračování Kosmovy kroniky*: „...král Štěpán, jenž hleděl ukrutností a vraždami, páchanými na nevinném stádu Kristově, předstihnouti i své předky, vypravil se s vojskem Kumánů, totiž nevěřících a nelidských lidí, proti jasnému vévodovi korutanskému Oldřichovi a jeho bratru Filipovi, kdysi zvolenci salcburskému, bratrancům řečeného krále českého...“²¹⁰ Česká politika toho

---

²⁰⁸ 15. srpna podle VANÍČKA 2002, s. 78. 24. srpna podle NOVOTNÉHO 1937, s. 73.

²⁰⁹ VANÍČEK 2002, s. 79.

²¹⁰ Druhé pokračování Kosmovy kroniky. In. *Pokračovatelé Kosmovi*. Praha: Svoboda, 1974. S. 120. Srovnej FRB II.

obratem využila, aby na svou stranu získala veřejné mínění šlechty v alpských zemích. Příklon Korutan na stranu českého krále nebyl samozřejmostí. Za Přemyslova odboje proti otci totiž korutanský vévoda Oldřich III. stál na straně Václava I. a později udržoval dobré vztahy s Gertrudou Babenberskou.

Štěpánův vpád do Korutan znervózněl rovněž štýrskou šlechtu, která se společně s městy nyní obrátila na Přemysla Otakara II. s žádostí o pomoc. Uherská moc ve Štýrsku tak začala ztrácet půdu pod nohama. K předním stoupencům českého panovníka patřil Oldřich z Lichtenštejna²¹¹ a v jeho prospěch hrála také skutečnost, že byl vévodou v rakouských zemích.

K odpůrcům Přemysla Otakara II. patřila stále Gertruda Babenberská, která si pravděpodobně dělala naděje, že její syn Friedrich získá díky spojení s uherským králem Rakousko a Štýrsko. Mimo vliv českého panovníka zůstávalo také hrabství Menharta I. (goricko-tyrolské), jenž se v roce 1259 oženil s vdovou po králi Konrádovi IV., Alžbětou z rodu Wittelsbachů, matkou Konradina.

Mezi spojence krále Bély IV. se počítala rovněž řada vlivných osobností poloviny 13. století. Záslouhou sňatku své dcery Jolanty s Boleslavem Pobožným si v roce 1256 získal vliv v oblasti Velkopolska. Další Bělova dcera, Kniga, byla manželkou krakovského knížete Boleslava Stydlivého, který mu také byl ochoten poskytnout vojenskou pomoc. Mezi spojence uherského krále patřil rovněž lenčický vévoda Lešek, jenž jakožto syn vévody Kazimíra Kujavského vystupoval také jako nástupce dosud bezdětného krakovského vévody. Stoupence však Béla našel i více na východ, například mezi Rusy, Srby, Bulhary či Řeky. Podařilo se mu dokonce uzavřít mír s tatarským chánem Nogajem. Největší strategickou zbraní Uhrů pak byla jejich rychlá jízda, která vynikala schopností dostat se hluboko do týlu nepřítele.

Přemyslu Otakarovi II. se podařilo posílit okruh svých spojenců mezi Piastovci a důležité pro něj byly také přátelské vztahy s opolským vévodstvím. K spojencům českého krále patřili rovněž bratři Oldřich Korutanský a Filip Salcburský z rodu Sponheimů, dále pak braniborský markrabě Ota III. a vratislavský vévoda Jindřich III. Řada rytířů pocházela také z Německa. Podle dnešních odhadů byl český král ze svého území schopen vypravit 4 000 – 6 000 těžkooděnců a 20 000 – 25 000 dalších válečníků.²¹²

Na rozdíl od první česko-uherské války byl Přemysl Otakar II. nyní mnohem lépe připraven. Jeho vojska převyšovala svojí technickou kvalitou vojska uherská a kumánskými

---

²¹¹ Ulrich von Liechtenstein

²¹² KOFRÁNKOVÁ 2006, s. 20.

nájezdy ohrožovaná Morava byla mnohem lépe bráněna. Král zde založil dvě nová strategicky položená města – Uherské Hradiště a Uherský Brod. Nezahálel však ani olomoucký biskup Bruno, který rovněž nechával stavět města a hrady, například Kroměříž. Navíc vytvořil po vzoru Magdeburska kvalitní manský systém, jehož manové přísahali věrnost jak biskupovi, tak králi. Celé pohraniční území pak bylo pokryto šlechtickými pevnostmi a hrady.

Na konci roku 1259 se Přemysl objevil v Kremži, kde se setkal s představiteli rakouské šlechty, patrně aby s nimi probral plány nadcházejících válečných operací. Na listinách zde vydaných je mezi svědky uveden také Albero V. z Kuenringu. Následně král odjel do Prahy a na křivoklátské hrady, avšak již na počátku března 1260 byl v Písku. V dubnu pak českému panovníkovi ve Vídni složila hold část štyrské šlechty a on opět přijal titul *dux Stiriae*. V květnu krátce pobýval v Linci.

Béla IV. shromáždil na jaře 1260 své vojsko a Přemysl mu vytáhl vstříc 4. března. Své oddíly soustředil český král v dolnorakouské Lavě. Strategickým zázemím vojenských operací se stalo pásmo mezi Dunajem a Dyjí. Obě strany se patrně v duchu rytířských pravidel dohodly na příměří v době soustředění svých hlavních vojenských sil. Toto příměří mělo trvat až do 24. června,²¹³ tedy do svátku sv. Jana Křtitele, avšak uherský králevic Štěpán je porušil, když u Pohořelic napadl procházející vojenské síly biskupa Bruna a Piastovců. Jeho útok se nepodařil tak, jak Štěpán plánoval, neboť byl u Stožce objeven hrabaty z Hardeka a pány z Tyrny, kteří celou oblast dobře znali. Síla uherských oddílů však byla hrubě podceněna, možná proto, že docházely k bojišti postupně. Síly českého krále se pod dojmem slabšího protivníka stáhly a umožnily tak uherským a kumánským oddílům obklíčit rakouské pány a pobít je. Hrabaty Otou a Konrádem zde po meči vymřel rod Plain-Hardeků, který patřil vedle Kuenringů a Lichtenštejnů mezi nejvýznamnější šlechtické rody Rakouska.²¹⁴ Uherské oddíly pak odtáhly, až když se začala přibližovat hlavní vojska českého krále. Další boje byly navíc zmařeny prudkou bouří a uherské vojsko vzápětí ustoupilo až za řeku Moravu.

Smrt řady vysoce postavených šlechticů otřásla celým Přemyslovým táborem. Objevily se dokonce hlasy vybízející k opuštění bojiště. Přemysl Otakar II. ovšem krizi zvládl. Do tábora přijel i se svojí manželkou Markétou Babenberskou. Její přítomnost měla patrně jednoznačně demonstrovat Přemyslovo právo na babenberské dědictví. Český

---

²¹³ NOVOTNÝ 1937, s. 82.

²¹⁴ Plain-Hardekové byli břibuzenskými svazky spojeni s Wittelsbachy a zastávali biskupské funkce v Pasově. Ota byl korouhčovníkem Rakouska, to jest jedním z rakouských soudců a radů, v aristokratické hierarchii byl nejurozenějším rakouským šlechticem. VANÍČEK 2002, s. 84.

tábor se záhy přesunul na břehy řeky Moravy v oblasti Dolních Rakous přímo naproti táboru uherského krále. Oba panovníci se poté dohodli na organizaci nadcházející bitvy. Přemyslovo vojsko se přesunulo dále od řeky, aby se uherské oddíly mohly přes Moravu přepravit. Následovat měla bitva podle všech tehdejších rytířských pravidel. Vyhlášeného příměří využila řada českých pánů a spojenců k cestě do Hainburku a opatřování zásob. Avšak uherské vojsko ihned po překročení řeky zahájilo obkličovací manévry a na uzavřené příměří se nijak neohlíželo.

Dne 12. července 1260 tak došlo k bitvě u Kresenbrunnu, která představovala patrně největší vojenské vítězství Přemysla Otakara II. Podle všeho se zdá, že jak Přemysl, tak Béla měli v úmyslu dohodnuté podmínky dodržet, ale nepodařilo se jim udržet své bojechtivé muže na uzdě. Na obou stranách také část sil do boje vůbec nezasáhla. Podle Dalimilovy kroniky zahájil bitvu na české straně útok Vítkovců na Kumány, kteří je začali obkličovat:

*„Béla slíbil dva dny příměří,
aby Češi mohli couvnout zpět.
Počkal si však, až se zešeří,
a vyrazil se svým vojskem vpřed.
Přešel brod, na spící tábor táh.
Nenahnal však Čechům žádný strach.
Ti se zvedli k boji všichni včas,
odráželi Uhry jako hráz.
Pán z Růže se vrhl na Plavce²¹⁵,
přes hlubokou řeku zoufalce
zpátky hnal, že mnoho vlastních rot
připravil v slapech o život.“²¹⁶*

Významnou roli sehráli údajně také zemští patroni. Rozhodující pak bylo, že lehká uherská jízda neodolala útoku těžkých českých obrněnců.

Síly uherského krále nakonec nezvládly protiútok a v podstatě se rozpadly. Česká vojska se však nezastavila na březích Moravy, ale pustila se do pronásledování nepřátel. Boreš z Rýzmburka se například při přepadu uherského tábora zmocnil ostatku sv. Jana Křtitele. Nakonec se české oddíly dostaly až k řece Váhu, kde český král obdržel nabídku míru. Kurie, která se považovala za ochránce Uher, nebyla na české vítězství schopna

---

²¹⁵ Vok z Rožmberka se vrhl na Kumány. VANÍČEK 2002, s. 87.

²¹⁶ *Kronika tak řečeného Dalimila*. Praha: Svoboda, 1977. S. 157. Srovnej FRB III.

odpovídajícím způsobem reagovat, a tak si oba panovníci své záležitosti vyřídili bez papeže. Přemysl Otakar II. získal na základě mírové dohody od Bély IV. Štýrsko a salcburské léno Ptujsko. Jednání probíhala rychle a došlo k nim již v létě 1260, kdy byli také propuštěni rukojmí z uherské strany. Za českého krále vedli tato jednání zemský mistr řádu německých rytířů v Čechách a na Moravě Ludvík z Baldersheimu, pražský purkrabí Jaroš ze Slivna a český maršálek Vok z Rožmberka. Toto složení dokládá vzestup role české šlechty a prestiž řádu německých rytířů.

Dne 31. března 1261 se ve Vídni zavázali olomoucký biskup Bruno, pasovský biskup Ota a pražský biskup Jan III. z Dražic, že Přemysla Otakara II. stihnou klatbou, pokud dojednanou smlouvu nedodrží. K podobnému ujednání došlo patrně také na uherské straně, kde se ovšem nepodařilo k ratifikaci smlouvy přimět kralevice Štěpána.²¹⁷

Přemyslovo vítězství u Kresenbrunnu v roce 1260 mělo za následek poměrně výraznou změnu ve středoevropském rozložení politických sil. Na neúspěch českého krále v boji proti Bavorsku se v podstatě zapomnělo. Začalo období šedesátých let, kdy došlo k největšímu kulturnímu a hospodářskému rozvoji říše Přemysla Otakara II.

---

²¹⁷ VANÍČEK 2002, s. 78 – 89.

VIII. Nemanželské děti Přemysla Otakara II. a Anežky z Kuenringu

Nemanželské děti Přemyslovců

Ze všech posledních Přemyslovců to byl právě Přemysl Otakar II., kdo měl největší počet nám dnes známých levobočků.²¹⁸ U Přemysla Otakara I. ani u Václava I. nemáme doloženo ani jedno nemanželské dítě. U Václava II. víme o jednom nemanželském synovi. Doložena je pak ještě jedna nemanželská dcera, jejímž otcem mohl být buďto Václav II., nebo, což Josef Žemlička považuje za pravděpodobnější, Václav III.²¹⁹ Zahraniční panovníci na tom byli v tomto ohledu o poznání lépe. Anglický král Jindřich I. měl celkem jedenáct nemanželských potomků a císař Friedrich II. devět.²²⁰ Fakt, že nemanželské děti nejsou doloženy, ovšem neznamena, že neexistovaly. Kronikáři ale o levobočcích často mlčí, a ti tak upadají v zapomnění.

Prvním levobočkem v českých dějinách, k němuž se jeho otec otevřeně hlásil a jehož kronikáři zmiňují, byl kníže Břetislav. Kosmas ke vztahu mezi Břetislavovými rodiči Oldřichem a Boženou píše, že takové panovaly obyčeje, že: *„každý, jak se mu líbilo, směl mít dvě i tři ženy a nebylo muži hříchem unést manželku bližního ani manželce vdát se za ženatého muže. A co se nyní přičítá mravnosti, to tehdy bylo k veliké hanbě, jestliže muž žil, maje dosti na jedné ženě nebo žena na jednom muži; žili totiž jako hloupá hovada,*

---

²¹⁸ K této problematice srovnej například PALACKÝ, F.: *Dějiny národu českého v Čechách a v Moravě*. Praha: B. Kočí, 1908. NOVOTNÝ, V.: *České dějiny I/4. Rozmach české moci za Přemysla II. Otakara.: 1253 – 1271*. Praha: Jan Leichter, 1937. VANÍČEK, V.: *Velké dějiny zemí koruny české. II. svazek. 1197 – 1250*. Praha, Litomyšl: Paseka, 2000. WIHODA, M.: Mikuláš I. Opavský mezi Přemyslovci a Habsburky. In: *Český časopis historický*. Roč. 99, č. 2, 2001. S. 209 – 230. VANÍČEK, V.: *Velké dějiny zemí koruny české. III. svazek 1250 – 1210*. Praha, Litomyšl: Paseka, 2002. STŘEŠTÍKOVÁ, Markéta: Králův syn. Dětství a jinošství Mikuláše I. Opavského. In: *Opava III. Sborník k dějinám města*, Opava 2003, s. 12-16. PROKOPOVÁ, I.: *Markéta Babenberská*. Praha 2004. Diplomová práce. Univerzita Karlova v Praze. Filosofická fakulta. Katedra pomocných věd historických a archivního studia. Vedoucí práce Marie Bláhová. ŽEMLIČKA, J.: *Přemyslovci: jak žili, vládli a umírali*. Praha: Lidové noviny, 2005. MÜLLER, K., ŽÁČEK, R.: Opava. Praha: Lidové noviny, 2006. MORAVCOVÁ, I.: Dvůr královny Markéty Babenberské mezi lety 1246-1266.. In: *Dvory a rezidence ve středověku*. Praha: Historický ústav AV ČR, 2006. CHARVÁTOVÁ, K.: *Václav II.* Praha: Vyšehrad, 2007. BAR, P.: Vratislavský vévoda Jindřich IV. Probus a poslední Přemyslovci. In: *Český časopis historický*. Roč. 106, č. 4, 2008. S. 753 – 787. VEBER, V., HLAVAČKA, M., VOREL, P., POLÍVKA, M., WIHODA, M., MĚŘÍNSKÝ, Z.: *Dějiny Rakouska*. Praha: Lidové noviny, 2009.

²¹⁹ ŽEMLIČKA 2005, s. 247.

²²⁰ PROKOPOVÁ 2004, s. 94.

majíce manželství společná".²²¹ Břetislavův nárok na trůn tedy není nijak zpochybňován. Oldřichova situace tak mohla být do určité míry podobná té Přemyslově o řadu století později. Měl manželku, s níž mohl, ale také nemusel mít potomky, protože o nich nikde nemáme záznam, a našel si milenku z nižší společenské vrstvy, která mu dala dědice. A je to právě Přemysl Otakar II., u něhož máme jako u druhého českého panovníka doloženo, že se ke svým nemanželským dětem otevřeně hlásil.²²²

Manželský svazek nebyl v 10. a z části ani 11. století chápán příliš striktně. Milenky se měnily v manželky a manželky umíraly, či byly svým mužem opuštěny, často aniž by tomuto dění kronikáři věnovali pozornost. K manželské nevěře byl raný středověk dosti tolerantní a nezřídka se i levobočci stávali významnými historickými osobnostmi, například Karel Martel, Vilém Dobyvatel nebo Manfred Sicilský, levoboček císaře Friedricha II. Nemanželské potomky, k nimž se otec hlásil, nalezneme rovněž v sousedním Polsku. Zde došlo v první polovině 12. století k bojům mezi manželským a nemanželským synem Vladislava Heřmana, který mezi ně rozdělil své panství.

Nemanželští Přemyslovci se o podíl na vládě patrně nikdy nehlásili tak radikálně, jako tomu bylo v Polsku, i když je možné, že o takovýchto událostech prameny z nějakého důvodu mlčí. O řadu z těchto dětí se jejich otcové ale také dobře postarali, a to podobně jako o manželské mladší syny a dcery, tedy prostřednictvím církevní kariéry.²²³ Mladší nemanželský syn Přemysla Otakara II. se stal vyšehradským proboštem.²²⁴ Levoboček Václava II. Jan Volek zastával úřad olomouckého biskupa a již zmiňovaná nemanželská dcera Alžběta se stala abatýší v pustiměřském klášteře založeném Janem Volkem.

Prameny o přemyslovských levobočcích příliš nehovoří a nedá se s jistotou říci, zda to bylo proto, že se k nim jejich otcové nechtěli znát. Situace se mění ve 13. a na počátku 14. století, kdy se panující Přemyslovci ke svým nemanželským dětem v určitých případech hlásili. Význam těchto potomků ale nikdy nebyl takový, aby zásadněji zasahovali do politiky svých legitimních příbuzných.

---

²²¹ *Kosmova kronika česká*. Praha: Svoboda, 1972. S. 60. Srovnej Kosmův letopis český. In. *Fontes rerum Bohemicarum*. Tomi II. Ed. Emler, J., Praha: 1874.

²²² ŽEMLIČKA 2005, s. 237

²²³ Z manželských mladších dětí Přemyslovců zastával církevní úřad například syn Břetislava I. Jaromír, synovec Vladislava II. Břetislav Jindřich či poslední z olomouckých Přemyslovců Sifrid.

²²⁴ Tato problematika viz kapitola Jan, strana 87 této práce.

Nemanželské děti Přemysla Otakara II.

Podle Přibíka Pulkavy z Radenína a Františka Pražského navázal Přemysl Otakar II. s Anežkou z Kuenringu milostný vztah proto, aby dokázal své manželce svoji potenci, což se mu také povedlo.²²⁵ Otázkou je, kdy tento milostný vztah začal, kolik dětí z něj vzešlo a kdy se vlastně narodily. Syn Mikuláš přišel na svět někdy před rokem 1258. Kolik měl sester, je nejisté. František Pražský uvádí, že Přemysl s Anežkou měli dcer „několik“,²²⁶ zatímco Přibík Pulkava píše o třech.²²⁷ Papež Alexandr ovšem později legitimizoval Mikuláše a dvě jeho nejmenované sestry. Celkový počet Přemyslových nemanželských dětí byl ovšem vyšší než čtyři. Víme i o dalším nemanželském synovi, jehož matkou patrně nebyla Anežka z Kuenringu. Josef Žemlička se domnívá, že je možné, že Mikuláš a jeho dvě sestry tvořili jakousi elitu mezi Přemyslovými nemanželskými dětmi.²²⁸ Pak by bylo logické, že měli stejnou matku, navíc pocházející z významného šlechtického rodu, který pomohl Přemyslovi k zisku Rakous. Vedle těchto minimálně tří dětí pak žily patrně i další děti, o jejichž matce či matkách nevíme nic. Celkem dnes můžeme podle Josefa Žemličky napočítat sedm Přemyslových levobočků, z nichž dva byli synové.²²⁹ Přemysl tak měl více nemanželských než manželských dětí.

Avšak těchto sedm známých levobočků nemusí být konečný počet. Jejich matky pocházely patrně z okruhu šlechtických rodů. O děti vzešlé z takovýchto spojení bylo v té době zvykem se dobře postarat, v důsledku čehož se nám o nich také dochovaly záznamy. Není ovšem vyloučeno, že vedle šlechticů měl Přemysl vztah s ženou či ženami nižšího původu, o nichž stejně jako o jejich dětech bylo lepší pomlčet.

---

²²⁵ Tato problematika viz kapitola Anežka z Kuenringu, strana 54 – 55 této práce.

²²⁶ FRANTIŠEK PRAŽSKÝ: Kronika. In. *Kroniky doby Karla IV.* Praha: Svoboda, 1987. S. 61. Srovnej FRB IV.

²²⁷ PŘIBÍK Z RADENÍNA, ŘEČENÝ PULKAVA: Kronika česká. In. *Kroniky doby Karla IV.* Praha: Svoboda, 1987. S. 360 – 361. Srovnej FRB V.

²²⁸ ŽEMLIČKA 2005, s. 243.

²²⁹ ŽEMLIČKA 2005, s. 244.

Otázka legitimacy nemanželských dětí Přemysla Otakara II.

Není jisté, kdy Přemysl Otakar II. začal řešit otázku svého následníka. Už v době jeho sňatku s Markétou Babenberskou mu muselo být jasné, že od své manželky se potomka dočká jen stěží. Mladý Přemysl tehdy mohl, jak již bylo řečeno výše,²³⁰ kalkulovat s tím, že problém za něj vyřeší čas, Markéta zemře a on si najde mladší ženu, s níž splodí dědice. Poměrně brzy po svatbě si navíc našel mladou milenku, která uspokojovala jeho potřeby a prokázala jeho plodnost. Avšak manželství trvalo již více než deset let, Markéta se těšila dobrému zdraví a problém následníka začínal být velmi aktuální. Přemysl žil navíc poměrně rušným životem a stačilo málo, například útok vraha, pád z koně nebo nemoc a české království by se ocitlo bez panovníka.

Rozchod s Markétou Babenberskou nebyl první způsob, jak problematiku dědice vyřešit. Přemysl Otakar II. se snažil Markétu ušetřit pokořením spojeného s rozlukou jejich manželství. Navíc zde byla otázka babenberského dědictví, které získal také díky svému sňatku a které by po jeho rozchodu s Markétou mohlo být zpochybňováno. Nejprve se proto Přemysl Otakar II. obrátil na papeže Alexandra IV. a požádal jej, aby legitimizoval jeho děti s Anežkou z Kuenringu. Václav Novotný se domnívá, že s touto záležitostí souvisel již v předchozích letech značně smířlivý postoj Přemysla ke kurii. Český panovník usiloval o přízeň papeže často i za cenu toho, že některé jeho plány nevyšly, například kandidatura na říšského krále. Vnucuje se nám tím domněnka, že ve skutečnosti Přemysl papeže žádal ještě o něco dalšího, podle Václava Novotného se jednalo právě o legitimizaci nemanželských dětí, a svojí horlivostí a ochotou zavděčit se kurii usiloval o kladné vyřízení této žádosti.²³¹

V říjnu 1260 vyjádřil papež své stanovisko prostřednictvím listin, které do Čech přivezl Bernard de Furconio. První jeho list byl adresován *nobili viro Nicolao* a králův syn Mikuláš jím byl legitimizován a mohl zastávat knížecí hodnosti.²³² Podobně se uznání legitimacy a poct týkalo i dvou Mikulášových sester, jejichž jména ale nebyla v listu uvedena.²³³ V obou listinách také chybí jméno matky Přemyslových dětí. Formule, kterou je legitimita dětem udělena, je pojata velmi široce. V listinách stojí, že nemanželský původ

---

²³⁰ Tato problematika viz kapitola Soužití Přemysla Otakara II. a Markéty Babenberské, strana 51 této práce.

²³¹ NOVOTNÝ 1937, s. 98.

²³² CDB V./1., č. 239, s. 370. Tato problematika viz Přílohy – Listiny, strana 111 této práce.

²³³ CDB V./1., č. 240, s. 371. Tato problematika viz Přílohy – Listiny, strana 112 této práce.

nemá představovat překážku pro dosažení všech hodností, důstojností a knížectví světských, k nimž by byly tyto děti povýšeny, nebo které by jim byly uděleny.²³⁴ S touto částí papežova rozhodnutí mohl být Přemysl více než spokojen. Problémem byl ale list, kde papež ustanovil, že Mikuláš ani jeho sestry se nemohou stát dědici českého království.²³⁵ Přemysl musel být tímto třetím listem nemile překvapen, vždyť přece tolik usiloval o to, aby si papeže naklonil. Kurie si však přála, aby jí byl český král co nejvíce odkázán na milost. Přemysl Otakar II. tak byl nucen hledat jiné cesty, jak otázku dědice vyřešit. A když kurie nebrala na Markétu ohled, nemínil ho tedy brát ani on. Do určité míry se tak dá říci, že byl Přemysl k rozchodu s Markétou v podstatě dotlačen.

Mikuláš I. Opavský

Přesné datum Mikulášova narození dnes bohužel neznáme a můžeme na ně usuzovat jen z několika nepřímých odkazů. František Pražský ve své kronice nezachycuje časové údaje týkající se Přemyslova vztahu s Anežkou, a tak jediným českým kronikářem, který se o nich zmiňuje, je Přibík Pulkava z Radenína. Ten zaznamenává k roku 1252 výše citovanou zprávu o Markétině neplodnosti, její snaze svést vše na Přemysla a jeho důkazu, že on potomka splodit může.²³⁶ Mikuláš by se tak mohl narodit kolem roku 1253. Nesmíme ovšem zapomenout, že se jedná o narativní pramen psaný se značným časovým odstupem.

Markéta Střeštková se ve své práci o dětství a jinošství Mikuláše I. zabývá také problematikou Mikulášova prvorozenství. Mikuláš totiž, podle ní, patrně nebyl nejstarším z Přemyslových dětí. Kdyby ano, proč by Přemysl čekal s žádostí o legitimizaci nemanželských dětí až do narození dvou dcer, když by tolik důležitého syna už měl? Mikuláš se tedy podle Markéty Střeštkové musel narodit až po svých dvou sestrách a fakt, že jej Pulkava uvádí jako prvorozeného, souvisel patrně s kronikářovou snahou zdůraznit existenci mužského potomka. Mikuláš by v takovém případě musel přijít na svět v rozmezí let 1255 až 1259, respektive 1258.²³⁷ Další historická literatura se pak v případě datace Mikulášova narození často přiklání, aniž by k tomu měla jakoukoli oporu v pramenech, k letům 1255 nebo 1256.²³⁸

---

²³⁴ NOVOTNÝ 1937, s. 99.

²³⁵ CDB V./1., č. 244, s. 376. Tato problematika viz Přílohy – Listiny, strana 113 - 114 této práce.

²³⁶ Tato problematika viz kapitola Anežka z Kuenringu, strana 54 - 55 této práce.

²³⁷ STŘEŠTKOVÁ 2003, s. 12 – 13.

²³⁸ Například PALACKÝ 1908, s. 263. CHARVÁTOVÁ 2007, s. 273.

Poměrně zajímavé je Mikulášovo jméno, které se do té doby mezi Přemyslovci nevyskytovalo a nemá tradici ani v rodu Kuenringů. Mikuláš byl patrně prvorozeným synem Přemysla Otakara II., byl však synem nemanželským, a tudíž nemohl dostat některá ze jmen v rodu tradičních, jako například Přemysl, Václav, Vladislav či Vratislav. Pro chlapce tak bylo nakonec vybráno jméno světce, jehož měl Přemysl Otakar II. v oblibě. Sv. Mikuláš byl považován za ochránce křížáků a uctíval jej již byzantský císař Konstantin. Přemysl Otakar II. vlastnil dokonce relikvie tohoto světce.²³⁹ Podle Vratislava Vaníčka pak mělo jméno Mikuláš evokovat dobrodružné křížové výpravy.²⁴⁰ Je tedy velmi pravděpodobné, že právě podle tohoto světce pojmenoval Přemysl svého prvního syna. Zda tomu tak skutečně bylo, dnes již nezjistíme. Jisté však je, že sám Mikuláš se za své jméno nikdy nestyděl. Jmenoval se tak i jeho prvorozený syn a jméno Mikuláš se stalo mezi opavskými Přemyslovci tradicí.

O dětství a mládí Mikuláše toho víme ještě méně než o jeho narození. Dá se předpokládat, že vyrůstal na Přemyslově dvoře a že se mu dostalo výchovy odpovídající jeho postavení. Dne 4. července 1269 jej již najdeme mezi svědky na listině, což dokládá jednak jeho přítomnost na Přemyslově dvoře, který se tehdy nacházel v Brně, a jednak fakt, že byl počítán mezi dospělé a muselo mu tedy být nejméně čtrnáct let.²⁴¹ A právě zde možná leží kořeny snahy vročit Mikulášovo narození do roku 1255. Nevíme, jaké byly jeho vztahy ke zbytku Přemyslovy rodiny. Jestliže Markéta tolerovala existenci Anežky coby Přemyslovy milenky, pak nebyl důvod, aby jí Mikuláš nějakým způsobem vadil. Ke změně situace mohlo dojít po příchodu Přemyslovy druhé manželky. Kunhuta vcelku pochopitelně mohla v Přemyslových nemanželských dětech spatřovat jistou konkurenci pro své vlastní potomky, avšak vzhledem k tomu, že Přemyslovi levobočci nemohli zdědit vládu v zemi, se to zdá nepravděpodobné.

Ke konci šedesátých let 13. století udělil Přemysl Mikulášovi určité blíže neurčené důchody na Opavsku. Jejich rozsah a charakter dnes neznáme. Mikuláš je v listině z 4. července 1269 titulován jen obecně jakožto „pán Opavy“.²⁴² Je málo pravděpodobné, že se stal vládcem v nově založeném knížectví, které by jeho otec pro tento účel odtrhl od

---

²³⁹ Přemysl Otakar II. vlastnil prst sv. Mikuláše, který na Moravu přivezl Ota I. z Meranu (tchán moravského markraběte Přemysla, bratra Václava I.) a který byl uložen v klášteře Přemyslovy tety Anežky Přemyslovny. Před rokem 1277 pak Přemysl Otakar II. získal od Karla z Anjou také olej sv. Mikuláše. Roku 1353 si prst sv. Mikuláše odvezl Karel IV. do hradní kaple na Karlštejně. Dnes je tato relikvie uložena v pokladu chrámu sv. Víta. SOUKUPOVÁ, H.: *Anežský klášter v Praze*. Praha: Odeon, 1989. S. 155 – 157.

²⁴⁰ VANÍČEK 2002, s. 91.

²⁴¹ RBM II., č. 656, s. 255. Tato problematika viz Přílohy – Listiny, strana 117 této práce.

²⁴² MÜLLER, ŽÁČEK 2006, s. 47.

Moravy. O takto významném aktu by se nám jistě dochovaly nějaké soudobé písemné zprávy²⁴³ a projevilo by se to již v této době nepochybně v Mikulášově titulatuře. Avšak v žádné listině až do roku 1318 nenajdeme označení „*knížectví opavské*“. Vždy se o této oblasti píše jako o zemi nebo o opavské provincii. Sám Mikuláš se pak v roce 1281 tituloval opavským knížetem patrně proto, aby legitimizoval své postavení na Opavsku. Nemáme žádné zprávy, že by se za života Přemysla Otakara II. Mikuláš snažil na Opavsku uplatňovat nějaká zeměpanská práva. Celou oblast až do roku 1278 spravoval sám král Přemysl. Mikulášova držba tohoto území tedy zřejmě nebyla Přemyslem nijak blíže specifikována, což mohl být důvod sporů, které zde Mikuláš po otcově smrti vedl nejen s místní šlechtou, ale také s královnou Kunhutou, jež v této oblasti měla rovněž vyčleněné důchody.²⁴⁴

V roce 1273 se Mikuláš účastnil Přemyslovy výpravy do Uher. Tažení skončilo úspěšně. Nepřátelé byli zatlačeni až za řeku Váh, Bratislava a další pevnosti byly znovu dobyty. Při příležitosti oslav tohoto vítězství pak byl Mikuláš společně s dalšími asi padesáti bojovníky pasován na rytíře.

V roce 1278 bojoval Mikuláš po otcově boku v bitvě na Moravském poli, kde padl do uherského zajetí. České země se spolu s ostatními državami, které Přemysl Otakar II. během svého života získal, staly kořistí, o niž se ucházelo hned několik zájemců. Rudolf Habsburský se rozhodl neřešit spory mezi jednotlivými uchazeči válkou, ale mírovým jednáním. Bylo tak dohodnuto rozdělení přemyslovských držav. Braniborský markrabě Ota V. Dlouhý obhájil poručnictví nad nezletilým následníkem trůnu Václavem a na celých pět let převzal do správy české království. Vratislavský vévoda Jindřich IV. Probus dočasně zabral oblast Kladska a obsadil rovněž Broumov a jeho okolí, což ovšem bylo v rozporu s mírovým ujednáním. Rudolf Habsburský pak získal na pět let držbu Moravy. Pro samostatnou českou politiku tak v této době nezbylo místo. Královna Kunhuta se musela spokojit jen s ročním důchodem 3000 hřiven z opavské provincie.²⁴⁵ V létě 1279 si Kunhuta zvolila za své sídlo hrad Hradec nad Moravicí²⁴⁶ nedaleko Opavy, kde si pod dohledem olomouckého biskupa Bruna, který se z vůle Rudolfa Habsburského stal místodržitelem v olomoucké a přerovské provincii, vytvořila vlastní dvůr. Během svého

---

²⁴³ Přibík Pulkava z Radenína ve své kronice píše, že Přemysl Otakar II. dal Mikulášovi „...*město a kraj opavský, které oddělil od markrabství moravského, učinil z něho nejprve vévodství opavské a podřídil ho věčným poddanstvím Českému království.*“ PŘIBÍK Z RADENÍNA, ŘEČENÝ PULKAVA: *Kronika česká*. In. *Kroniky doby Karla IV.* Praha: Svoboda, 1987. S. 368. Srovnej FRB V. Toto líčení však nemá oporu v dalších pramenech a jeho autor nebyl pamětníkem zmiňovaných událostí.

²⁴⁴ Královna Kunhuta vlastnila na Opavsku Novou Cerekev, Vojanovice a Útěchovice. STŘEŠTÍKOVÁ 2003, s. 15.

²⁴⁵ MÜLLER, ŽÁČEK 2006, s. 48.

²⁴⁶ Pravděpodobně nejvýznamnější hrad opavské provincie. CHARVÁTOVÁ 2007, s. 60.

pobytu na Hradci používala Kunhuta titul *Bohemiae regina et domina terrae Oppaviae*.²⁴⁷ Snad na sklonku roku 1280 si zde Kunhutinu přízeň získal vůdce vítkovského povstání proti Přemyslu Otakarovi II. z roku 1276, Záviš z Falkenštejna, což se pochopitelně nelíbilo domácí moravské šlechtě, jež do té doby královnu-vdovu obklopovala. Kunhuta Záviše přijala patrně jako vítaného odpůrce braniborského markraběte Oty a dřívější nepřátelství se rozhodla nechat zapomenuté. Její sílící vztah k Závišovi ale nakonec natolik pohoršil veřejné mínění, že se od ní odvrátila nejen církev, ale i šlechtická obec a zeměpanská města včetně Opavy.

Po celou tuto neklidnou dobu zůstával jediný dospělý žijící Přemyslovec, Mikuláš, v zajetí kdesi v Uhrách. Byl legitimním pánem Opavy, a tak jistě předpokládal, že právě z těchto svých příjmů uhradí výkupné za své propuštění. Naneštěstí pro něj se tak ale nestalo. Jeho pobyt v zajetí zřejmě těm, kdo se ucházeli o dědictví po jeho otci, více než vyhovoval. Přesto je možné hledat původ finančních prostředků, které nakonec vedly k jeho propuštění, právě na Opavě, a to v době odklonu moravské šlechty od Kunhuty v důsledku jejího vztahu se Závišem z Falkenštejna. Mikulášův návrat na Opavsko je totiž plný nejasností. Nevíme ani, kdo a proč výkupné za jeho propuštění zaplatil. Je možné, že Mikuláš získal svoji svobodu zpět přispěním Rudolfa Habsburského. Ten v jednom ze svých formulářů uvádí, že omilostnil Přemyslova syna Mikuláše a že se za něj v tomto duchu také přimluví u českého krále.²⁴⁸ Ani Habsburkům se nezamlouval sílící vliv Záviše z Falkenštejna, a tak mohl být Mikulášův návrat do Opavy vítaným způsobem, jak moc Záviše oslabit.

V září 1281 Mikuláš navštívil Nisu a hrdě se zde přihlásil k památce svého otce. Začal se také titulovat jako opavský vévoda a z této pozice odškodnil vratislavského biskupa Tomáše II. za bezpráví, které jeho panství způsobil edelštejnský kastelán Ota z Linavy. Do té doby dosti napjatá situace na moravsko-slezském pomezí se tím do značné míry zklidnila. Mikuláš navíc vydáním hradu Edelštejna do správy vratislavského vévody jasně ukázal, že se hodlá chopit výkonu zeměpanských práv na území opavské provincie. Jeho nároky na Opavsko se rozhodli podpořit i vratislavský kníže Jindřich IV. Probus, míšeňský probošt Bernard z Kamence, opavský komtur Jindřich, Jindřich z Kuenringu a Jindřich z Appoldy a Sedlic. Ti všichni jednak garantovali platnost smírčí dohody, ale také 11. září 1281 inzertně schválili Mikulášovo donační privilegium.²⁴⁹

---

²⁴⁷ CHARVÁTOVÁ 2007, s. 60.

²⁴⁸ MÜLLER, ŽÁČEK 2006, s. 49.

²⁴⁹ MÜLLER, ŽÁČEK 2006, s. 50.

Brzy po těchto událostech navštívil Mikuláš Krnov, kde ho uvítala řada šlechticů, z nichž mnozí patřili dříve ke stoupencům královny-vdovy Kunhuty. Do Krnova přijeli také zástupci opavských měšťanů, kteří za svou vstřícnost a podporu získali od Mikuláše platy a služby, jimiž mu byli povinováni opavští Židé. Mikuláš si tedy byl dobře vědom důležitosti opavské městské obce. Podobně byli za jeho přijetí odměněni rovněž krnovští měšťané. Mikuláš se ovšem snažil získat na svou stranu také představitele církve, například komtura Jindřicha, který stál v čele opavské komendy řádu německých rytířů. Tento řád se i později těšil Mikulášově přízni. V následujících dvou letech pak Mikuláš vcelku úspěšně spravoval oblast opavské provincie a nemáme žádné zprávy o tom, že by vedle jeho dvora existovalo na Opavsku další mocenské centrum okolo královny Kunhuty a Záviše z Falkenštejna. Zbraslavský opat Ota píše, a my dnes nemáme důvod o jeho tvrzení pochybovat, že se Záviš po určitou dobu stranil veřejného života a „*tajně se zdržoval na některých tvrzích moravských*“.²⁵⁰ Je možné, že se tyto tvrže nacházely právě na Opavsku, avšak stejně tak je možné, že se jednalo o některé jiné z vítkovských pevností na Moravě. Záviše podle Otova líčení doprovázela také Kunhuta, která by tak opustila Opavsko ve druhé polovině roku 1281.

V květnu 1283 se do Čech vrátil mladý Václav a ujal se správy českého království. Obyvatelé země jej podle *Druhého pokračování Kosmovy kroniky* vítali s nadšením: „*Když ten (Václav) 24. května přijel, vyšli mu páni a též rytíři vstříc na mnoho mil. Duchovní pak celého města s lidem mu vyšedše vstříc, uvítali ho slavně...*“²⁵¹ Nevíme, jak se k Václavově návratu stavěl Mikuláš. Je možné, že jej příliš nevítal, zvláště když se mladý král dostal do vlivu své matky a Záviše. Ten svého postavení záhy využil k převzetí moci v zemi a k nahrazení dosud vládnoucí skupiny šlechticů svými příbuznými a stoupenci.²⁵²

Na konci roku 1283 vydal Václav listinu, v níž opavským měšťanům udílel celou řadu privilegií. Mikuláš proti takovému zasahování do oblasti své správy pochopitelně protestoval, ale v konfliktu s opavskými měšťany neuspěl a na jaře 1284 byl nucen na podmínky Opavy přistoupit. Dne 3. dubna tak byla uznána platnost všech starších privilegií, včetně listiny Václava II. udělující městu právo razit mince. Mikuláš se také musel zavázat, že si ve městě ani poblíž jeho hradeb nepostaví hrad a že uhradí všechny škody

---

²⁵⁰ *Zbraslavská kronika*. Praha: Svoboda, 1976. Srovnej FRB IV.

²⁵¹ *Druhé pokračování Kosmovy kroniky*. In. *Pokračovatelé Kosmovi*. Praha: Svoboda, 1974. S. 184. Srovnej FRB II.

²⁵² K převratu došlo podle Josefa Šusty na začátku roku 1284. ŠUSTA, J.: *České dějiny 2. díl 1. část. Soumrak Přemyslovců a jejich dědictví*. Praha: Jan Laichter, 1935. S. 339. Podle Vratislava Vaníčka pak v prosinci 1283. VANÍČEK 2002, s. 389.

vzniklé v průběhu bojů. Opavští měšťané pak slíbili, že se bez porady s dalšími městy nezapojí do případných bojů mezi Mikulášem a Václavem II.

Během Mikulášových sporů s Opavou vypukla v Českém království tak zvaná „nová válka“. Proti sobě se v ní postavili stoupenci Závíše z Falkenštejna a šlechtici, které Závíšův vzestup připravil o moc. Do bojů se záhy zapojil také římský král Rudolf Habsburský. Tomu se jakožto Václavovu tchánovi pochopitelně nelíbilo oslabení moci českého krále ve prospěch Závíše z Falkenštejna. Boje ale netrvaly příliš dlouho a již v květnu 1284 došlo k uzavření příměří, které v podstatě fixovalo stav před vypuknutím války, a to na dobu čtyř let. Závíš i jeho stoupenci tak svoji moc udrželi.

Po celou dobu těchto sporů si byl Mikuláš jistě dobře vědom skutečnosti, že jeho postavení coby opavského vévody není nijak silně právně zakotveno. Mohl se sice odvolávat na odkaz svého otce, avšak musel počítat s možností, že jej nový panovník jeho držav zbaví. Nebylo v jeho moci postavit se českému králi, a proto usiloval spíše o smírné vyřešení celého sporu. Z obsahu dvou formulářových cvičení pocházejících patrně z druhé poloviny roku 1284 víme, že se Mikuláš vypravil za svým bratrem do Prahy, k čemuž mu pražský biskup Tobiáš, vzhledem k nedůtklivému postoji pražského dvora k Mikulášovým emancipačním snahám, vystavil ochranný glejt.²⁵³ Notář Jindřich Vlach pak do své sbírky zařadil text smlouvy, která upravovala vztah mezi Václavem II. a opavskou provincií. Václav se podle této smlouvy od svátku sv. Jiří a při zachování všech svých práv vzdal na tři roky Opavska. Po těchto třech letech měl o dalším osudu provincie rozhodnout římský král Rudolf.²⁵⁴ Mikulášovi se tak podařilo získat pro svou držbu Opavska pevnější právní základ.

V lednu 1285 pobýval Mikuláš u dvora krále Rudolfa Habsburského, který se v Chebu účastnil svatby své dcery Guty s mladým Václavem II. V únoru téhož roku se pak Mikuláš oženil s Rudolfovou vzdálenou příbuznou Adelheidou. Rudolf Habsburský se pro Mikuláše stal cenným spojencem proti mocenským ambicím Závíše z Falkenštejna.

V září 1285 zemřela královna-vdova Kunhuta. V létě či na podzim roku 1287 se pak Závíš vydal do Uher, aby zde uzavřel nový sňatek se sestrou uherského krále Alžbětou. Závíšovy několikaměsíční nepřítomnosti na pražském dvoře využili jeho odpůrci k tomu, aby mladého krále přesvědčili o Závíšově zradě. Václav se také patrně obával toho, že se ambiciózní šlechtici svého podílu na vládě v zemi nevzdá v budoucnu dobrovolně. Jeho zásah tak měl mít také preventivní charakter. Rozhodnutí k Závíšově zatčení však pro

---

²⁵³ RBM II., č. 2720, s. 1189. List není vročen, avšak z denního data Josef Emler usoudil, že byl vystaven v dubnu 1284. Tato problematika viz Přílohy – Listiny, strana 118 této práce.

²⁵⁴ RBM II., č. 1393, s. 598 – 599.

Václava nepochybně nebylo jednoduché, neboť mu Záviš po řadu let svým způsobem nahrazoval otce. Pragmatické řešení však nakonec zvítězilo, Záviš byl zatčen a Václav II. začal svůj boj o panovnickou nezávislost.²⁵⁵

Po Závišově zatčení Václav postupně nahrazoval Závišovy straníky v nejvyšších zemských úřadech svými lidmi. Okolo mladého krále tak vznikala nová vládnoucí skupina, k níž se záhy přidali také Václavovi nevlastní sourozenci a jejich příbuzní. V lednu 1289 se na králově dvoře objevuje i Mikuláš Opavský.

Závišovo zatčení se pochopitelně neobešlo bez odezvy ze strany jeho stoupenců, ačkoli jejich řady prořídly. Část se jich k Václavovi přiklonila ještě před Závišovým zatčením, část až po něm. Podporu tak nakonec Záviš mohl očekávat jen od svých nejbližších v čele se svým bratrem Vítkem a švagrem Hroznatou.²⁵⁶ Ti se k ozbrojenému odporu odhodlali poté, co po nich Václav začal požadovat vydání královských hradů, které měli v držení. Povstání vypuklo na jihu Čech a účastnila se jej patrně jen část rodu Vítkovců.

V létě 1290 stanuli Záviš i jeho bratři před zemským soudem, kde byli odsouzeni ke ztrátě statků. O rozsudku smrti pro Záviše rozhodl sám král Václav II. Vykonání tohoto rozsudku pak svěřil Mikuláši I. Opavskému. Podle líčení kroniky Otokara Štýrského²⁵⁷ bylo proti vzbouřeným Vítkovcům vysláno vojsko pod Mikulášovým vedením. Ten se prý řídil radou Rudolfa Habsburského a na vzbouřených posádkách v jižních Čechách požadoval pod pohrůžkou zabití Záviše vydání královských hradů. Záviše přitom vedl s sebou v poutech. Tímto způsobem se Mikulášovi podařilo získat řadu pevností, až došel k hradu Hluboká, který hájil Závišův bratr Vítek. Ten se Mikulášovi jako jediný odmítl vzdát. Dne 24. srpna 1290 tak byl Záviš před Hlubokou popraven. Celou událost líčí také *Zbraslavská kronika*. Podle ní Mikuláš tehdy před hradem, „*jenž se obecně nazývá Hluboká, a zvláště když Závišovi přátelé bydlící nahoře odmítli vydati sám hrad, rozkázal stíti Záviše na podhradí tohoto hradu před očima jeho bratří*“.²⁵⁸

Situace na Opavsku se ovšem pro Mikuláše nevyvíjela příliš příznivě. Kompromisní dohody z roku 1284 vedly ve svém důsledku k dualismu provinční správy, neboť jejich součástí bylo zachování všech zeměpanských, tedy především královských práv. Na

---

²⁵⁵ Více o této problematice a o komplikacích s datací těchto událostí CHARVÁTOVÁ 2007, s. 99 – 104.

²⁵⁶ CHARVÁTOVÁ 2007, s. 106.

²⁵⁷ *Deutsche Chroniken und andere Geschichtsbücher des Mittelalters. Tomus V, Pars I, Ottokars Österreichische Reimchronik*. Ed. Seemüller, J. Hannover: Hahnsche Buchhandlung, 1890. S. 272.

²⁵⁸ *Zbraslavská kronika*. Praha: Svoboda, 1976. S. 65. Srovnej FRB IV.

Opavsku se tak vévodovy úřady stále častěji dostávaly do konfliktu s administrativou krále. Václavovy zásahy do provinčních záležitostí přitom byly často necitlivé a měly demonstrovat především jeho nadřazenost nad nevlastním bratrem. Dne 18. listopadu 1285 v Hradci u Opavy, kde se před lety královna Kunhuta sblížila se Závišem z Falkenštejna, dokonce král Václav posvětil donaci oslavující památku jak Přemysla Otakara II., tak nyní již zesnulé královny Kunhuty. Mikuláš si tedy směl říkat opavský vévoda, ale reálnou moc držel v rukou spíše mocnější Václav. V červenci 1291 pak zemřel římský král Rudolf, čímž Mikuláš přišel o svého nejvýznamnějšího spojence.

V důsledku těchto událostí Mikuláš nakonec opustil Opavsko a vydal se do Polska, kde se počátkem roku 1295 zhostil úřadu krakovského hejtmana.²⁵⁹ I nadále ovšem užíval titul opavského vévody, ačkoli faktickou moc v této provincii měl nyní zcela v rukou král Václav II.

Situace v Polsku byla v devadesátých letech 13. století komplikována bojem dvou uchazečů o trůn. Po smrti Přemysla II. byl do Velkopolska částí šlechty povolán Vladislav Lokýtek.²⁶⁰ Jeho konkurentem byl dolnoslezský kníže Jindřich Hlohovský, jehož Přemysl II. určil za svého nástupce. Do bojů mezi oběma uchazeči zasahoval také Václav II. Ten v srpnu roku 1299 uzavřel s Vladislavem Lokýtkem smlouvu, na jejímž základě vyplatil Vladislavovi 4000 hřiven a poskytl mu rovněž další platy, jelikož Vladislav nutně potřeboval finance pro svůj boj s Jindřichem. Vladislav Lokýtek se pak zavázal, že do Vánoc téhož roku převezme své země v Praze od Václava II. v léno. Tato smlouva byla dojednána v Polsku a jejím zprostředkovatelem byl pravděpodobně Mikuláš Opavský.²⁶¹ V důsledku Vladislavova nedodržení dané dohody pak Václav II. získal legální nárok na velkou část Polska.

V roce 1300 polská šlechta Václava II. zvolila pánem Velkopolska. Svůj nárok Václav podepřel zásnubami s jedinou dcerou Přemysla II., princeznou Richenzou,²⁶² a

---

²⁵⁹ Martin Wihoda píše, že se Mikuláš vydal do Polska „pokoušet štěstěnu“ a že se tam tedy vypravil sám z vlastního rozhodnutí. In WIHODA 2001, s. 225. Jana Konvičná naproti tomu tvrdí, že Mikuláš byl do Polska poslán Václavem II. jako královský úředník. Český král tak prý využil příležitosti vzdálit svého nevlastního bratra ze země. KONVIČNÁ, J.: Opavští Přemyslovci. In. *Přemyslovci: budování českého státu*. Praha: Lidové noviny 2009. S. 318. Kateřina Charvátová uvádí, že Mikuláš zastával úřad starosty krakovského a sandoměřského. CHARVÁTOVÁ 2007, s. 142.

²⁶⁰ Vladislav Lokýtek pocházel z kujavské větve Piastovců. Přízvisko Lokýtek odkazovalo na jeho malou postavu. Po vymření Přemyslovců získal polskou korunu a v letech 1320 – 1333 byl korunovaným polským králem.

²⁶¹ CHARVÁTOVÁ 2007, s. 169.

²⁶² Jméno Richenza dostala po své matce, která byla původem švédská princezna. V Polsku její jméno zdomácnělo jako Ryksa a v Čechách jako Rejčka. Ke svatbě Václava II. a Rejčky došlo 26. května 1303. Ve stejný den byla Rejčka také korunována na českou královnu a přijala nové

1. června obdržel polské země v léno od římského krále Albrechta Habsburského.²⁶³ V posledních měsících roku 1300 pak byl Václav II. v Hnězdně korunován na polského krále.²⁶⁴ Na svých nově získaných územích Václav zavedl v rámci královské správy nové hodnosti. Nejvyšším úředníkem a zástupcem nepřítomného panovníka v každé části polského království²⁶⁵ byl starosta (*capitaneus*). Roku 1301 je jakožto starosta Velkopolska doložen Mikuláš Opavský, pod jehož správu oblast spadala až do roku 1303.²⁶⁶

Po smrti Václava III. se Mikuláš na konci roku 1306 snažil opětovně získat vládu na Opavsku. Podle Otokara Štýrského jej v tom podporoval také římský král Albrecht, na jehož vídeňském dvoře se Mikuláš objevil již roku 1298, aby podpořil jeho kandidaturu na římský trůn.²⁶⁷ Mikulášovi bylo po smrti Václava III. jasné, že jeho naděje na získání českého trůnu jsou minimální, takže o tento post ani neusiloval. Raději zaměřil svou pozornost na Opavsko, kde začal znovu získávat přízeň tamních měšťanů. V Opavě nechal vystavit trojici listin, jimiž oslovil nejmocnější královská města v provincii. První listina potvrzovala starší výsady Opavy, Hlubčic, Krnova a Bruntálu a Mikuláš se v ní tituloval jako „...z Boží milosti vévoda, pán a pravý dědic země Opavské...“²⁶⁸ Druhá konfirmace byla určena Krnovu, který Mikuláše tak nadšeně vítal v roce 1281. Poslední listina byla určena městu Hlubčice. Opavští měšťané pak Mikuláše skutečně znovu přijali za svého pána, o čemž svědčí několik listin, které coby opavský vévoda vydal v letech 1307 a 1308.

Dne 1. května 1308 zemřel král Albrecht Habsburský a 14. srpna téhož roku byl uzavřen takzvaný znojemský mír, kterým se Albrechtovi synové Friedrich a Leopold vzdali zápasu o přemyslovský trůn. Mikuláš, jenž až do poslední chvíle hájil habsburské pozice, se tak ocitl v nezáviděníhodné situaci. Petr Žitavský ve *Zbraslavské kronice* k roku 1311 píše: „...povstali pak někteří pánové z Opavského vévodství proti vévodovi Mikulášovi, pravému

---

jméno, jehož latinská podoba zní Elizabeth a v češtině zdomácnělo jako Alžběta či Eliška. CHARVÁTOVÁ 2007, s. 203.

²⁶³ Roku 1273 se římským králem stal Rudolf Habsburský. Před svou smrtí roku 1292 nevyřešil otázku nástupnictví na římský trůn, jelikož jeho mladší synové zemřeli a on nechtěl, aby se vláda nad rodovým majetkem a říší spojila v rukou jedné osoby. Rudolfův nejstarší syn Albrecht Habsburský se tak měl spokojit pouze s rodovými državami. Roku 1292 byl římským králem zvolen Adolf Nasavský. Dne 23. června 1298 byl ale z trůnu sesazen a poté, co se odmítl své pozice vzdát, 2. července zabit v bitvě u Göllheimu. V srpnu téhož roku byl římským králem zvolen Albrecht Habsburský.

²⁶⁴ K problematice přesné datace Václavovy hnězdenské korunovace více CHARVÁTOVÁ 2007, s. 174 – 175.

²⁶⁵ Velkopolsko, Malopolsko a Gdaňské Pomoří. CHARVÁTOVÁ 2007, s. 178.

²⁶⁶ CHARVÁTOVÁ 2007, s. 179.

²⁶⁷ *Deutsche Chroniken und andere Geschichtsbücher des Mittelalters. Tomus V, Pars I, Ottokars Österreichische Reimchronik.* Ed. Seemüller, J. Hannover: Hahnsche Buchhandlung, 1890. S. 280.

²⁶⁸ MÜLLER, ŽÁČEK 2006, s. 54.

*svému pánovi, který byl bratrem pana Václava, krále českého, zakladatele Zbraslavi, a toho vévodu vyhnali a dobrovolně se s městy poddali Boleslavovi, vévodovi vratislavskému, který nad nimi panoval až do návštěvy tohoto krále Jana.*²⁶⁹ Opavsko tedy v roce 1308 ovládl Boleslav III. Lehnický jakožto náhradu za věno své ženy Markéty, dcery Václava II., které mu nebylo vyplaceno. Mikuláš Opavsko znovu získal až roku 1311 poté, co se Boleslav III. dohodl s Janem Lucemburským, a poté, co mu bylo vyplaceno 8 000 hřiven. Ani tentokrát se však Mikulášovi nepodařilo svou pozici uhájít. Vzbouřili se proti němu stavové, a tak mu nezbylo, než z Opavska definitivně odejít.

Zbytek svého života strávil Mikuláš stranou politického dění na plumlovském panství a v Brně, kde vybudoval minoritský klášter s kostelem sv. Jana Křtitele. Dne 25. července 1318 zde pak byl pohřben. Nedlouho před smrtí se mu ovšem dostalo zadostiučinění, když 3. července 1318 jeho syn Mikuláš složil králi Janovi Lucemburskému lenní slib a stal se novým pánem Opavska jako vévoda Mikuláš II.

Mikuláš II. Opavský se stal významným diplomatem jak na dvoře Jana Lucemburského, tak jeho syna Karla IV. Za své služby získal v roce 1338 do své držby také ratibořské knížectví. Jeho smrtí v roce 1365 ovšem největší sláva opavských Přemyslovců skončila. Síla rodu byla nadále oslabována zvykem přejatým od slezských Piastovců, kteří dělili území mezi všechny syny vládnoucího vévody. Od roku 1377 tak rozlišujeme větev ratibořských opavských Přemyslovců a vlastních opavských Přemyslovců. Opavské větvi se vedlo zejména po skončení husitských válek ekonomicky hůře, takže vévoda Arnošt Opavský byl nakonec nucen svá území prodat králi Jiřímu z Poděbrad. Ten chtěl nově získanou oblast předat svým synům, ale Viktorín z Poděbrad odtud utekl před Matyášem Korvínem. Opavským Přemyslovcům nakonec zůstalo pouze ratibořské vévodství. Roku 1521 pak Valentinem Hrbatým vymřeli.

---

²⁶⁹ *Zbraslavská kronika*. Praha: Svoboda, 1976. S. 233. Srovnej FRB IV.

Jan

Jan byl druhým nemanželským synem Přemysla Otakara II. Narodil se pravděpodobně po roce 1260, jelikož o něm není zmínka v listině legitimizující Mikuláše a jeho dvě sestry. Nemáme žádné doklady o tom, že by jeho matkou byla Anežka z Kuenringu, ale zároveň nemáme ani doklady o tom, že by jí nebyla. Vzhledem k tomu, že se k Janovi Přemysl Otakar II. hlásil, pocházela jeho matka patrně z nějakého šlechtického rodu. Markéta Střeštková se domnívá, že Anežka Janovou matkou skutečně byla. Nasvědčuje tomu podle ní blízký vztah mezi Janem a jeho starším bratrem Mikulášem. Dokládá to podle jejího názoru listina vydaná někdy mezi lety 1295 a 1296. Touto listinou Mikuláš daruje Janovi ves a tvrz Heraldice u Krnova. Vřelý vztah mezi oběma bratry pak vyjadřují slova: „*pokrevně příbuzenský nerozlučný svazek...*“ či „*..., že nás v tak upřímný pozemský a pokrevně příbuzenský svazek s ctihodným mužem panem Janem...spojil náš nejdražší otec...*“.²⁷⁰ Tato slova mohou ovšem být jen pouhou zdvořilostní frází. Navíc je zde poukaz na to, že oba bratry spojil v příbuzenský svazek jejich otec, což by mohlo svědčit o tom, že neměli stejnou matku.

Jan se roku 1290²⁷¹ stal vyšehradským proboštem a nakonec i královým kancléřem. Se svým bratrem králem Václavem II. vycházel zřejmě bez problémů, jelikož se jej Václav snažil prosadit na post pražského biskupa. Tuto královu snahu zachycuje ve své kronice František Pražský: „*Když zemřel (biskup Tobiáš), snažil se král Václav povýšit na biskupa pana Jana, svého nemanželského a nelegitimního bratra, probošta vyšehradského, což nemohl učinit bez papežského povolení.*“²⁷² Biskupem byl tehdy zvolen pražský děkan Řehoř z Valdeka a počítalo se s tím, že po jeho smrti nastoupí na biskupský stolec Jan, který mezitím získá potřebná svolení od papeže, mezi nimiž muselo být nepochybně také potvrzení jeho legitimacy, pokud chtěl zastávat takto vysoký církevní úřad. Naneštěstí to byl právě mladší Jan, kdo zemřel první a biskupského úřadu se nikdy nedočkal. Nicméně i tak se tento Přemyslův levoboček stal výraznou postavou královského dvora. Shromáždil ve svých rukou řadu výnosných obročí a majetků a ukázal se jako zdatný obchodník. Byl rovněž mezi těmi, kdo organizovali přenesení ostatků Přemysla Otakara II. do chrámu sv. Víta v Praze. Shodou okolností pak Jan zemřel v den výročí smrti svého otce, 26. srpna 1296.

---

²⁷⁰ STŘEŠTKOVÁ 2003, s. 13.

²⁷¹ CHARVÁTOVÁ 2007, s. 105.

²⁷² FRANTIŠEK PRAŽSKÝ: Kronika. In. *Kroniky doby Karla IV.* Prah:a Svoboda, 1987. S. 74. Srovnej FRB IV.

Nemanželské dcery Přemysla Otakara II.

Spočítat Přemyslovy nemanželské dcery je obtížné. Historici se většinou přiklánějí k názoru, že s Anežkou z Kuenringu měl Přemysl dcery dvě nebo tři. Je rovněž možné, že dětí Přemysla a Anežky bylo více, ale zemřely záhy po narození a kronikáři se o nich proto vůbec nezmiňují. Situaci pak komplikuje existence dalších Přemyslových nemanželských dcer, jejichž matkou však již patrně nebyla Anežka z Kuenringu. Dcera navíc neměla ve středověku takovou důležitost jako syn a záznamy o narození a úmrtí dívek jsou proto jen sporadické. O osudech nemanželských dcer Přemysla Otakara II. se nám dochovalo velmi málo zpráv a literatura poskytuje dosti rozporuplné informace ohledně toho, za koho byly provdány.

František Pražský ve své kronice o manželech Přemyslových „několika“ levobočných dcer nepíše. Přibík Pulkava z Radenína uvádí informaci, že Přemysl Otakar II. měl s Anežkou dcery tři a že: „jednu dal panu ze Strakonic, druhou panu z Vartembergu a z Dürrnholce, třetí konečně dal panu Vackovi z Kravař.“²⁷³

Václav Novotný se Přemyslovým nemanželským dcerám téměř nevěnuje. Nemá ani příliš jasno v tom, kolik dcer Anežka a Přemysl vlastně měli. Uvádí jednou dvě²⁷⁴ a poté se zase přiklání k Pulkavově názoru, že byly tři²⁷⁵ a jedna si vzala Bavora II. ze Strakonic.

Podobně je na tom Vratislav Vaníček, který uvádí názory Františka Pražského i Přibíka Pulkavy a sám se k nim nevyjadřuje. Jmenovitě píše o Elišce jakožto Mikulášově pravděpodobné sestře legitimizované roku 1260, jež si nejprve vzala Oldřicha z Drnholce, po jeho smrti Jindřicha mladšího z Kuenringu a nakonec Vikarta z Polné.²⁷⁶ Druhou legitimizovanou dcerou podle Vratislava Vaníčka byla Anežka, manželka Bavora II. ze Strakonic. Manželem třetí, již nejmenované dcery, pak byl údajně Vok z Kravař.²⁷⁷

V rodokmenu přiloženém ke *Kronikám doby Karla IV.* jsou jménem uvedeny dvě Přemyslovy nemanželské dcery, aniž by zde byla jakákoli zmínka o jejich matce. Starší z dcer se podle tohoto rodokmenu narodila před rokem 1260 a jmenovala se Anežka. Jejím prvním manželem byl Bavor II. ze Strakonic. Po jeho smrti si pak vzala Borsó Károlyiu. Druhá dcera se rovněž narodila před rokem 1260 a jmenovala se Eliška. Provdala se nejprve za Oldřicha z Drnholce a poté za Jindřicha V. z Kuenringu. Kromě nich je

---

²⁷³ PŘIBÍK Z RADENÍNA, ŘEČENÝ PULKAVA: Kronika česká. In. *Kroniky doby Karla IV.* Praha: Svoboda, 1987 S. 360 – 361. Srovnej FRB V.

²⁷⁴ NOVOTNÝ 1937, s. 97, 101.

²⁷⁵ NOVOTNÝ 1937, s. 443.

²⁷⁶ VANÍČEK 2002, s. 607.

²⁷⁷ VANÍČEK 2002, s. 380.

v tomto rodokmenu bez uvedení matky či statutu nemanželského dítěte uvedena ještě dcera Markéta, která zemřela před rokem 1285.

Josef Žemlička je, jak jsem již uvedla,²⁷⁸ toho názoru, že Přemysl Otakar II. měl celkem sedm nemanželských potomků, mezi nimiž bylo pět dívek.²⁷⁹ Pokud by se ale některá z nich provdala víckrát, pak by jich bylo méně. Stejně tak jich ale mohlo být i více. Jménem uvádí Josef Žemlička jen dvě z Přemyslových nemanželských dcer. Zmiňuje Alžbětu, která se roku 1275 provdala za Jindřicha z Kuenringu, a tudíž podle jeho názoru nemohla být dcerou Anežky z Kuenringu. Stejného názoru jsou také autoři rodokmenu Kuenringů, kteří uvádí, že si Alžběta vzala pravděpodobného bratra Anežky z Kuenringu Jindřicha VII.²⁸⁰ V téže době jako Alžběta se pak podle Josefa Žemličky patrně vdávala i jiná Přemyslova nemanželská dcera, jejíž jméno dnes neznáme. Víme však, že jejím manželem byl Vok z Kravař. Dále Žemlička píše o dcerách, které se podle Přibíka Pulkavy staly manželkami Bavora II. ze Strakonice a Oldřicha z Drnholce. A protože Oldřich z Drnholce zemřel v roce 1273, tedy ještě před smrtí svého tchána, mohla podle Josefa Žemličky být jeho manželkou jedna z dcer, které legitimizoval papež v roce 1260. Druhou nemanželskou dcerou Přemysla Otakara II., kterou známe jménem, pak byla Eliška, manželka Vikarta z Polné. Její jméno zmiňuje *Zbraslavská kronika*: „*Jednoho dne stál pan Václav, přezbožný král český, v domě brněnského měšťana Alrama sám s urozenou i ctnostnou paní Eliškou, manželkou pana Veikarda z Polné, která byla rovněž dcerou krále Otakara, a hovořil s ní jakožto moudrou ženou důvěrně i laskavě v rozmluvě vzájemného hovoru o jakési věci, která se tehdy projednávala.*“²⁸¹ Kronika dále líčí, jak Eliška přemluvila krále Václava, aby jí řekl o zraněních, která si sám způsobil. Zdá se tedy, že mezi oběma sourozenci panovaly dobré vztahy, bez ohledu na to, že neměli společnou matku. Kronikář se navíc zmiňuje o tom, že mu o celé události vypravovala sama Eliška, a to až deset let po Václavově smrti.²⁸² Svého bratra tedy o mnoho let přežila.

Markéta Střeštková se ve své práci o dětství a jinošství Mikuláše I. Opavského domnívá, že Přemysl Otakar II. a Anežka z Kuenringu měli společně tři nemanželské dcery, které se dožily dospělosti. Opírá se přitom zejména o tvrzení Přibíka Pulkavy z Radenína. Manželem nejstarší dcery měl být Oldřich z Vartenberka a Drnholce. Markéta Střeštková

---

²⁷⁸ Tato problematika viz kapitola Nemanželské děti Přemysla Otakara II., strana 75 této práce.

²⁷⁹ ŽEMLIČKA 2005, s. 242 – 246.

²⁸⁰ GRUNDLER, J., BRUNNER, K.: Stammbaum der Kuenringer. In. *Die Kuenringer: Das Werden des Landes Niederösterreich*. Niederösterreichische Landesausstellung. Stift Zwettel 16. Mai – 26. Oktober 1981. Wien: 1981. Tato problematika viz Přílohy – Rodokmeny, volná příloha 1.

²⁸¹ *Zbraslavská kronika*. Praha: Svoboda, 1976. S. 142. Srovnej FRB IV.

²⁸² *Zbraslavská kronika*. Praha: Svoboda, 1976. S. 144. Srovnej FRB IV.

ovšem neuvádí, proč zrovna on měl mít za manželku dceru nejstarší.²⁸³ Jelikož však Oldřich zemřel již roku 1273, vztahuje se podle Markéty Střeščíkové k této dceři zpráva kronikáře Neplacha, že léta Páně 1275: „*Král Přemysl s velikou slávou provdal svou dceru za jakéhosi šlechtice z Vitorazi.*“²⁸⁴ Druhým manželem nejstarší nemanželské dcery krále Přemysla by tak byl Jindřich z Kuenringu. Druhá z dcer se podle Markéty Střeščíkové stala manželkou Bavora II. ze Strakonice a třetí si vzala Voka z Kravař.

Manželé nemanželských dcer Přemysla Otakara II.

Dcery nebyly ve středověku tolik důležité jako mužští potomkové, ale i tak mohly svým rodům prospět. Zejména dcery-dědičky byly vyhledávanými nevěstami, například již zmiňovaná Eliška Rejčka.²⁸⁵ Najít pro královskou dceru rovnocenného partnera nebylo ale vždy jednoduché. Příbuzenství s královskou rodinou představovalo pro knížata, markrabata či vévody způsob, jak získat větší prestiž a moc. Jednotlivé šlechtické rody byly ochotné pro takto vysoce postavenou nevěstu hodně obětovat a královské dcery tak představovaly cestu k navázání nejen příbuzenských, ale také politických vztahů.

Sňatky v prostředí šlechty sloužily ve středověku zejména k uspokojení mocenských zájmů. Vzájemné sympatie mezi snoubenci často nehrály velkou roli. Důležité byly politické a rodové zájmy, to jest navázání či upevnění vztahů mezi rodinami a zajištění pokračování rodu. Svou roli hrály také hmotné zisky z věna, ačkoli to nebylo vždy proplaceno a nejednou se stávalo příčinou sporů.²⁸⁶

Dcery českého krále Přemysla Otakara II., byť byly nemanželské, jistě představovaly výhodnou partii a jejich otec toho neváhal využít.

---

²⁸³ STŘEŠČÍKOVÁ 2003, s. 13.

²⁸⁴ NEPLACH: Stručné sepsání kroniky římské a české. In. *Kroniky doby Karla IV.* Praha: Svoboda, 1987. S. 545. Srovnej FRB III.

²⁸⁵ Tato problematika viz kapitola Mikuláš I. Opavský, strana 84 této práce.

²⁸⁶ Například Jindřich (VII.) a jeho úvahy o rozvodu s Markétou Babenberskou. Kapitola Markéta Babenberská, strana 49 této práce.

Bavor II. ze Strakonic

Moc rodu Bavorů ze Strakonic založil Bavor I. na počátku 13. století. Roku 1253 byl purkrabím na hradě Zvíkov a až do roku 1260 působil jako nejvyšší komorník Království českého. Jeho syn Bavor II. se narodil patrně roku 1220 a většina historiků je přesvědčena, že jeho manželkou byla legitimizovaná dcera Přemysla Otakara II. jménem Anežka. Na počátku sedmdesátých let 13. století se Bavor II. nacházel na Přemyslově dvoře. V zimě 1270 doprovázel Přemysla do Vídně.²⁸⁷ V roce 1269 je jeho jméno společně se jménem Oldřicha z Drnholce uvedeno ve svědečné řadě na listině, v níž se poprvé objevuje Přemyslův syn Mikuláš jako pán Opavy.²⁸⁸ V letech 1277 až 1279 zastával Bavor II. úřad maršálka, v němž vystřídal Purkarta z Janovic. Je možné, že právě v době, kdy tento úřad převzal, se jeho manželkou stala Anežka. Přemysl Otakar II. se v letech 1276 – 1277 potýkal s odbojem části šlechty a potřeboval si zajistit přízeň poměrně silného rodu Bavorů ze Strakonic. Nemůžeme ovšem vyloučit, že si Anežka Bavora II. nevezala již dříve, když se Bavor II. roku 1269 objevuje jako svědek na listině Přemysla Otakara II. Společně s Anežkou měl Bavor II. tři děti – Bavora III., Mikuláše a Viléma. Bavor III. byl během pobytu Záviše z Falkenštejna v Uhrách jmenován purkrabím na Zvíkově. Když pak o mnoho let později ustupoval manžel dcery Václava II. Anny, Jindřich Korutanský, před Albrechtem Habsburským, zůstávala západočeská šlechta v čele s Bavořem III. ze Strakonic na Jindřichově straně. Nakonec však v roce 1307 kapituloval.

Oldřich z Vartenberka a Drnholce

Vzestup Oldřicha z Vartenberka a Drnholce spadá do doby okolo roku 1263 patrně v souvislosti s jeho zasnoubením s královnou legitimizovanou dcerou Eliškou. Snad právě v této době získal také znojenské purkrabství poté, co předchozí znojemský purkrabí Beneš z Cvilína ztratil v první polovině šedesátých let královu přízeň.²⁸⁹ Roku 1269 se Oldřich, jak již bylo řečeno,²⁹⁰ objevuje ve svědečné řadě listiny Přemysla Otakara II. a 1. října 1270 je doložen jako hejtman v Korutanech. Po jeho příchodu byla v Korutanech zřízena kancelář generálního kapitanátu pro všechny bývalé sponheimské državy. Vratislav Vaníček se domnívá, že se zde vzhledem k příbuzenskému vztahu Oldřicha s Přemyslem

---

²⁸⁷ VANÍČEK 2002, s. 128.

²⁸⁸ RBM II., č. 656, s. 255. Tato problematika viz Přílohy – Listiny, strana 117 této práce.

²⁸⁹ Přemysl Otakar II. se v této době rozešel s některými svými starými stoupenci. Šlo zejména o Beneše z Cvilína a Otu z Maissova, kteří byli uvězněni na hradě Veverí, kde také zemřeli. Byli obviněni ze zrady, ale Vratislav Vaníček se domnívá, že se spíše jednalo o blíže neurčený spor o příjmy a snahu panovníka posílit královskou moc. VANÍČEK 2002, s. 104 - 105.

²⁹⁰ Tato problematika viz poznámka 277.

mohla za výjimečně příznivých okolností rýsovat určitá možnost dynastické sekundogenitury.²⁹¹ V květnu 1272 pak Oldřich obsadil hlavní město Friaulska Cividale poté, co Aquilejská kapitula jmenovala Přemysla Otakara II. generálním kapitánem země. Oldřich z Drnholce zemřel v srpnu roku 1273 jako hejtman Korutan, Kraňska, Vindické marky a Friaulska při přepadení korutanské hotovosti uherskou jízdou. Hrad Drnholec zůstal po jeho smrti ve vlastnictví jeho ženy Elišky až do roku 1276, kdy ho již jako manželka Jindřicha z Kuenringu odstoupila králi.

Vok z Kravař

Rod z Kravař patřil ke starým moravským panským rodům. Jeho jméno pochází od Kravař na Opavsku. Svůj původ odvozovali tito šlechtici společně s pány z Bechyně od rozrodu Benešoviců, proto se Vok označoval také jako Vok z Benešova a Kravař. Podle Přibíka Pulkavy z Radenína se Vokovou manželkou stala nejmenovaná nemanželská dcera krále Přemysla Otakara II.²⁹² V listině z roku 1293 máme doloženo příbuzenství Voka s Mikulášem I. Opavským. Mikuláš zde nazývá Vokova bratra Zbyslava z Bohuslavic svým milým švagrem.²⁹³ Až do roku 1283 navíc Voka nacházíme v Mikulášově blízkosti jako komorníka opavského,²⁹⁴ což svědčí o jejich přátelských vztazích. Vok zemřel patrně někdy po roce 1283, kdy o něm veškeré zmínky mizí.²⁹⁵

Vikart z Polné

Vikarta z Polné uvádí, jak již bylo řečeno výše,²⁹⁶ *Zbraslavská kronika* jakožto manželka Přemyslovy nemanželské dcery Elišky. K roku 1303 je tento šlechtic v Brně doložen jako pán na Špilberku.²⁹⁷

---

²⁹¹ VANÍČEK 2002, s. 210.

²⁹² PŘIBÍK Z RADENÍNA, ŘEČENÝ PULKAVA: Kronika česká. In. *Kroniky doby Karla IV.* Praha: Svoboda, 1987. S. 360 – 361. Srovnej FRB IV. Tato problematika viz kapitola Nemanželské dcery Přemysla Otakara II., strana 88 této práce.

²⁹³ RBM II, č. 1611, s. 692. Tato problematika viz Přílohy – Listiny, strana 119 této práce.

²⁹⁴ VANÍČEK 2002, s. 380.

²⁹⁵ BALETKA, T.: *Páni z Kravař. Z Moravy až na konec světa.* Praha: Lidové noviny, 2004. S. 40 – 41.

²⁹⁶ Tato problematika viz kapitola Nemanželské dcery Přemysla Otakara II., strana 89 této práce.

²⁹⁷ VANÍČEK, 2002, s. 408.

Jindřich z Kuenringu

Jindřich z Kuenringu, někdy uváděný také jako Jindřich V. z Kuenringu či Jindřich mladší z Kuenringu, byl synem Jindřicha „Suppana“²⁹⁸ z Weitry,²⁹⁹ který se v roce 1255 objevuje ve svědečné řadě Přemyslova privilegia pro Židy vydaného v Kremži a stejně tak jej najdeme mezi šlechtici, jež pobývali na Přemyslově kremžském dvoře o čtyři roky později. Jindřichův stejnojmenný syn se roku 1275 objevuje jako *capitaneus Austrie*, tedy místodržící zvláštním způsobem svázaný s králem. Po smrti Oldřicha z Drnholce si Jindřich z Kuenringu vzal Oldřichovu vdovu a Přemyslovu legitimizovanou dceru Elišku. Jako u jediného u něj máme příbuznost s Přemyslem doloženu listinou.³⁰⁰

---

²⁹⁸ maršálek

²⁹⁹ Vitoraz

³⁰⁰ STŘEŠTÍKOVÁ 2008, s. 14.

IX. Rozchod Přemysla Otakara II. s Markétou Babenberskou a zmizení Anežky z Kuenringu

Nic nenasvědčuje tomu, že by Přemyslův poměr k Anežce nějak výrazně změnil poměry v jeho manželství s Markétou.³⁰¹ Markéta tento poměr tolerovala, ať již byl její vztah k Přemyslovi jakékoli povahy. Ve svém věku mu mohla svým způsobem nahrazovat matku. Přemysl se pak ke své manželce choval šetrně, a to i v době, kdy již přemýšlel o jejich rozchodu. Její jméno se objevuje ve svědečných řadách mnoha Přemyslových listin a účastnila se dokonce i jeho tažení proti uherskému králi Bélovi IV., které vyvrcholilo bitvou u Kresenbrunnu. Ani dobré vztahy mezi manželky ale nemohly změnit fakt, že Markéta pro svůj věk nemohla dát Přemyslovi dědice, jemuž by mohl svěřit svou říši. A takového dědice mu bohužel podle rozhodnutí papeže nedala ani Anežka z Kuenringu.

Nevíme, kdy přesně začal Přemysl Otakar II. uvažovat o rozchodu s Markétou. Pravděpodobně k tomuto rozhodnutí došlo někdy v polovině padesátých let. Podle Václava Novotného naznačují prameny Přemyslovi snahu k rozchodu v roce 1255 či 1256, ale není podle něj vyloučeno, že Přemysl o rozluky svého manželství usiloval již dříve.³⁰² Irena Prokopová se ve své diplomové práci domnívá, že pokud se Markéta narodila někdy v letech 1204 až 1205, pak není vyloučené, že se právě v polovině padesátých let ukázalo, že již žádné další dítě na svět přivést nemůže.³⁰³

Je pochopitelné, že se Přemyslovi do rozluky manželství s Markétou příliš nechtělo. Nepochybně věděl, s jakými problémy se setkal jeho dědeček Přemysl Otakar I.,

---

³⁰¹ K této problematice srovnej PALACKÝ, F.: *Dějiny národu českého v Čechách a v Moravě*. Praha: B. Kočí, 1908. NOVOTNÝ, V.: *České dějiny I/4. Rozmach české moci za Přemysla II. Otakara.: 1253 – 1271*. Praha: Jan Leichter, 1937. BRUNNER, K.: Die Kuenringer und das Werden Land. In. *Die Kuenringer: Das Werden des Landes Niederösterreich*. Niederösterreichische Landesausstellung. Stift Zwettel 16. Mai – 26. Oktober 1981. Wien: 1981. ŽEMLIČKA, J.: Přemyslovci, Vítkovci, Kuenringové: Vytlačení šlechtické moci do politických hranic (1156/58 – 1310). In. *Kultury na hranici*. Wien: Promedia, 1995. S. 39 – 42. VANÍČEK, V.: *Velké dějiny zemí koruny české. II. svazek. 1197 – 1250*. Praha, Litomyšl: Paseka, 2000. VANÍČEK, V.: *Velké dějiny zemí koruny české. III. svazek 1250 – 1210*. Praha, Litomyšl: Paseka, 2002. PROKOPOVÁ, I.: *Markéta Babenberská*. Praha 2004. Diplomová práce. Univerzita Karlova v Praze. Filosofická fakulta. Katedra pomocných věd historických a archivního studia. Vedoucí práce Marie Bláhová. MORAVCOVÁ, I.: Dvůr královny Markéty Babenberské mezi lety 1246-1266.. In. *Dvory a rezidence ve středověku*. Praha: Historický ústav AV ČR, 2006. VEBER, V. A KOL.: *Dějiny Rakouska*. Praha: Lidové noviny, 2009.

³⁰² NOVOTNÝ 1937, s. 98.

³⁰³ PROKOPOVÁ 2004, s. 96.

když usiloval o rozluky svého prvního manželství.³⁰⁴ Situaci tentokrát sice nekomplikovaly děti a Markéta nebyla korunovanou českou královnou, ale byla to právě ona, kdo zakládal Přemyslův nárok na Rakousy a Štýrsko. Proto také, jak jsem již uvedla výše,³⁰⁵ začal Přemysl o zrušení svého manželství vážně usilovat až po vyčerpání všech ostatních možností, jak situaci následníka řešit. Je potřeba také poznamenat, že se nejednalo o rozvod v dnešním slova smyslu. Manželství mělo být prohlášeno za neplatné od samého počátku, což mohlo být pro Přemysla a jeho držbu dědictví po Babenbercích obzvláště nebezpečné. Potřeba dědice byla ale naléhavější. Podle Václava Novotného však Přemyslovo postavení v rakouských zemích nezakládala jen sama Markéta. Přemysl byl do Rakous povolán šlechtou a Štýrsko sám dobyl.³⁰⁶

Jako záminka pro manželskou rozluky posloužil Přemyslovi Markétin slib vdovské čistoty, který složila v Trevíru. Na tento slib se totiž nevztahoval papežův dispens z roku 1253, kterým Inocenc IV. umožnil Markétě a Přemyslovi sňatek i přes čtvrtý stupeň pokrevního příbuzenství a třetí stupeň sešvagření. V Listině, kterou Přemyslovi udělil papežův penitenciář a zároveň legát bratr Velasco, se však o zrušení slibu vdovské čistoty vůbec nehovoří. Ačkoli stejný papež pověřil v roce 1243 v souvislosti s plánovaným manželstvím Markéty a Heřmana z Hennebergu svého legáta, kardinála jáhna od sv. Jiří in Velabro Petra, aby Markétě dispens k zrušení slibu vdovské čistoty udělil.³⁰⁷ Je tedy jasné, že kurie si byla vědoma existence tohoto slibu. Otázkou je, do jaké míry o něm věděli nebo se jím zabývali Václav I. a Přemysl. Kdyby o něm nejprve nevěděli, je pravděpodobné, že by jim o něm řekla přinejmenším sama Markéta. V listině udělující Přemyslovi a Markétě dispens k sňatku se hovoří o tom, že byl tento dispens vydán na Přemyslovu žádost. Listina s touto žádostí se nám bohužel nedochovala, a tak je možné, že Přemysl žádal také o souhlas se zrušením Markétiných slibů. Že papež o něčem podobném mlčí, může znamenat, že chtěl mít po ruce něco, čím by si v budoucnu českého panovníka zavázal. Proč by ale Přemysl v tom případě o udělení dispensu nepožádal papeže Alexandra IV. poté, co Inocenc IV. zemřel? Navíc ani dispens z blízkého příbuzenství nedostal Přemysl

---

³⁰⁴ Adléta Míšeňská nebyla jedinou ženou, která se bránila, když se její manžel rozhodl nechat manželství prohlásit za neplatné. Podobně se na odpor postavila také již zmiňovaná švagrová Markéty Babenberské Anežka Meránská nebo manželka francouzského krále Filipa II. Ingeborg Dánská.

³⁰⁵ Tato problematika viz kapitola Otázka legitimacy nemanželských dětí Přemysla Otakara II., strana 76 – 77 této práce.

³⁰⁶ NOVOTNÝ 1937, s. 101.

³⁰⁷ PROKOPOVÁ 2004, s. 70.

jen tak „zadarmo“. Jak již bylo řečeno výše,³⁰⁸ musel on i jeho otec složit přísahu věrnosti církvi a slíbit podporu nejen papeži, ale také králi Vilémovi Holandskému. S něčím takovým by Václav s Přemyslem asi těžko souhlasili, kdyby papež nesplnil všechny jejich požadavky ohledně manželství Přemysla s Markétou. Pravděpodobnější se proto zdá, že Markétiny sliby byly v roce 1252 považovány za zrušené, a to již v roce 1243, kdy se poprvé mluvilo o Markétině druhém sňatku. Určitá nejasnost v celé věci se také mohla Přemyslovi takříkajíc hodit. Pokud skutečně uvažoval o možnosti budoucího rozchodu s Markétou již v době jejich sňatku, mohl si prostřednictvím jejích svým způsobem sporně zrušených slibů nechat otevřená pomyslná zadní vrátka. Pak by bylo pochopitelné, že na existenci těchto slibů v roce 1252 ani on, ani Václav I. nijak zvlášť neupozorňovali. Otázkou však v takovém případě zůstává, proč v této době nepřipomněl Markétiny sliby papež. Bohužel není možné tyto úvahy historicky podložit, a tak zůstávají pouhými hypotézami.

Velice důležitý byl v celé věci Markétin postoj. Kdyby chtěla, mohla by Přemyslovi způsobit řadu nepříjemností. V alpských zemích byla sice jeho vláda plně přijímána a neměla zde žádnou alternativu, na druhou stranu se ale nedalo popřít, že zde Markéta jakožto jedna ze dvou žijících Babenberkoven měla značnou prestiž. Oblíbená byla rovněž v českých zemích, a tak by jistě našla stoupence, kteří by se jí zastali. Markéta se ale rozhodla Přemyslově vůli podříditi. Rozvodu se nebránila, přiznala se ke složenému slibu vdovské čistoty a napsala ohledně toho také list papeži.³⁰⁹

Patrně v létě či na podzim 1261 nechal Přemysl Otakar II. své manželství s Markétou prohlásit za neplatné. Požádal o to některého ze svých biskupů, tedy buď pražského biskupa Jana III. z Dražic nebo olomouckého biskupa Bruna ze Schauenburgu. Papeži nebyla dána příležitost, aby se k celé věci vyjádřil, vše mu bylo pouze oznámeno.

Kronikáři se k Přemyslovi rozchodu s Markétou vyjadřovali různě. Ve *Druhém pokračování Kosmovy kroniky* se dočteme jen stručnou zprávu o tom, že: „*Královna Markéta odjela z Čech do Rakous dne 18. října (1261), z jakých příčin, Bůh ví.*“³¹⁰ Autor zde patrně považoval za vhodnější diskrétně pomlčet o podrobnostech a pokračovat rovnou Přemyslovým novým sňatkem, aniž by ovšem jakkoli zpochybňoval jeho legitimitu. Autor Dalimilovi kroniky však už takto taktní nebyl, když napsal:

---

³⁰⁸ Tato problematika viz kapitola Vítězství Přemysla Otakara II., strana 47 této práce.

³⁰⁹ RBM II., č. 355, s. 137. Tato problematika viz Přílohy – Listiny, strana 115 této práce.

³¹⁰ Druhé pokračování Kosmovy kroniky. In. *Pokračovatelé Kosmovi*. Praha: Svoboda, 1974. S. 130. Srovnej FRB II.

*„...a že Margreta je nemladá
a že děti už mu sotva dá,
římského legáta požádá
a ten s biskupem v Mohuči
zrušit jejich svazek poručí.
Navíc kněží klíčku najdou si,
aby král nemusel Rakousy
navrátit své ženě někdejší.“³¹¹*

Tvrzení, že manželství prohlásil za neplatné mohučský biskup, ovšem Václav Novotný považuje za nepravdivé.³¹²

Soužití Přemysla s Markétou popisuje zbraslavský opat Ota ve *Zbraslavské kronice*: „Když pak byly s povinnou okázalostí vykonány svatební obřady, zůstávala paní Markéta s králem přemnoho let, ale postižena výtkou neplodnosti, nemohla mít děti, které by po ní v království nastoupily. Nic zkrátka oba neopominuli z příslušných věcí, ale královna, jak bylo řečeno, shledána zcela neplodnou.“³¹³ Dále kronikář líčí, jak se Přemysl o celé věci radil se svými důvěrníky a šlechtici, až nakonec došel k rozhodnutí, že bude nutné se s Markétou rozejít. Tuto část podání daných událostí považuje Václav Novotný za nepravděpodobnou, neboť se podle něj Přemysl nerad nechával svazovat ohledy na šlechtu. Kronikář se tak českého krále snaží vylíčit co možná nejpříznivěji a jeho druhý sňatek podat tak, aby byl v co největším souladu s kanonickým právem.³¹⁴ Ota dále píše: „Sešli se biskupové a se souhlasem apoštolské stolice vykonali s povinnou obřadností přede vším lidem rozvod mezi králem a královnou. Je proto rozrušen král i celé Čechy, ale který jazyk bude moci vyložit, který rozum pochopit, jak velice vzrostl z toho osudu prudký bol obou manželů a co vytrpěli? Vždyť nepřipouští posměchu nezměnitelný rozchod nebo nečekané rozloučení přátel. Nyní se rmoutí král a královna v kvílení slzí, nařiká veškerý lid, již neznějí nápěvy písní, občané zmateni jsou a chudý i bohatý teskní. Radost i úsměv mizí a oči slzami vlnou, Rakousy, Štýrsko a Čechy i s Moravou, čtyři ty země, písně ti zpívají, Kriste, jež nesmírným zármutkem znějí. Neboť ,v kvílení se obrátí harfa lidu, když byla královna po žalostném rozvodu vyhoštěna do Rakous, aby se již nevrátila.“³¹⁵ Tvrzení, že k rozluce manželství došlo se souhlasem apoštolské stolice, není pravdivé. Je vidět, že si

---

³¹¹ *Kronika tak řečeného Dalimila*. Praha: Svoboda, 1977. S. 157. Srovnej FRB III.

³¹² NOVOTNÝ, 1937, s. 104.

³¹³ *Zbraslavská kronika*. Praha: Svoboda, 1976. S. 35. Srovnej FRB IV.

³¹⁴ NOVOTNÝ 1937, s. 108.

³¹⁵ *Zbraslavská kronika*. Praha: Svoboda, 1976. S. 35. Srovnej FRB IV.

kronikář události poněkud přibarvil, i tak se ale jedná o cenný pramen ohledně zrušení Přemyslova manželství s Markétou. Také František Pražský se zmiňuje o tom, že rozchod manželů byl bolestný.³¹⁶

Jakmile se Přemysl Otakar II. rozhodl pro zrušení svého manželství s Babenberkovnou, bylo potřeba porozhlédnout se po nové nevěstě. Přemysl si, jakožto český král a vévoda Rakous a Štýrska, mohl pochopitelně vybírat z těch nejvýše postavených šlechtičen. Jeho pozornost se přitom obrátila k Uhrám, vůči nimž zahájil po svém vítězství u Kresenbrunnu roku 1260 politiku, jejímž cílem bylo dynasticky propojit Přemyslovce s Arpádovci. Jako budoucí česká královna připadala tedy v úvahu jedna z uherských princezen. Přemysl si nejprve vybral Markétu, která jej však odmítla, jelikož se rozhodla vstoupit do kláštera dominikánek.³¹⁷ Jeho volba proto padla na Bélovu vnučku Kunhutu, jejíž matkou byla Bélova dcera Anna a otcem Rurikovec Rostislav.

Pražský hrad Markéta opustila podle líčení Kosmových pokračovatelů 18. října 1261 a již 25. října se Přemysl v dnešní Bratislavě oženil s Kunhutou. Dne 25. prosince pak byli oba manželé korunováni na českého krále a královnu. Přemyslovi v této situaci jistě pomohla změna na papežském stolci. Alexander IV. zemřel v květnu 1261 a jeho nástupce Urban IV. byl posvěcen až v září. Po prošetření celého případu nakonec Urban IV. poslal Přemyslu Otakarovi II. v dubnu 1262 list, v němž dodatečně prohlašoval jeho manželství s Markétou Babenberskou za neplatné.

Jak již bylo řečeno výše,³¹⁸ o Anežce z Kuenringu toho víme jen velmi málo. Nedokážeme proto říct, jaké byly její další osudy poté, co papež odmítl přiznat jejím a Přemyslovým dětem právo na český královský trůn. Je možné, že zemřela, ale stejně tak mohla odejít spolu s Markétou Babenberskou, koneckonců byla patrně její dvorní dámou. V Přemyslově blízkosti však patrně vzhledem k příchodu mladé královny nezůstala a neobjevují se ani žádné další zprávy o jejích případných dalších dětech.

---

³¹⁶ FRANTIŠEK PRAŽSKÝ: Kronika. In. *Kroniky doby Karla IV.* Prah:a Svoboda, 1987. S. 61. Srovnej FRB IV. O tom, jak se o Přemyslově rozchodu s Markétou zmiňují další prameny, se zde nebudu podrobněji rozepisovat, jelikož to není předmětem této práce. Tuto problematiku zpracovává podrobněji PROKOPOVÁ 2004, s. 99 – 100.

³¹⁷ KOFRÁNKOVÁ, V.: 26. 8. 1278 *Moravské pole*. Praha: Havran, 2006. S. 22. Podle Václava Novotného však není spolehlivě doloženo, že Přemysl žádal o ruku nejprve Markétu. NOVOTNÝ 1937, s. 106.

³¹⁸ Tato problematika viz kapitola Anežka z Kuenringu, strana 54 – 55 této práce.

Další osudy Markéty Babenberské

Co se s Markétou dělo po jejím rozchodu s Přemyslem, je dnes kvůli nedostatku pramenů těžké určit. Víme, že se uchýlila na své věnné statky do dolnorakouské Kremže. Toto město jí náleželo jako dědictví po otci a Přemysl Otakar II. na tom nehodlal nic měnit. Patrně si uvědomoval, že mu Markéta svým souhlasným postojem situaci značně usnadnila, a tak jí nyní rozhodně nehodlal dělat nepříjemnosti. V blízkosti Kremže se pak nachází hrad Krummau am Kamp, což je druhé místo, které je s Markétou Babenberskou po jejím rozchodu s Přemyslem spojováno. Irena Moravcová se ve své práci o dvoře Markéty Babenberské domnívá, že v Kremži Markéta pobývala především v zimních měsících, zatímco hrad v Krummau am Kamp byl spíše letním sídlem. Jelikož se nám ale z posledních šesti let Markétina života dochovalo velice málo pramenů, nemůžeme toto tvrzení nijak potvrdit či vyvrátit.³¹⁹

Markéta Babenberská zemřela 29. října 1266 v Krumau. Svou závěť napsala pouhé dva dny před smrtí a příčinu jejího úmrtí dnes neznáme. Zdá se však, že Markéta svou smrt očekávala a připravovala se na ni. Mohla trpět nějakou nemocí nebo následky nám dnes neznámého úrazu.³²⁰ Bylo jí zhruba 61 či 62 let, což byl na tehdejší dobu poměrně vysoký věk. Pohřbena byla v souladu se svým přáním po boku svého otce, vévody Leopolda VI., v cisterciáckém klášteře v Lilienfeldu.³²¹ V této době Přemysl Otakar II. stále ještě neměl dědice.

---

³¹⁹ MORAVCOVÁ 2006, s. 23.

³²⁰ Veršované dějiny žďárského kláštera, které napsal mnich Jindřich Řezbář (*Sculptor*), obsahují zprávu o tom, že Markéta byla otrávena. Něco takového je ale málo pravděpodobné, jelikož Přemysl Otakar II. neměl důvod svoji první manželku zavraždit, zvláště když jeho druhé manželství bylo kurií uznáno. Letopis žďárský větší. In. *Fontes rerum Bohemicarum*. Tomi II. Ed. Emler, J., Praha: 1874. S. 537.

³²¹ Tato problematika viz Přílohy – Obrazová příloha, strana 129 této práce.

Další osudy Kuenringů

Po smrti Albera V. v bitvě u Kresenbrunn roku 1260 vztahy mezi Kuenringy a Přemyslem Otakarem II. do určité míry ochladly. Přispět k tomu mohl také fakt, že zhruba ve stejné době mizí z Přemyslovy blízkosti patrně také Anežka z Kuenringu. Nicméně vitorazská větev rodu, která přímo sousedila s Čechami, nadále zůstávala loajální vůči českému panovníkovi. Jindřich V. je dokonce od roku 1275 doložen v úřadu capitaneus Austriae, jehož dosáhl nepochybně díky Přemyslovi.³²² A byl to právě Jindřich V., jenž do poslední chvíle ve spolupráci s vídeňským rodem Paltramů³²³ organizoval odpor proti Rudolfu Habsburskému. Dürnsteinská větev rodu se v této době stále výrazněji přesouvala spíše na stranu Přemyslovy opozice a nakonec se zcela přiklonila k Rudolfovi. Albero VI. z Kuenringu na Rudolfově straně dokonce padl v bitvě na Moravském poli v roce 1278.

Po definitivní porážce a smrti Přemysla Otakara II. vitorazští Kuenringové z rakouských zemí odešli, zatímco dürnsteinští Kuenringové i nadále upevňovali svůj vliv. Toto období růstu jejich moci skončilo, když se dostali do konfliktu s Albrechtem Habsburským a o většinu svého vlivu přišli. Ve čtyřicátých letech 14. století došlo k dalšímu oslabení rodu v důsledku morové epidemie a Kuenringové přežili jen díky silným ženským osobnostem, které rod po smrti většiny dospělých mužů udržely pohromadě. V 15. století začíná význam rodu opět narůstat. Jejich představitele najdeme mezi členy císařského dvora, avšak toto období trvalo jen krátce. Mezi významné představitele rodu v této době patřili Achaz z Kuenringu a jeho syn Jiří, který se zapletl do povstání proti Friedrichu III. Po jeho smrti v roce 1464 pak Kuenringové žili ještě téměř jedno a půl století. Poslední představitelé rodu v 16. století se řadili mezi protestantskou šlechtu.

---

³²² ROHR, CH.: Přemysl Otakar II. – osnovatel cesty pro Habsburky?. In. *Česko-rakouské vztahy ve 13. Století*. S. 27. Avšak v rodokmenu Kuenringů (volná příloha 1) je tento Jindřich jmenován jako VII. Rozdíl v číslování může být dán tím, že Jindřich V. podle tohoto rodokmenu pocházel z rodové linie mimo hlavní Dürnsteinskou a Vitorazskou větev rodu, nebyl z hlediska dějin rodu nijak významný a zemřel bez potomků. GRUNDLER, J., BRUNNER, K.: Stammbaum der Kuenringer. In. *Die Kuenringer: Das Werden des Landes Niederösterreich*. Niederösterreichische Landesausstellung. Stift Zwettel 16. Mai – 26. Oktober 1981. Wien: 1981.

³²³ Tento rod vídeňských kupců poskytl Přemyslu Otakarovi II. účinnou pomoc při zásobování vojsk během bojů s Uhry roku 1260. VANÍČEK 2002, s. 84.

Závěr

Tato diplomová práce si vytkla za cíl ukázat, jakým způsobem mohl být provázán veřejný a soukromý život Přemysla Otakara II., a to konkrétně na jeho nemanželském vztahu s Anežkou z Kuenringu. Výchozím předpokladem, který se práce snažila podložit, bylo, že výběr Anežky jako královny oficiální milenky nebyl náhodný, ale motivovaný mimo jiné i politicky. Anežčin rod totiž sehrál v politickém snažení Přemysla Otakara II. v průběhu padesátých let 13. století významnou roli. Pomohl mu nejen získat a upevnit postavení v rakouských zemích, ale také vytvořit zde pevné základy přemyslovské vlády. Vytčený cíl se podařilo naplnit. Práce mapuje politické kroky Přemysla Otakara II. a paralelně s nimi jeho soukromý život. Naráží tak hned na několik momentů, kdy rodinné a intimní vztahy panovníka ovlivnily jeho politickou kariéru více než zřetelně.

Kuenringové patřili v polovině 13. století mezi nejvýznamnější rakouské šlechtické rody. Zasluhou Albera V., jenž zastával úřad zemského hejtmana, měli značný podíl na správě země. Jejich državy sousedily již po mnoho let se zeměmi Přemyslovců a s českou i moravskou šlechtou byli tito rakouští ministeriálové svázáni řadou sňatkových spojení.

Těsné vazby měli Kuenringové také na rod Babenberků, v jehož službách často působili. Babenberkové představovali jednu z nejvýznamnějších dynastií střední Evropy a jejich vymření rozpoutalo mnohaleté soupeření řady mocných osobností usilujících o získání nyní uvolněných zemí. Rozhodující slovo však nakonec měla rakouská šlechta, která vévodský stolec nabídl Přemyslovcům. Nermalou váhu při tomto rozhodování měl jistě také hlas Albera V. z Kuenringu.

Ve své snaze o získání rakouských zemí navazoval Přemysl, jak ukázal stručný nástin politiky Václava I., na kroky svého otce. Na rozdíl od něj se však Přemysl Otakar II. neopíral v první řadě o dědičná práva k rakouským zemím, ale o přízeň rakouské šlechty. A právě v tomto okamžiku mohl sehrát klíčovou roli výběr Anežky z Kuenringu jako královny milenky.

Se získáním babenberských držav souvisel také sňatek Přemysla Otakara II. s babenberskou dědičkou Markétou. Jednalo se o svazek věkově nerovný a motivovaný v první řadě politicky. Právě v Markétině doprovodu pak podle zpráv kronikářů Františka Pražského a Přibíka Pulkavy z Radenína Anežka z Kuenringu přišla do českých zemí. A byla to údajně Markéta, kdo stál u zrodu Přemyslova nemanželského poměru.

O osobnosti Anežky z Kuenringu víme dnes bohužel velmi málo, je však pravděpodobné, že v Přemyslově životě hrála dosti důležitou roli. Svědčí o tom i fakt, že se

o ní zmiňují prameny, což není tak samozřejmé, jak by se mohlo zdát, přece jen nebyla královnou manželkou, ale pouhou milenkou. I přesto je ovšem možné, že Anežka působila jakožto zprostředkovatelka a záruka dobrých vztahů úplně stejně, jako tomu bylo jinde s manželkami.

Nedokážeme dnes s jistotou říci, zda měl Přemysl Otakar II. již při výběru Anežky jako milenky v plánu získat dědice právě od ní. O legitimizaci společných dětí se však pokusil, což jistě svědčí o tom, že tento svazek vnímal jako velmi významný. Stejně tak nelze opominout, že všechny děti, které s Anežkou měl, ač není zcela jisté, kolik jich bylo, do budoucna zaopatřil, a to na nejvyšší úrovni. Pro nejstaršího syna, Mikuláše, přitom nebyla vybrána církevní kariéra, tak jako tomu bylo u jeho mladšího bratra Jana či nemanželského syna Václava II. Jana Volka. Přemysl Otakar II. tedy patrně zamýšlel učinit z Mikuláše pokračovatele rodu, což nutně znamenalo, že jeho matkou musela být významná šlechtična. A výběr partnerky jakožto matky budoucího dědice nebyl ve středověku ve šlechtických, tím méně v královských kruzích náhodný či založený na pouhé vzájemné náklonnosti a sympatii. Svou roli zde hráli zejména důvody politické.

Co se týče Přemyslových nemanželských dcer a jeho mladšího syna Jana, je možné, že Anežka byla matkou pouze některých z těchto dětí, minimálně však dvou dcer, o jejichž legitimizaci Přemysl usiloval. Přemysl by pak vedle ní měl ještě jinou milenku či milenky, jejichž postavení nebylo tak významné jako Anežčino a jež nebyly pro Přemyslovy politické ambice rozhodující. I tak se ovšem Přemysl Otakar II. o své dcery i mladšího syna dobře postaral, a zejména dcery využil k posílení svých vazeb s významnými šlechtici, jejichž přízeň potřeboval získat či upevnit.

Rodinná problematika českého krále také patrně silně ovlivňovala jeho postoj ke kurii. Přemysl si musel uvědomovat, jaké slovo v manželských záležitostech papež v jeho době měl a nepochybně si byl vědom faktu, že jednou může nastat doba, kdy bude v této věci přízeň kurie potřebovat. Jak moc se Přemyslu Otakarovi II. podařilo si papeže naklonit, se ukázalo na počátku šedesátých let 13. století, kdy kurie zbavila trojici jeho levobočků statutu nemanželských dětí, ale neumožnila jim zdědit trůn.

Na samý závěr je třeba připomenout, že o Anežčině odchodu z Přemyslovy blízkosti prameny mlčí. Zdá se pravděpodobné, že odešla stejně jako přišla v doprovodu Markéty Babenberské. Po rozluce Přemyslova manželství se s ní totiž již nesetkáváme. Je také možné, že v této době zemřela, ačkoli pak by se o tom kronikáři snad zmínili vzhledem k její roli v Přemyslově životě. Vztah rodu Kuenringů k Přemyslovi začal po roce 1260 ochladat. Důvodem byla nepochybně smrt Přemyslova velkého straníka, Albera V.,

přidružit se ale mohl také Anežčin odchod z Přemyslovy blízkosti vynucený patrně příchodem Přemyslovy nové ženy Kunhuty. Přemyslovsko-kuenringská rodová linie však vlastní Přemyslovce o mnoho desítek let přežila.

Přílohy

Viz vložený soubor s názvem Přílohy, strana 104 – 138.

Prameny a literatura

Prameny:

BENEŠ KRABICE Z WEITMILE: Kronika pražského kostela. In. *Kroniky doby Karla IV.* Praha: Svoboda, 1987. S. 173 – 268.

Codex diplomaticus et epistolaris regni Bohemiae. Tomi IV. fasciculus 1, annorum 1241 – 1253. Ed. Šebánek, J., Dušková, S. Praha: Academia, 1962.

Codex diplomaticus et epistolaris regni Bohemiae. Tomi V. fasciculus 1, annorum 1253 – 1266. Ed. Šebánek, J., Dušková, S. Praha: Academia, 1974.

Constitutio in favorem principum. In: *Monumenta Germaniae Historica Constitutiones II.* Ed. Weiland, L. Hannover 1896. S. 418.

Kosmova kronika česká. Praha: Svoboda, 1972.

Kosmův letopis český. In. *Fontes rerum Bohemicarum.* Tomi II. Ed. Emler, J. Praha: 1874. S. 1 – 198.

Letopis ždárský větší. In. *Fontes rerum Bohemicarum.* Tomi II. Ed. Emler, J. Praha: 1874. S. 521 – 550.

FRANTIŠEK PRAŽSKÝ: Kronika. In. *Kroniky doby Karla IV.* Praha: Svoboda, 1987. S. 55 – 172.

Kronika Beneše z Weitmile. In. *Fontes rerum Bohemicarum.* Tomi IV. Ed. Emler, J. Praha: 1884. S. 459 – 548.

Kronika Františka Pražského. In. *Fontes rerum Bohemicarum.* Tomi IV. Ed. Emler, J. Praha: 1884. S. 347 – 456.

Kronika tak řečeného Dalimila. Praha: Svoboda, 1977

NEPLACH: Stručné sepsání kroniky římské a české. In. *Kroniky doby Karla IV.* Praha: Svoboda, 1987. S. 525 – 594.

Neplacha, opata opatovského, krátká kronika římská a česká. In. *Fontes rerum Bohemicarum.* Tomi III. Ed. Emler, J. Praha: 1882. S. 443 – 484.

Druhé pokračování Kosmovy kroniky. In. *Pokračovatelé Kosmovi*. Praha: Svoboda, 1874. S.75 – 191.

Petra Žitavského kronika zbraslavská. In. *Fontes rerum Bohemicarum*. Tomi IV. Ed. Emler, J. Praha: 1884. S. 3 – 337.

Příběhy krále Přemysla Otakara II. In. *Fontes rerum Bohemicarum*. Tomi II. Ed. Emler, J. Praha: 1874. S. 308 – 305.

Příběhy krále Václava I. In. *Fontes rerum Bohemicarum*. Tomi II. Ed. Emler, J. Praha: 1874. S. 303 – 308.

Přibíka z Radenína řečeného Pulkavy kronika česká. In. *Fontes rerum Bohemicarum*. Tomi V. Ed. Emler, J. Praha: 1893. S. 3 – 326.

PŘIBÍK Z RADENÍNA, ŘEČENÝ PULKAVA: Kronika česká. In. *Kroniky doby Karla IV*. Praha: Svoboda, 1987. S. 269 – 444.

Regesta diplomatica nec non epistolaria Bohemiae et Moraviae II. (1253 – 1310). Ed. Emler, J. Praha 1882.

Rýmovaná kronika česká. In. *Fontes rerum Bohemicarum*. Tomi III. Ed. Emler, J. Praha: 1882. S. 3 – 224.

Zbraslavská kronika. Praha: Svoboda, 1976.

Literatura:

ADAMOVIÁ, K.: Příspěvek k teorii reprezentace a legitimacy. K problematice panovnické reprezentace a legitimacy v českém středověku. In. *Pocta Karlu Malému k 65. narozeninám*. Praha: Karolinum, 1995. S. 83-88. ISBN 80-7184-092-0.

ANTONÍN, R.: Epilog slavného věku: svědectví Zbraslavské kroniky o přemyslovské dynastii. In. *Dějiny a současnost*. Roč. 28, č. 2, 2006. S. 40 – 43.

APPELT, H.: *Privilegium minus: Das staufische Kaisertum und die Babenberger in Österreich*. Wien ; Köln ; Graz : Böhlau, 1973.

BALETKA, T.: *Páni z Kravař. Z Moravy až na konec světa*. Praha: Lidové noviny, 2004. ISBN 80-7106-682-6.

BAR, P.: Vratislavský vévoda Jindřich IV. Probus a poslední Přemyslovci. In. *Český časopis historický*. Roč. 106, č. 4, 2008. S. 753 – 787.

BÍLEK, J.: *Hádanky naší minulosti, díl 5*. Praha: Knižní klub, 2005. ISBN 80-242-1516-0.

BIRNBAUMOVÁ, A.: Česká žena doby přemyslovské. In. *Česká žena v dějinách národa*. Sborník statí, spořádání péčí Ústředí žen při Národní radě české. Praha: Novina, 1940.

BLÁHOVÁ, M., HLAVÁČEK, I.: *Česko-rakouské vztahy ve 13. století*. Praha: Filozofická fakulta Univerzity Karlovy, 1998. ISBN 80-85899-41-8.

BOLOGNE, J. C.: *Svatby*. Praha: Volvox Globator, 1997. ISBN 80-7207-054-1.

BRUNNER, K.: Die Kuenringer und das Werden Land In. *Die Kuenringer: Das Werden des Landes Niederösterreich*. Niederösterreichische Landesausstellung. Stift Zwettel 16. Mai – 26. Oktober 1981. Wien: 1981.

ČECHURA, J., HLAVAČKA, M., MIKULEC, J.: *Děti a levobočci českých králů*. Praha: Akropolis, 1995. ISBN 80-85770-26-1.

ČECHURA, J. A KOL: *Historie českých spiknutí*. Praha: Akropolis, 2000. Praha: Akropolis, 1995. ISBN: 80-85770-96-2.

ČECHURA, J., MIKULEC, J., STELLNER, F.: *Lexikon českých panovnických dynastií*. Praha: Akropolis, 1996. ISBN 80-85770-30-3-X.

ČECHURA, J., HLAVAČKA, M., MAUR, E.: *Ženy a milenky českých králů*. Praha: Akropolis, 1994. ISBN 80-85770-06-7.

ČORNEJ, P. A KOL.: *Dějiny evropské civilizace I*. Praha, Litomyšl: Paseka, 1997. ISBN 80-7185-099-3.

DORAZIL, O.: *Vládcové v dějinách Evropy (800 – 1648) 2*. Klatovy: Amlyn, 1992. ISBN 80-901316-1-1.

DUDÍK, B.: *Dějiny Moravy V. Od roku 1197 až do roku 1261*. Praha: Tempsky, 1878.

DUDÍK, B.: *Dějiny Moravy VI. Od roku 1262 až do roku 1278*. Praha: Tempsky, 1879.

ENNENOVÁ, E.: *Ženy ve středověku*. Praha: Argo, 2001. ISBN 80-7203-369-7.

FIALA, Z.: Die Urkunde Kaiser Friedrichs I. für den böhmischen Fürsten Vladislav II. vom 18.11. 1158 und das „Privilegium minus“ für Österreich. In: *Mitteilungen des Instituts für Österreichische Geschichtsforschung*. Roč. 78, 1970. S. 167-192.

FIALA, Z.: *Přemyslovské Čechy: český stát a společnost v letech 995-1310*. Praha: Svoboda, 1975.

FLORIAN: *Moravané, Češi a Řím*. Brno: Zvláštní vydání, 1992. ISBN 80-85436-11-6.

GRUNDLER, J., BURNNER, K.: Stammbaum der Kuenringer. In: *Die Kuenringer: Das Werden des Landes Niederösterreich*. Niederösterreichische Landesausstellung. Stift Zwettel 16. Mai – 26. Oktober 1981. Wien: 1981.

HÁDEK, C.: *Konec Přemyslovců v Čechách*. Praha: Akropolis, 2006. ISBN 80-7304-067-0.

HALADA, J.: *Lexikon české šlechty*. Praha: Akropolis, 1992. ISBN 80-901020-3-4.

HLAVÁČEK, I.: Dvůr a rezidence českých panovníků doby přemyslovské a raně lucemburské. Stručný přehled vývoje a literatury pro dobu do roku 1346. In: *Aristokratické rezidence a dvory v raném novověku*. České Budějovice: Jihočeská univerzita, 1999. S. 29-70. ISBN 80-7040-331-4.

HOENSCH, J. K.: *Přemysl Otakar II. von Böhmen*. Graz : Styria, 1989. ISBN 3-222-11910-4.

HORA, P.: *Toulky českou minulostí. Druhý díl*. Praha: Práce, 1991. ISBN 80-208-0111-1.

CHARVÁT, P.: Přemysl Otakar II. a poslední křížová výprava In. *Odorik z Pordenone – z Benátek do Pekingu a zpět: setkávání na cestách Starého světa ve 13. – 14. století*. Sborník příspěvků z mezinárodní konference, Plzeň, 13. – 14. listopadu 2006. Praha: Filosofia, 2008. S. 126 – 135. ISBN 978-80-7007-274-5.

CHARVÁTOVÁ, K.: *Václav II.* Praha: Vyšehrad, 2007. ISBN 978-80-7021-841-9.

JAN, L.: Deset „purkrabích“ na dvoře Přemysla Otakara II. In. *Dvory a rezidence ve středověku II. Skladba a kultura dvorské společnosti*. Praha: Historických ústav, 2008. S. 81 – 90. ISBN 978-80-7286-134-7.

JAN, L.: *Václav II. a struktury panovnické moci*. Brno: Matice Moravská, 2006. ISBN 89-86488-27-6.

JANÁČEK, J.: *Velké osudy: Přemysl Otakar II., Jan Žižka z Trocnova, Petr Vok z Rožmberka, Jindřich Matyáš Thurn, Karel Havlíček Borovský*. Praha: Albatros, 1977.

KAVKA, F.: 5. 4. 1355 *Korunovace Karla IV.* Praha: Havran, 2002. ISBN 80-86515-10-9.

KAVKA, F.: Západoevropský lenní institut jako nástroj vnitřní královské politiky za posledních Přemyslovců a za Jana Lucemburského. In. *Český časopis historický*. Roč. 88, č. 3, 1990. S. 225 – 251.

KLAPISCH-ZUBEROVÁ, CH.: Ženy a rodina. In. *Středověký člověk a jeho svět*. Praha: Vyšehrad, 1999. S. 241 – 262. ISBN 80-7021-274-8.

KOFRÁNKOVÁ, V.: 26. 8. 1278 *Moravské pole*. Praha: Havran, 2006. ISBN 80-86515-71-0.

KOFRÁNKOVÁ, V.: Zlatý věk krále Otakara. Přemysl Otakar II. v kronikářství doby Karlovy a v Historii české Eneáše Silvia Piccolominiho. In. *Lesk královského majestátu ve středověku*. Pocta Prof. PhDr. Františku Kavkovi, CSc. k nedožitým 85. Narozeninám. Praha, Litomyšl: Paseka, 2005. S. 319 – 330. ISBN 80-7185-773-4.

KONEČNÝ, Z.: *Stopami minulosti; kapitoly z dějin Moravy a Slezska I.* Brno: Blok, 1979.

KOPIČKOVÁ, B.: *Historické prameny k studiu postavení ženy v české a moravské středověké společnosti*. Praha: Historický ústav Akademie věd České republiky, 1992. ISBN 80-85268-11-6.

KOPIČKOVÁ, B.: Žena evropského středověku v zajetí své doby. In. *Eva nejen v ráji. Žena v Čechách od středověku do 19. století*. Praha: Karolinum, 2002. S. 13 – 33. ISBN 80-246-0375-6.

KOSINA, J.: *Velikáni našich dějin*. Praha: Vilímek, 1903.

KOVAŘÍK, J.: *Rytiřská krev; rytířské bitvy a osudy II. 1208 – 1346*. Praha: Mladá fronta, 2006. ISBN 80-204-1401-0.

KRIEGER, K., F.: *Habsburkové ve středověku*. Praha: Argo, 2003. ISBN 80-7203-453-7.

KROFTA, K.: *Čechy za Přemyslovců*. Praha: Vilímek, 1914.

KUTHAN, J.: *Přemysl Otakar II.: Král železný a zlatý. Král zakladatel a mecenáš*. Vimperk: Tina, 1993. ISBN 80-85618-10-9.

MARÁZ, K.: *Václav III.* České Budějovice: Bohumír Němec – Veduta, 2007. ISBN 978-80-86829-25-8.

MORAVCOVÁ, I.: Dvůr královny Markéty Babenberské mezi lety 1246 – 1266. In. *Dvory a rezidence ve středověku* : sborník příspěvků z kolokvia konaného 18. března 2005 v Historickém ústavu AV ČR ve spolupráci s Ústavem českých dějin FF . Praha: Historický ústav Akademie věd České republiky, 2006 . S. 21 – 42. ISBN 80-7286-095-X.

MÜLLER, H., KRIEGER, K. F., VOLLRATH, H.: *Dějiny Německa*. Praha: Lidové noviny, 1995. ISBN 80-7106-125-5.

MÜLLER, K., ŽÁČEK, R.: *Opava*. Praha: Lidové noviny, 2006. ISBN 80-7106-808-X.

MAŠEK, M.: *Vladislav II.: druhý král z Přemyslova rodu: k 850. výročí jeho korunovace*. Praha: Lidové noviny, 2009. ISBN 978-80-7106-512-8.

MAUROIS, A.: *Dějiny Francie*. Praha: Lidové noviny, 1994. ISBN 80-7106-098-4.

NEJEDLÝ, M.: *Fortuny kolo vrtkavé. Lásky, moc a společnost ve středověku*. Praha: Skřivan, 2003. ISBN 80-86493-08-3.

NOVOTNÝ, V.: *České dějiny I/3. Čechy královské za Přemysla I. a Václava I.: 1197 – 1253*. Praha: Jan Leichter, 1928.

NOVOTNÝ, V.: *České dějiny I/4. Rozmach české moci za Přemysla II. Otakara.: 1253 – 1271.* Praha: Jan Leichter, 1937.

OTIS-COUR, L.: *Rozkoš a láska. Dějiny partnerských vztahů ve středověku.* Praha: Vyšehrad 2002. ISBN 80-7021-542-9.

PALACKÝ, F.: *Dějiny národu českého v Čechách a v Moravě.* Praha: B. Kočí, 1908.

PROKOPOVÁ, I.: *Markéta Babenberská.* Praha 2004. Diplomová práce. Univerzita Karlova v Praze. Filosofická fakulta. Katedra pomocných věd historických a archivního studia. Vedoucí práce Marie Bláhová.

RAPP, F.: *Svatá říše římská národa německého.* Praha, Litomyšl: Paseka, 2007. ISBN 978-80-7185-726-6.

RYANTOVÁ, M.: *Čeští králové.* Praha, Litomyšl: Paseka, 2008. ISBN 978-80-7185-940-6.

Sága moravských Přemyslovců : život na Moravě od XI. do počátku XIV. století : sborník a katalog výstavy pořádané Vlastivědným muzeem v Olomouci a Muzeem města Brna k 700. výročí tragické smrti Václava III., posledního českého krále z dynastie Přemyslovců . Olomouc, Brno: Vlastivědné muzeum v Olomouci, Muzeum města Brna, 2006. ISBN 80-85037-42-4, ISBN 80-86549-17-8.

SOMMER, P., TŘEŠTÍK, D., ŽEMLIČKA, J.: *Přemyslovcí: budování českého státu.* Praha: Lidové noviny, 2009. ISBN 978-80-7106-352-0.

STLOUKAL, K.: *Královny, kněžny a velké ženy české.* Praha: Nakladatelství Jos. R. Vilímek, 1941.

SOUKUPOVÁ, H.: *Anežský klášter v Praze.* Praha: Odeon, 1989. ISBN 80-207-0046-3.

STŘEŠTÍKOVÁ, M.: *Králův syn. Dětství a jinošství Mikuláše I. Opavského.* In: *Opava III. Sborník k dějinám města.* Opava: 2003. S. 12-16. ISBN 80-903055-6-3.

ŠAROCHOVÁ, G. V.: *České země v evropských dějinách. Díl první do roku 1492.* Praha, Litomyšl: Paseka, 2006. ISBN: 80-7185-791-2.

ŠAROCHOVÁ, G. V.: *Radostný úděl vdovský.* Praha: Dokořán, 2004. ISBN 80-86569-24-1.

ŠUSTA, J.: Kritické příspěvky k počátkům Přemysla Otakara II. In. *Český časopis historický*. Roč. 21, 1915. S. 12 – 39.

ŠUSTA, J.: *České dějiny 2. díl 1. část Soumrak Přemyslovců a jejich dědictví*. Praha: Jan Laichter, 1935.

ŠUSTA, J.: *Dvě knihy českých dějin. Kniha první. Poslední Přemyslovci a jejich dědictví 1300 – 1308*. Praha: Argo, 2001. ISBN 80-7203-376-X.

VANÍČEK, V.: *Velké dějiny zemí koruny české. Svazek II. 1197 – 1250*. Praha, Litomyšl: Paseka 2000. ISBN 80-7185-273-2.

VANÍČEK, V.: *Velké dějiny zemí koruny české. III. svazek 1250 – 1210*. Praha, Litomyšl: Paseka, 2002. ISBN 80-7185-433-6.

VEBER, V., HLAVAČKA, M., VOREL, P., POLÍVKA, M., WIHODA, M., MĚŘÍNSKÝ, Z.: *Dějiny Rakouska*. Praha: Lidové noviny, 2009. ISBN 978-80-7106-239-4.

VLČEK, E.: *Fyzické osobnosti českých panovníků. Díl 2. Čeští králové I. Atlas kosterních pozůstatků českých králů přemyslovské a lucemburské dynastie s podrobným komentářem a historickými poznámkami*. Praha: Vesmír, 1999. ISBN 80-85977-30-3.

WIHODA, M.: Mikuláš I. Opavský mezi Přemyslovci a Habsburky. In. *Český časopis historický*. Roč. 99, č. 2, 2001. S. 209 – 230.

WIHODA, M.: Přemyslovská Morava v dějinách českého státu. In. *Dějiny Moravy a Matice moravská. Problémy a perspektivy*. Brno: Matice moravská, 2000. S. 125 – 136. ISBN 80-86488-01-2.

WIHODA, M.: *Zlatá bula sicilská*. Praha: Argo, 2005. ISBN 80-7203-682-3.

ZÖLLNER, E.: Das Privilegium minus und seine Nachfolgebestimmungen in genealogischer Sicht. In. *Mitteilungen des Instituts für Österreichische Geschichtsforschung*. Roč. 86, 1978. S. 1-26.

ŽEMLIČKA, J.: *Čechové, Němci a stát Přemyslovců*. Praha: SPN, 1991. ISBN 80-04-25910-3.

ŽEMLIČKA, J.: České 13. století: „privatizace“ státu. In: *Český časopis historický*. Roč. 101 2003. S. 509-541.

ŽEMLIČKA, J.: *Počátky Čech královských*. Praha: Lidové noviny, 2002. ISBN 80-7106-140-9.

ŽEMLIČKA, J.: *Přemyslovci: jak žili, vládli a umírali*. Praha: Lidové noviny, 2005. ISBN 80-7106-759-8.

ŽEMLIČKA, J.: Přemyslovci, Vítkovci, Kuenringové: Vytlačení šlechtické moci do politických hranic (1156/58 – 1310). In: *Kultury na hranici*. Wien: Promedia, 1995. S. 39 – 42. ISBN 3-900478-95-3.

ŽEMLIČKA, J.: *Století posledních Přemyslovců*. Praha: Panorama, 1986.

ŽEMLIČKA, J.: *Zlatá bula sicilská*. Praha: Melantrich, 1987.